



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Vodič kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava

Zaštita podataka

Ažurirano 28. februara 2023.

Pripremio Sekretarijat. Nije obavezujuće za Sud.

Prevod sufinansirala
Evropska unija



Izdavače ili organizacije koji žele da prevedu i/ili da reprodukuju ovaj vodič u celini ili u delovima kao štampano ili elektronsko izdanje pozivamo da popune kontakt obrazac: [request to reproduce or republish a translation](#) (zahtev za reprodukovanje ili ponovno objavljivanje prevoda) kako bi dobili informacije o postupku autorizacije.

Ako želite da saznate koji se vodiči sudske prakse trenutno prevode, molimo vas da pogledate listu [Pending translations](#) (Prevođenje u toku).

Ovaj vodič je izvorno sačinjen na francuskom jeziku. Vodič se redovno ažurira, a poslednje ažuriranje je izvršeno 28. februara 2023. godine. Može da podleže uredničkoj reviziji.

Vodiči kroz sudsku praksu dostupni su za preuzimanje na <https://ks.echr.coe.int>. Za ažurirana izdanja, pratite Twitter nalog Suda na https://twitter.com/ECHR_CEDH.

Ovaj prevod je objavljen po dogovoru sa Savetom Evrope i Evropskim sudom za ljudska prava u okviru zajedničkog projekta Evropske unije i Saveta Evrope „Zaštita slobode izražavanja i medija u Srbiji (PROFLEX)“ i isključivo je odgovornost prevodioca.

Ovaj prevod je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije niti Saveta Evrope.

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, oktobar 2023. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima.

Sadržaj

| | |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Sadržaj | 3 |
| Napomena čitaocima | 6 |
| Uvod | 7 |
| I. Osnovne definicije i načela zaštite podataka | 7 |
| A. Terminologija u oblasti zaštite podataka..... | 7 |
| 1. Koncept podataka o ličnosti i njihov obim..... | 7 |
| 2. Specifične kategorije podataka..... | 11 |
| a. Takozvane „osetljive“ kategorije | 11 |
| i. Podaci koji otkrivaju rasno ili etničko poreklo..... | 11 |
| ii. Podaci koji otkrivaju politička mišljenja i religiozna i druga uverenja, uključujući filozofska | 12 |
| iii. Podaci koji otkrivaju članstvo u sindikatu..... | 12 |
| iv. Genetski i biometrijski podaci..... | 12 |
| v. Podaci koji se odnose na zdravlje, seksualni život ili seksualnu orijentaciju | 14 |
| vi. Podaci o krivičnim delima i osudama..... | 15 |
| b. Ostale kategorije podataka..... | 15 |
| i. Podaci u vezi sa radom | 15 |
| ii. Finansijski podaci | 16 |
| iii. Podaci o telefonskom saobraćaju | 16 |
| iv. Uzorci glasa | 18 |
| v. GPS podaci o lokaciji | 18 |
| vi. Fotografija..... | 19 |
| B. Dva aspekta zaštite podataka (negativan i pozitivan) | 21 |
| C. Tri „testa“ zaštite podataka | 24 |
| 1. Da li je mešanje bilo zakonito | 24 |
| 2. Da li je mešanje težilo legitimnom cilju | 27 |
| 3. Da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“ | 28 |
| a. Zahtev za smanjivanjem količine prikupljenih ili zabeleženih podataka na najmanju moguću meru | 29 |
| b. Zahtev za preciznošću i ažuriranjem podataka..... | 29 |
| c. Zahtev da se podaci ne zadržavaju duže nego što je to potrebno za ispunjavanje svrhe u koju su zabeleženi..... | 30 |
| d. Zahtev da se ograniči upotreba podataka na svrhu u koju su zabeleženi | 31 |
| e. Zahtev za transparentnošću postupaka za obradu podataka | 31 |
| II. Zaštita podataka i pravo na poštovanje privatnog života (član 8. Konvencije) | 32 |
| A. Postupci sa podacima koji mogu da naruše pravo na poštovanje privatnog života..... | 32 |
| 1. Prikupljanje podataka o ličnosti..... | 32 |
| a. Prikupljanje podataka putem tajne prisluškivanja..... | 32 |
| i. Prisluškivanje i merenje telefona | 33 |
| ii. Presretanje poruka na papiru | 34 |

| | | |
|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| iii. | Audio-nadzor i video-nadzor | 34 |
| iv. | Geolokacija vozila putem GPS-a | 35 |
| v. | Prismotra koju vrše privatni detektivi | 35 |
| vi. | Praćenje prepiske..... | 35 |
| vii. | Tajna prismotra, špijunaža i operacije masovne prismotre..... | 36 |
| b. | Prikupljanje podataka od strane poslodavca na radnom mestu | 37 |
| c. | Prikupljanje podataka koji će se koristiti kao dokazi u predmetima na sudu | 40 |
| i. | Pretrazi i zaplene | 40 |
| ii. | Obavezni medicinski postupci u svrhu uzorkovanja ćelija..... | 43 |
| d. | Prikupljanje podataka o ličnosti u medicinskom kontekstu | 44 |
| e. | Obavezno saopštavanje podataka o ličnosti | 45 |
| 2. | Zadržavanje podataka o ličnosti | 46 |
| a. | Čuvanje podataka o ličnosti u svrhu borbe protiv kriminala | 46 |
| i. | Nediskriminatorna i nediferencirana priroda sačuvanih podataka | 47 |
| ii. | Period zadržavanja podataka..... | 48 |
| iii. | Zaštitni mehanizmi u pogledu uništenja ili brisanja sačuvanih podataka | 50 |
| iv. | Garancije u cilju regulisanja pristupa trećih lica i zaštite integriteta i poverljivosti podataka..... | 52 |
| b. | Zadržavanje medicinskih podataka | 52 |
| c. | Čuvanje podataka o ličnosti na mreži u novinarske svrhe | 53 |
| 3. | Otkrivanje podataka o ličnosti | 53 |
| a. | Uticaj prethodne saglasnosti | 54 |
| b. | Otkrivanje podataka u kontekstu sudskih postupaka | 55 |
| c. | Otkrivanje podataka u cilju zaštite javnog zdravlja..... | 58 |
| d. | Otkrivanje podataka u cilju zaštite nacionalne bezbednosti | 58 |
| e. | Otkrivanje podataka u cilju zaštite ekonomske dobrobiti zemlje | 59 |
| f. | Masovno otkrivanje podataka o ličnosti | 59 |
| B. | Prava lica na koja se podaci odnose | 60 |
| 1. | Pravo na pristup sopstvenim podacima..... | 60 |
| 2. | Pravo na ispravku..... | 63 |
| 3. | Pravo na brisanje podataka („pravo na zaborav“)..... | 64 |
| 4. | Pravo na korišćenje posebnih procesnih zaštitnih mehanizama i delotvornog procesnog okvira za očuvanje nečijih prava | 67 |

III. Odnos sa ostalim odredbama Konvencije i njenim protokolima 70

| | | |
|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| A. | Zaštita podataka i materijalna prava | 71 |
| 1. | Zaštita prava i slobode misli, savesti i veroispovesti (član 9. Konvencije) | 72 |
| 2. | Zaštita podataka i sloboda izražavanja (član 10. Konvencije) | 72 |
| 3. | Zaštita podataka i zabrana diskriminacije (član 14. Konvencije) | 76 |
| 4. | Zaštita podataka i pravo na nesmetano uživanje imovine (član 1. Protokola br. 1)..... | 76 |
| 5. | Zaštita podataka i sloboda kretanja (član 2. Protokola br. 4) | 77 |
| B. | Zaštita podataka i procesna prava | 78 |
| 1. | Pravo na pravično suđenje (član 6. Konvencije) | 78 |
| a. | Opšte garancije (član 6. stav 1. Konvencije) | 79 |
| i. | Ravnopravnost stranaka i poštovanje akuzatornog principa u postupcima u kojima postoje osetljive ili poverljive informacije..... | 79 |
| ii. | Obrazloženje sudskih odluka i zaštita podataka | 79 |
| iii. | Upotreba kao dokaza nezakonito prikupljenih podataka ili podataka prikupljenih povredom člana 8. | 80 |
| iv. | Javna rasprava i javno izricanje presude i poverljivost podataka | 80 |
| v. | Dužina sudskog postupka u vezi sa zaštitom podataka | 81 |

| | |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| b. Posebne garancije (član 6 st. 2. i 3. Konvencije)..... | 81 |
| i. Zaštita podataka i pravo na pretpostavku nevinosti (član 6. stav 2. Konvencije) ... | 81 |
| ii. Zaštita podataka i prava na odbranu (član 6. stav 3. tačka (b) Konvencije) | 82 |
| 2. Pravo na delotvoran pravni lek (član 13. Konvencije) | 83 |
| 3. Pravo na slobodu i bezbednost (član 5. Konvencije) | 85 |
| IV. Savremeni izazovi zaštite podataka..... | 86 |
| A. Tehnološki napredak, algoritmi i veštačka inteligencija | 86 |
| B. Internet i pretraživači..... | 87 |
| C. Prenosi podataka i tokovi podataka | 89 |
| Lista citiranih slučajeva | 90 |

Napomena čitaocima

Ovaj vodič je deo serije vodiča kroz sudsku praksu koje objavljuje Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: „Sud“, „Evropski sud“ ili „Sud u Strazburu“) kako bi obavestio pravnike o osnovnim presudama i odlukama koje je doneo Sud. Ovaj vodič analizira i sažima sudsku praksu prema različitim članovima Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: „Konvencija“ ili „Evropska konvencija“) koji se odnose na zaštitu podataka. Treba ga čitati zajedno sa vodičima kroz sudsku praksu po članovima, na koje se on sistematično poziva.

Citirana sudska praksa odabrana je između vodećih, naročito značajnih i/ili najnovijih presuda i odluka.*

Presude i odluke Suda ne služe samo za odlučivanje u predmetima koji su pred Sud izneti, nego, šire gledano, služe tome da podrobnije osvetle, očuvaju i razviju pravila utvrđena Konvencijom, čime doprinose tome da države poštuju obaveze koje su preuzele na sebe kao strane ugovornice (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 18. januar 1978, stav 154, Serija A br. 25, i, nedavno, *Jeronovičs protiv Letonije* [GC], br. 44898/10, stav 109, 5. jul 2016).

Stoga je zadatak sistema koji je uspostavljen Konvencijom da se rešavaju pitanja javne politike u opštem interesu, čime se uzdiže nivo standarda zaštite ljudskih prava i proširuje jurisprudencija ljudskih prava kroz celu zajednicu strana ugovornica Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [GC], 30078/06, stav 89, ESLJP 2012). Zaista, Sud naglašava ulogu Konvencije kao „ustavnog instrumenta evropskog javnog poretka“ u oblasti ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [GC], br. 45036/98, stav 156, ECHR 2005-VI, i, nedavno, *N. D. i N. T. protiv Španije* [GC], br. 8675/15 i 8697/15, stav 110, 13. februar 2020).

Protokolom br. 15 uz Konvenciju nedavno je u Preambulu Konvencije dodato načelo supsidijarnosti. Ovo načelo „predviđa zajedničku odgovornost visokih strana ugovornica i Suda“ u pogledu zaštite ljudskih prava, pri čemu domaće vlasti i sudovi moraju da tumače i primenjuju domaće pravo na način kojim se u najvećoj mogućoj meri poštuju prava i slobode definisane Konvencijom i Protokolima uz nju (*Grzęda protiv Poljske* [GC], stav 324).

. Citirana sudska praksa može biti na jednom od zvaničnih jezika Suda i Evropske komisije za ljudska prava (engleskom ili francuskom) ili na oba ta jezika. Ako nije drugačije naznačeno, sve reference odnose se na presudu o meritumu koju je izreklo jedno od veća Suda. Skraćenica „(dec.)“ ukazuje na to da je citat iz teksta odluke Suda, dok skraćenica „[GC]“ označava da je o predmetu odlučivano pred Velikim većem. Presude veća koje nisu bile pravnosnažne u trenutku kada je ovaj vodič objavljen označene su zvezdicom ().

Uvod

1. Tehnološki napredak doveo je do naglog porasta u oblasti nadzora, presretanju komunikacija i zadržavanju podataka, što je zauzvrat dovelo do velikih izazova u zaštiti podataka o ličnosti. Od presude *Leander protiv Švedske* iz 1987. godine, u kojoj je „stari” Sud po prvi put analizirao pitanje skladištenja podataka o ličnosti pojedinca koje vrše javne vlasti, sudska praksa organa Konvencije u ovom polju doživela je značajan razvoj.

2. U proteklim godinama Sud je razmatrao mnoge situacije u kojima su se javila pitanja o ovoj temi. Širok spektar aktivnosti koje se odnose na podatke o ličnosti, kao što su prikupljanje, čuvanje, upotreba i širenje takvih podataka sada pokriva obimna sudska praksa organa Konvencije koja će biti opisana u ovom vodiču. Ta sudska praksa razvijala se u skladu sa brzim razvojem informacionih i komunikacionih tehnologija.

I. Osnovne definicije i načela zaštite podataka

3. Pravo na zaštitu podataka o ličnosti ne predstavlja autonomno pravo među različitim pravima i slobodama u okviru Konvencije. Sud je ipak potvrdio da je zaštita podataka o ličnosti od suštinskog značaja da bi neka osoba uživala svoje pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske, zagarantovanog članom 8. Konvencije (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, stav 137; *Z protiv Finske*, 1997, stav 95). Taj član predstavlja glavni vektor zaštite podataka o ličnosti u sistemu Konvencije, iako se i razmatranja u pogledu takve zaštite mogu istaći u okviru drugih odredaba Konvencije i njenih protokola.

A. Terminologija u oblasti zaštite podataka

4. Razvoj tehnologija doveo je do porasta vrsta postupaka koji obuhvataju podatke o ličnosti, a koji mogu da predstavljaju „automatsku obradu”. Uprkos velikodušnom pristupu Suda definiciji pojma „privatni život” koji mu je omogućio stvaranje obimne sudske prakse u skladu sa razvojem društva, dati postupak obrade podataka neće nužno spadati u obim člana 8., niti nužno naškoditi jednom od interesa koje taj član štiti.

1. Koncept podataka o ličnosti i njihov obim

5. U svojim presudama Sud objašnjava koncept „podataka o ličnosti” i poziva se na [Konvenciju Saveta Evrope br. 108 o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu podataka o ličnosti](#) od 28. januara 1981., koja je stupila na snagu 1985. i ažurirana je 2018. godine („[Konvencija 108](#)”), čiji cilj je da „obezbedi na teritoriji svake ugovornice za svako lice... poštovanje njegovih prava i osnovnih sloboda, a posebno prava na privatnost, u odnosu na automatsku obradu podataka o ličnosti koji se na njega odnose” (član 1.) (*Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000, stav 65; *Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 77). Sud je jasno ukazao da se, prema članu 2. [Konvencije 108](#), koncept podataka o ličnosti definiše kao „svaki podatak koji se odnosi na identifikovano lice ili lice koje se može identifikovati” (*Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000, stav 65; *Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 77).

6. Takvi podaci obuhvataju ne samo informacije koje se neposredno odnose na pojedinca („lice na koje se podaci odnose”), kao što su prezime i ime (*Guillot protiv Francuske*, 1996, st. 21–22; *Mentzen protiv Letonije* (dec.), 2004; *Güzel Erdagöz protiv Turske*, 2008, stav 43; *Garnaga protiv Ukrajine*,

2013, stav 36; *Henry Kismoun protiv Francuske*, 2013, stav 25; *Hájovský protiv Slovačke*, 2021 st. 11–12 i 41) već i na svaki element kojim se lice posredno identifikuje, kao što su dinamička IP (Internet Protokol) adresa (*Benedik protiv Slovenije*, 2018, st. 107–108).

7. Iako se čini da se pitanje zaštite podataka o ličnosti uglavnom odnosi na pojedince, što se tiče njihovog prava na poštovanje privatnog života iz člana 8., pravna lica takođe imaju pravo da se pozivaju na ovo pravo pred Sudom ako su direktno pogođena merom kojom se krši njihovo pravo na poštovanje njihove „prepiske” ili „doma”. To je bio slučaj, na primer, kada je kompaniji naloženo da obezbedi kopiju svih podataka na serveru koji se deli sa drugim kompanijama (*Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, 2013, stav 106) ili kada je Ministarstvo odbrane, po nalogu, presrelo prepiske nevladinih organizacija za građanske slobode (*Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2008, st. 56–57). Ipak, u slučaju koji se odnosio na mere zaštite podataka o ličnosti pripadnika verske organizacije i poštovanja njihovog „privatnog života”, organizacija nije bila direktno pogođena, pa samim tim nije bila „žrtva” u smislu člana 34. Konvencije (*Avilkina i ostali protiv Rusije*, 2013, stav 59).

8. Podaci o ličnosti mogu imati vrlo različite oblike. Na primer:

- Informacije o pretplatnicima na internetu povezane sa određenim dinamičkim IP adresama dodeljenim u određeno vreme (*Benedik protiv Slovenije*, 2018, st. 108–109).
- Snimci uzeti da bi se koristili kao uzorci glasa, koji su trajne prirode i podložni procesu analize direktno relevantne za identifikaciju osobe u kontekstu drugih podataka o ličnosti (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 59).
- Uzorci ćelija i DNK profili (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 70–77) ili otisci prstiju (*ibid.*, stav 84) koji, uprkos svom objektivnom i nepobitnom karakteru, sadrže jedinstvene podatke o pojedincu i omogućavaju njegovu/njenu preciznu identifikaciju u širokom spektru okolnosti (*ibid.*, stav 85).
- Informacije o datom pojedincu dobijene iz bankarskih dokumenata, bilo da se tiču osetljivih detalja ili profesionalne aktivnosti (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015, st. 51 i sled.).
- Podaci o zanimanju identifikovanog pojedinca ili onoga koji se može identifikovati koje prikuplja i čuva policija (*Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 56).
- Podaci o korišćenju interneta i poruka (Yahoo) zaposlenog na radnom mestu dobijeni prismotrom (*Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, st. 18, 74–81).
- Kopija elektronskih podataka zaplenjenih u advokatskoj kancelariji, iako nisu dešifrovani, transkribovani ili zvanično pripisani njihovim vlasnicima (*Kirdök i drugi protiv Turske*, 2019, stav 36).
- Podaci prikupljeni u kontekstu neprikrivenog video-nadzora na univerzitetu (*Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017, st. 44-45).
- Podaci o oporezivim prihodima i imovini velikog broja fizičkih lica, bez obzira na to što je javnost pod određenim uslovima mogla pristupiti takvim podacima (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, stav 138).
- Podaci o rođenju i napuštanju pojedinca, uključujući informacije potrebne za otkrivanje istine o važnom aspektu ličnog identiteta (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989, stav 39; *Mikulić protiv Hrvatske*, 2002, st. 54–64; *Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, st. 28–29).
- Podaci uključeni u nagodbu o razvodu, uključujući detalje o podeli bračne imovine, starateljstvu i prebivalištu maloletne dece, ugovoru o alimentaciji i pregled imovine/prihoda podnosioca predstavke (*Liebscher protiv Austrije*, 2021, st. 31 i 68).

9. Prema članu 2. **Konvencije 108**, „obrada podataka” uključuje: „svaki postupak ili skup postupaka izvršenih na podacima o ličnosti, kao što su prikupljanje, skladištenje, očuvanje, izmena,

preuzimanje, otkrivanje, stavljanje na raspolaganje, brisanje ili uništavanje, ili izvođenje logičkih i/ili aritmetičkih radnji nad takvim podacima”. Razvoj tehnologija doveo je do porasta vrsta postupaka koje obuhvataju podatke o ličnosti, a koji mogu da predstavljaju obradu; Sud je utvrdio sledeće tipične primere:

- Policijsko prikupljanje informacija o pretplatnicima od pružaoca internet usluga povezanog sa specifičnom dinamičkom IP adresom pojedinca (*Benedik protiv Slovenije*, 2018, st. 108–109).
- Činjenica prikupljanja i čuvanja javnih informacija o pojedincu, na primer o njegovoj/njenoj političkoj aktivnosti (*Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, st. 43–44; *Association „21 December 1989” i drugi protiv Rumunije*, 2011, st. 167–168; *Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000, st. 65–67; *protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, stav 93).
- Uvrštavanje pojedinca u nacionalnu sudsku bazu podataka o seksualnim prestupnicima (*Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 58), i uzimanje i čuvanje otisaka prstiju osumnjičenog (*M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 29).
- Tajno snimanje u policijskoj stanici, za trajno skladištenje, uzoraka glasa koji će se koristiti za identifikaciju dotičnih pojedinaca, procesom analize u kontekstu drugih podataka o ličnosti (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, st. 59–60).
- Snimanje pojedinca u prostoriji za razgovor u policiji kamerama postavljenim iz bezbednosnih razloga i potpuno vidivim, uz trajno beleženje snimka i njegovo uvrštavanje u montažu za dalju upotrebu (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, stav 41).
- Sistematsko prikupljanje i zadržavanje podataka GPS praćenja koji ukazuju na boravište i javno kretanje lica (*Uzun protiv Nemačke*, 2010, st. 49–53).
- Objavljivanje u časopisu članka ilustriranog fotografijama poznatih ličnosti snimljenih bez njihovog znanja (*Von Hannover protiv Nemačke (vr. 2)* [GC], 2012, st. 95–99).
- Snimanje i obelodanjivanje u medijima snimaka nadzornih kamera na kojima je prikazana osoba u pokušaju da izvrši samoubistvo na javnom mestu (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 59–63).
- Policijsko snimanje i čuvanje podataka o navodnom zanimanju pojedinca (*Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 56).
- Otkrivanje, od psihijatrijske bolnice, novinarima veoma osetljivih poverljivih informacija o privatnom životu pacijenta (*Mockuté protiv Litvanije*, 2018, stav 99).
- Prikupljanje informacija o boravištu i svakodnevnim aktivnostima, čak i vikendom, vrhunskih sportista, kao deo antidoping mera u sportu koje vrši država (*National Federation of Sportspersons’ Associations and Unions (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018, st. 155–159).
- Sistematsko skeniranje i postavljanje privatne prepiske zatvorenika, kako dolazne tako i odlazne, na Server nacionalne pravosudne mreže (*Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022, st. 80–82).

10. Takve mere Sud skoro uvek smatra mešanjem, sa različitim stepenom ozbiljnosti, u pravo na poštovanje privatnog života, doma ili prepiske lica na koja se podaci odnose.

11. Međutim, ne spadaju svi postupci sa podacima o ličnosti u delokrug člana 8., niti se automatski kose sa odgovarajućim pravima. Tako je u predmetu *Mehmedović protiv Švajcarske* (dec.), 2018 (stav 18), Sud zauzeo stav da oskudne informacije o podnosiocu predstavke, koje su slučajno prikupljene i koje nisu bile relevantne za predmetnu istragu, ni na koji način nisu predstavljale sistematsko ili trajno prikupljanje podataka i stoga nisu ometale njeno pravo na poštovanje njenog privatnog života. Pored toga, u predmetu *Cakicisoy i drugi protiv Kipra* (dec.), 2014 (st. 50–52), činjenica da su vlasti uzele uzorke krvi od podnosilaca predstavki da bi izvukle njihov DNK profil za program ekshumacije, kako bi se identifikovali ostaci njihovih preminulih rođaka, i da su uzorci

uništeni kada je formular za saglasnost istekao, nije smatrana mešanjem u pravo na poštovanje privatnog života podnosioca predstavlja.

12. Iz sudske prakse Suda može se videti da postupci sa podacima o ličnosti spadaju u delokrug člana 8. ako su prikupljene informacije o tačno određenom pojedincu (*Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000, st. 66–67; *Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, st. 43–44), ukoliko su dati podaci bili predmet sistematskog ili trajnog snimanja (*Uzun protiv Nemačke*, 2010, stav 51), ako su korišćeni u postupku analize neposredno namenjenom identifikaciji pojedinca u svetlu drugih podataka o ličnosti (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 57) ili ako su objavljeni na način ili u meri koja prevazilazi ono što su lica razumno mogla da očekuju (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 58–59; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, stav 38). Ono što će takođe biti razmatrano su i specifičan kontekst u kom su informacije o pojedincu snimljene i zadržane, priroda zapisa, način na koji se ti zapisi koriste i obrađuju i rezultati koji se mogu dobiti (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 67).

13. Značajan element, iako ne uvek i presudan, jeste da li pojedinac razumno ima pravo da očekuje zaštitu svog privatnog života (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, stav 37; *Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 80). Što se tiče aktivnosti na mreži, anonimnost podataka o ličnosti biće ključni činilac u toj proceni, a činjenica da pretplatnik pružalaca internet usluga nije sakrio svoju dinamičku IP adresu nije bila presudna u proceni da li je njegovo očekivanje privatnosti bilo razumno sa objektivnog stanovišta (*Benedik protiv Slovenije*, 2018, stav 116). Na radnom mestu, uputstva poslodavca ne mogu svesti privatni društveni život na radnom mestu na nulu. Poštovanje privatnog života i privatnosti prepiske nastavljaju da postoje, čak i kada su ograničeni na neophodnu meru (*Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, st. 80–81). Video-snimci napravljeni na javnom mestu korišćenjem mehanizama nadzora mogu potpasti pod član 8. kada njihovo obelodanjivanje, po svom načinu ili obimu, prevazilazi ono što su pojedinci razumno mogli da očekuju (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, stav 62; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 41–43). Što se tiče članaka u štampi o hapšenju televizijskog glumca, ilustrovanih fotografijama, Sud je utvrdio da je glumčevo „legitimno očekivanje“ da će njegov privatni život biti delotvorno zaštićen smanjeno činjenicom da je „aktivno težio da bude u centru pažnje“ otkrivanjem detalja o svom privatnom životu u nizu intervjua (*Axel Springer AG protiv Nemačke* [GC], 2012, stav 101).

14. Kada je u pitanju priroda prikupljenih podataka, neke vrste podataka o ličnosti i određene metode obrade su problematičnije od drugih jer otkrivaju osetljivije informacije o ponašanju, mišljenjima ili osećanjima pojedinaca (*Uzun protiv Nemačke*, 2010, stav 52, gde je Sud uporedio podatke prikupljene GPS-om sa podacima prikupljenim pomoću uređaja za video ili audio nadzor). Čuvanje ili obelodanjivanje, bez pristanka lica na koje se podaci odnose, veoma intimnih ili osetljivih podataka, koji se tiču na primer zdravlja pojedinca, nužno spada u delokrug člana 8. (*Z protiv Finske*, 1997, stav 71; *Radu protiv Republike Moldavije*, 2014, stav 27; *Mockutė protiv Litvanije*, 2018, st. 93–95). S obzirom na prirodu i količinu informacija o ličnosti koje sadrže uzorci ćelija, njihovo zadržavanje *per se* mora se smatrati mešanjem u pravo na poštovanje privatnih života dotičnih pojedinaca, čak i ako nadležni organi izvuku ili koriste samo ograničen deo tih informacija i nikakva neposredna šteta nije prouzrokovana (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 70–77).

15. Činjenica da su podaci o ličnosti već u javnom domenu ili da javnost može da im pristupi ne uklanja nužno takve podatke iz zaštite člana 8. (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, stav 134). Podaci javne prirode mogu spadati u „privatni život“ pojedinca kada se prikupljaju i čuvaju na sistematski način (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 57; *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 58–59; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, stav 38), čak i bez primene metoda tajne prisluškivanja (*Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, st. 43–44; *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017, st. 44–45). Član 8. Konvencije predviđa pravo na oblik informacionog samoopredeljenja, omogućavajući pojedincima da se oslone na svoje pravo na privatnost u pogledu podataka koji se, iako neutralni, prikupljaju, obrađuju i distribuiraju kolektivno i

na takav način ili na način da se prava prema članu 8. mogu uključiti (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, stav 137).

16. U većini slučajeva gde je obrada podataka o ličnosti imala za cilj da omogući vlastima da sprovedu istragu o licu na koje se podaci odnose ili da prikupe dokaze u sudskim postupcima pred domaćim sudovima, Sud je utvrdio da takva obrada spada u delokrug člana 8. i da povlači za sobom mešanje u poštovanje privatnog života dotičnog lica (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 39–43; *Uzun protiv Nemačke*, 2010, st. 51–52; *Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016, st. 57–59; *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 94; suprotno *Lupker i drugi protiv Holandije*, 1992, o korišćenju fotografija koje su dobrovoljno predate vlastima ili koje je policija snimila u vezi sa ranijim hapšenjima u svrhu identifikacije podnosilaca predstavljanja u policiji; *Friedl protiv Austrije*, 1994, st. 50–51, o fotografijama koje su snimile vlasti tokom demonstracija u cilju otvaranja istrage o saobraćajnim prekršajima protiv podnosilaca predstavljanja).

17. Na kraju, da bi član 8. Konvencije bio primenjen, rezultati obrade podataka o ličnosti moraju da ispune određeni nivo ozbiljnosti i to na način koji dovodi u pitanje uživanje prava na poštovanje privatnog života (*M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018, stav 88). U predmetu *Vučina protiv Hrvatske* (dec.) 2019 (stav 50), Sud je odbacio kao *ratione materiae* neprihvatljivu pritužbu na objavljivanje fotografije u ženskom časopisu pod pogrešnim naslovom koji se odnosio na podnosioca predstavljanja kao na nekog drugog. Po mišljenju Suda, nizak stepen ozbiljnosti te greške i veoma ograničene neprijatnosti nisu bili dovoljni da bi član 8. bio primenjen.

2. Specifične kategorije podataka

18. Po mišljenju Suda određene veoma intimne ili osetljive informacije jasno opravdavaju pojačanu zaštitu. I drugim kategorijama podataka neophodno je posvetiti pažnju, s obzirom na tehnološki razvoj koji proširuje mogućnosti pristupa takvim podacima i dovodi do veće mogućnosti rukovanja istima.

a. Takozvane „osetljive” kategorije

19. U skladu sa članom 6. Konvencije 108, podaci o ličnosti koji otkrivaju rasno poreklo, politička mišljenja, verska ili druga uverenja i informacije o zdravlju ili seksualnom životu pojedinca, ili o bilo kojoj krivičnoj osudi, ne mogu biti automatski obrađeni osim ako domaći zakon ne predviđa odgovarajuće zaštitne mehanizme. Informacije koje spadaju u ove kategorije, koje je Sud opisao kao „osetljive”, zahtevaju povećan stepen zaštite po njegovom mišljenju.

i. Podaci koji otkrivaju rasno ili etničko poreklo

20. Etnički identitet pojedinca mora se smatrati važnim elementom privatnog života (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, [GC], 2008, stav 66; *Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010, stav 49). Podaci su od posebnog značaja kada mogu da otkriju etničko ili drugo poreklo lica, imajući u vidu brz tempo razvoja u oblasti genetike i informacionih tehnologija (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 71). Uzorci i DNK profili sadrže mnoge osetljive informacije i omogućavaju nadležnim organima da uspostave genetske veze između pojedinaca i procene njihovo verovatno etničko poreklo (*ibid.*, st. 72–77; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017, stav 33). U predmetu koji se odnosio na upis etničkog porekla pojedinca u zvanične registre, Sud je, naglašavajući veoma osetljivu prirodu evidentiranja takvih podataka, priznao postojanje pozitivne obaveze države da ustanovi postupak kako bi se licu na koje se podaci odnose omogućilo da se njegova evidentirana etnička pripadnost promeni na osnovu objektivno proverivih dokaza (*Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010, st. 52–59).

ii. Podaci koji otkrivaju politička mišljenja i religiozna i druga uverenja, uključujući filozofska

21. Podaci koji otkrivaju politička mišljenja smatraju se „osetljivom” kategorijom podataka o ličnosti i, po mišljenju Suda, neprihvatljivo je da domaće vlasti zanemare ovaj aspekt obradom takvih podataka u skladu sa uobičajenim nacionalnim pravilima, ne uzimajući u obzir potrebu za pojačanom zaštitom (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, stav 112). U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva* iz 2019. godine, koji se odnosio na skladištenje podataka koji su se odnosili na mirnog demonstranta u policijskoj bazi podataka, domaći sudovi su se samo pozvali na zakon o zaštiti opštih podataka prilikom ispitivanja zakonitosti mešanja. Sud je utvrdio povredu člana 8., ističući da je osetljiva priroda podataka o kojima je reč trebalo da predstavlja ključni element predmeta pred domaćim sudovima, kao što je to bilo i pred Sudom (*ibid.*, stav 112). Sud je na isti način utvrdio povredu člana 8. u predmetu *M.D. i drugi protiv Španije*, 2022 (st. 63–64), koji se odnosi na izveštaj koji je policija sačinila o sudijama [redovnih sudova] i sudijama za prekršaje, koji su obavljali svoje funkcije u Kataloniji i koji su potpisali proglas u kojem su izneli svoje pravno mišljenje u korist mogućnosti da katalonski narod koristi tzv. „pravo odlučivanja”, a u izveštaju se posebno otkrivaju politički stavovi nekih od podnosilaca predstavki.

22. Pravo na zaštitu podataka o ličnosti koji otkrivaju verska ili druga uverenja pojedinca, uključujući i filozofska, Sud je razmatrao u predmetima *Sinan Işık protiv Turčke*, 2010 (stav 37) i *Mockutė protiv Litvanije*, 2018 (stav 117). Što se tiče navođenja veroispovesti na ličnim kartama podnosilaca predstavki, Sud je istakao značaj prava na zaštitu podataka koji se odnose na verska uverenja, koja su predstavljala jedan od najvažnijih elemenata koji čine identitet vernika i njihovu koncepciju života, zaštićene članom 9. Konvencije (*Sinan Işık protiv Turske*, 2010, stav 37).

iii. Podaci koji otkrivaju članstvo u sindikatu

23. Podaci o ličnosti koji otkrivaju sindikalno članstvo pojedinca mogu takođe biti „osetljivi” i stoga zahtevaju pojačanu zaštitu. U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019 (stav 112), policija je prikupljala informacije o učešću podnosioca predstavke u demonstracijama koje je organizovalo nekoliko sindikata, posebno njegovo ime i prezime, prisustvo, datum rođenja i adresu. U određenim slučajevima je opisan i njegov izgled, zajedno sa fotografijama snimljenim tokom demonstracija o kojima je reč (*ibid.*, stav 10). Učešće u mirnim protestima ima posebnu zaštitu prema članu 11. Konvencije, koji takođe sadrži posebnu zaštitu sindikata (*ibid.*, stav 123). Iako bi se prikupljanje podataka o ličnosti podnosioca predstavke, koje je vršila policija, moglo smatrati opravdanim, nije bilo nužne potrebe, po mišljenju Suda, da zadrži podatke o podnosiocu predstavke, u nedostatku bilo kakvih pravila koja određuju konačno maksimalno vremensko ograničenje za čuvanje takvih podataka (*ibid.*, st. 117–119).

iv. Genetski i biometrijski podaci

24. Sud je rešavao određen broj predmeta koji su se ticali prikupljanja ili zadržavanja:

- uzoraka ćelija [*Van der Velden protiv Holandije* (dec.), 2005; *Schmidt protiv Nemačke* (dec.), 2006; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008; *Canonne protiv Francuske* (dec.), 2015; *Caruana protiv Malte* (dec.), 2018; *Trajkovski i Chipovski protiv Severne Makedonije*, 2020; *Boljević protiv Srbije*, 2020];
- DNK profila [*Van der Velden protiv Holandije* (dec.), 2005; *Schmidt protiv Nemačke* (dec.), 2006; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008; *W. protiv Holandije* (dec.), 2009; *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013; *Canonne protiv Francuske* (dec.), 2015; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017; *Mifsud protiv Malte*, 2019; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020; *Trajkovski i Chipovski protiv Severne Makedonije*, 2020; *Dragan Petrović protiv Srbije*, 2020];

- otisaka prstiju [*McVeigh, O'Neill i Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1981; *Kinnunen protiv Finske*, 1993; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008; *Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011; *M.K. protiv Francuske*, 2013; *Suprunenko protiv Rusije* (dec), 2018; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020; *P.N. protiv Nemačke*, 2020); *Willems protiv Holandije* (dec.), 2021];
- otisaka dlanova (*P.N. protiv Nemačke*, 2020);
- uzoraka glasa (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001; *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002; *Doerga protiv Holandije*, 2004; *Vetter protiv Francuske*, 2005; *Wisse protiv Francuske*, 2005).

25. Imajući u vidu brzi tempo razvoja u oblasti genetike i informacionih tehnologija, Sud ne može da odbaci mogućnost da će u budućnosti interesi privatnog života koji su povezani sa genetskim informacijama biti pogođeni na nove načine ili na način koji se ne može danas sa preciznošću predvideti (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 71).

26. Što se tiče uzoraka ćelija, s obzirom na prirodu i količinu informacija o ličnosti koje sadrže, njihovo zadržavanje *per se* mora se smatrati mešanjem u pravo na poštovanje privatnog života dotičnih pojedinaca. To što vlasti samo ograničeni deo ovih informacija zapravo izdvajaju ili koriste kroz DNK profilisanje i što u konkretnom slučaju nije prouzrokovana neposredna šteta ne menja ovaj zaključak (*ibid.*, sav 73; *Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000, stav 69).

27. Što se tiče DNK profila, mogućnost da se iz njih izvuče zaključak o etničkom poreklu pojedinca čini njihovo zadržavanje još osetljivijim i podložnijim da utiče na pravo na privatni život, što zahteva pojačanu zaštitu (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 76). Iako se informacije sadržane u profilima mogu smatrati objektivnim i nepobitnim, njihov kapacitet da obezbede sredstvo za identifikaciju genetskih veza između pojedinaca je sam po sebi dovoljan da se zaključi da njihovo zadržavanje predstavlja mešanje u pravo na privatni život dotičnih pojedinaca, bez obzira na zaštitne mehanizme ili stepen verovatnoće štete u datom slučaju (*ibid.*, stav 75; *Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000, stav 69). Na ovaj zaključak ne utiče činjenica da, pošto je informacija u kodiranom obliku, razumljiva je samo uz korišćenje računarske tehnologije i da je može tumačiti samo ograničen broj osoba (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 74–75).

28. Kada su u pitanju otisci prstiju, pošto oni objektivno sadrže jedinstvene informacije o pojedincu, omogućavajući njegovu ili njenu preciznu identifikaciju u širokom spektru okolnosti, zadržavanje ovih informacija bez pristanka dotične osobe ne može se smatrati neutralnim ili beznačajnim (*ibid.*, stav 84). Iako zadržavanje otisaka prstiju u evidenciji državnih organa, u vezi sa identifikovanim licem ili licem koje se može identifikovati, može imati manji uticaj na privatni život od zadržavanja uzoraka ćelija i DNK profila (*ibid.*, stav 69), ono može da izazove značajnu zabrinutost u vezi sa privatnim životom, bez obzira na objektivan i nepobitan karakter takvih podataka (*ibid.*, stav 85, što odstupa od sudske prakse u odluci Komisije u predmetu *Kinnunen protiv Finske*, 1996). U predmetu *Willems protiv Holandije* (dec.), 2021, prigovori u vezi sa obavezomuzimanja otisaka prstiju prilikom podnošenja zahteva za izdavanje pasoša, kao i čuvanja takvih otisaka na elektronskom čipu, po Zakonu o pasošima, a nakon transponovanja u domaće zakonodavstvo (bez ikakvih odstupanja dozvoljenih domaćim vlastima) Uredbe EU o standardima za sigurnosne karakteristike i biometriju u pasošima i putnim ispravama koje su izdale države članice, odbačeni su kao očigledno neosnovani zbog „pretpostavke jednake zaštite” u pravu EU (*ibid.*, st. 26–36).

29. Zbog informacija koje sadrže, zadržavanje uzoraka ćelija i DNK profila ima veći uticaj na privatni život nego zadržavanje otisaka prstiju (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 86). Ipak, iako je možda potrebno napraviti razliku između uzimanja, upotrebe i čuvanja otisaka prstiju, s jedne strane, i uzoraka i profila, s druge strane, u utvrđivanju pitanja opravdanosti, zadržavanje otisaka prstiju predstavlja mešanje *per se* u pravo na poštovanje privatnog života.

30. U određenim okolnostima, posebno u postupku za utvrđivanje očitstva, vlasti mogu primorati pojedinca da se podvrgne DNK testu, pod uslovom da se poštuju prava pojedinca na odbranu i da domaći sudovi uspostave pravičnu ravnotežu između interesa o kojima je reč (*Mifsud protiv Malte*, 2019, st. 77–78). Član 8. kao takav ne zabranjuje pribegavanje medicinskoj proceduri protivno volji osumnjičenog ili svedoka, kako bi se pribavili dokazi, jer takvi metodi, uključujući i građansku sferu, sami po sebi nisu u suprotnosti sa vladavinom prava i prirodnom pravdom (*ibid.*, stav 71). Sistem koji nema načina da primora mogućeg oca da poštuje sudski nalog za sprovođenje DNK testova može se u principu smatrati spojivim sa obavezama koje proističu iz člana 8., posebno ako pruža alternativna sredstva koja omogućavaju nezavisnom organu da brzo odluči po tužbu za očitstvo (*Mikulić protiv Hrvatske*, 2002, st. 55, 64).

v. Podaci koji se odnose na zdravlje, seksualni život ili seksualnu orijentaciju

31. Informacije u vezi sa zdravljem pojedinca predstavljaju ključni element privatnog života (*Yvonne Chave née Jullien protiv Francuske*, 1991, stav 75; *L.L. protiv Francuske*, 2006; *Radu protiv Moldavije*, 2014; *L.H. protiv Litvanije*, 2014, stav 56; *Konovalova protiv Rusije*, 2014, st. 27, 41; *Y.Y. protiv Rusije*, 2016, stav 38; *Surikov protiv Ukrajine*, 2017; *Frâncu protiv Rumunije*, 2020, stav 52). Poštovanje poverljivosti ovih informacija je ključno, ne samo za poštovanje osećaja privatnosti pacijenta, već i za očuvanje njegovog ili njenog poverenja u medicinsku profesiju i zdravstvene usluge uopšte. Ova razmatranja su posebno važna u pogledu zaštite poverljivosti informacija o zaraženosti lica HIV infekcijom. (*Z protiv Finske*, 1997, stav 96; *Kiyutin protiv Rusije*, 2011, stav 64; *Armoniené protiv Litvanije*, 2008, stav 40; *Biriuk protiv Litvanije*, 2008, stav 39; *I. protiv Finske*, 2008, stav 38; *C.C. protiv Španije*, 2009, stav 33; *Y. protiv Turske* (dec.), 2015, stav 65; *P.T. protiv Republike Moldavije*, 2020, st. 5–6, 26; *Y.G. protiv Rusije*, 2022, stav 45). Otkrivanje takvih podataka može dramatično da utiče na privatni i porodični život tog lica, kao i na društvenu i radnu situaciju, izlažući ga poniženju i riziku od ostrakizma (*Z protiv Finske*, 1997, stav 96; *C.C. protiv Španije*, 2009, stav 33; *P. i S. protiv Poljske*, 2012, stav 128; *Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013, stav 45; *Y. protiv Turske* (dec.), 2015, stav 65; *Y.G. protiv Rusije*, 2022, stav 45).

32. Interes za zaštitu poverljivosti takvih informacija će stoga imati veliku težinu u ravnoteži u određivanju da li je mešanje u predmet bilo srazmerno legitimnom cilju kojem se teži. Takvo mešanje ne može biti saglasno sa članom 8. Konvencije, osim ako nije opravdano najvažnijim zahtevom u javnom interesu (*Z protiv Finske*, 1997, stav 96). S obzirom na veoma intimnu i osetljivu prirodu informacija koje se tiču HIV statusa nekog lica, bilo koja državna mera koja obavezuje komunikaciju ili obelodanjivanje takvih informacija bez pristanka pacijenta zahteva najpažljiviju proveru Suda (*ibid.*, stav 96).

33. Sud je utvrdio povredu člana 8. recimo u predmetima *Z protiv Finske*, 1997 (st. 113–114), zbog objavljivanja identiteta i HIV statusa žene u presudi, izrečenoj u toku krivičnog postupka protiv njenog supruga, o kome je izveštavala štampa; *L.L. protiv Francuske*, 2006 (st. 32–48), zbog objavljivanja izvoda iz lične medicinske isprave u okviru rešenju o razvodu; *I. protiv Finske*, 2008 (st. 35–49), zbog nedovoljne zaštite od neovlašćenog pristupa medicinskoj dokumentaciji HIV pozitivne medicinske sestre; *C.C. protiv Španije*, 2009 (st. 26–41), zbog objavljivanja identiteta tužioca u presudi u pogledu njegovog HIV statusa; *P. i S. protiv Poljske*, 2012 (st. 128–137), zbog otkrivanja informacija od državne bolnice o trudnoj devojci koja je želela abortus nakon što je bila silovana; *Konovalova protiv Rusije*, 2014 (st. 39–50), u kojoj se podnositeljka predstavke žalila povodom toga što je morala da se porađa pred studentima medicine bez sopstvenog pristanka; *P.T. protiv Republike Moldavije*, 2020 (st. 24–33), zbog bespotrebnog prisustva osetljivih medicinskih podataka u potvrdi namenjenoj različitim svrhama korišćenja; *Frâncu protiv Rumunije*, 2020 (stav 52), zbog odbijanja da se odobri saslušanje bez prisustva javnosti, u slučaju korupcije protiv gradonačelnika, po zahtevu za puštanje na slobodu iz zdravstvenih razloga; i *Y.G. protiv Rusije*, 2022 (st. 46–53), kada se podnosilac predstavke žalio da je baza podataka, koja je posebno sadržavala njegove zdravstvene podatke, bila dostupna za prodaju na tržištu.

34. Informacije o mentalnom zdravlju pojedinca predstavljaju visokoosetljive podatke (*Mockuté protiv Litvanije*, 2018, stav 94, o otkrivanju podataka o mentalnom zdravlju pacijenta od psihijatrijske bolnice; *Malanicheva protiv Rusije* (dec.), 2016, st. 13, 15–18, u vezi sa beleženjem podataka o obaveznom raspoređivanju podnosioca predstavke u bolničkoj evidenciji), poput podataka koji otkrivaju seksualnu identifikaciju ili orijentaciju (*Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1981, stav 41, *J.L. protiv Italije*, 2021, stav 136, i *Drelon protiv Francuske*, 2022, stav 79) i seksualnog života pojedinca, kao što su podaci o abortusu preneti iz jednog javnog organa drugom, bez pristanka lica na koje se podaci odnose (*M.S. protiv Švedske*, 1997, st. 41–42). Domaće zakonodavstvo mora da pruži odgovarajuće garancije za sprečavanje bilo kakve komunikacije ili otkrivanja takvih podataka koje nije u skladu sa zaštitnim mehanizmima iz člana 8. (*Z protiv Finske*, 1997, stav 95).

vi. Podaci o krivičnim delima i osudama

35. Podaci o prekršajima, krivičnim postupcima, osudama ili srodnim preventivnim merama predstavljaju kategoriju podataka koji zahtevaju pojačanu zaštitu po članu 6. *Konvencije 108* (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, stav 188). Svaka obrada podataka o ličnosti koji se tiču lica protiv koga su odbačene optužbe (*Brunet protiv Francuske*, 2014, st. 38–40), koje je bilo upozoreno (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, st. 188–190), osuđeno i kome je izrečena kazna [*Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 58 ; *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, stav 44; *Trajkovski i Chipovski protiv Severne Makedonije*, 2020, stav 46] ili podvrgnuto pratećoj preventivnoj meri poput zadržavanja u policijskoj stanici [*Suprunenko protiv Rusije*, (dec.), 2018, stav 61], predstavljaju mešanje u pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose.

36. Po mišljenju Suda, iako su podaci sadržani u krivičnoj evidenciji, u jednom smislu, javne informacije, njihovo sistematsko skladištenje u centralnoj evidenciji znači da su dostupni za obelodanjivanje dugo nakon događaja kada će svi osim dotične osobe verovatno zaboraviti na njih. Dakle, kako se samo osuda ili upozorenje povlači u prošlost, postaje deo privatnog života pojedinca koji se mora poštovati (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, stav 188), posebno kada se podaci odnose na daleku prošlost pojedinca (*B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 57; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, stav 93; *M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018, st. 98–100).

37. Mera koja obuhvata zadržavanje identifikacionih podataka, otisaka prstiju i fotografija pojedinca u policijskim registrima može imati ozbiljne posledice po tog pojedinca, otežavajući mu svakodnevni život (*Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011, st. 8, 10, 13, 30). U predmetu koji se odnosi na uvrštavanje osobe kao „prestupnika” u policijsku evidenciju, nakon što je ispitana o silovanju, i zadržavanja tog unosa iako nije podignuta optužnica, Sud je utvrdio povredu člana 8. nakon što je utvrdio da je lice na koje se podaci odnose, upravo zbog datog unosa, bilo predmet nekoliko policijskih provera u vezi sa prijavama za silovanje ili nestancima mladih devojaka (*ibid.*, st. 8, 10, 13, 30).

b. Ostale kategorije podataka

38. Pored podataka koji su opisani kao „osetljivi”, druge kategorije podataka o ličnosti takođe izazivaju zabrinutost, posebno zbog sve sofisticiranijih tehnika nadzora i kapaciteta informacionih i komunikacionih tehnologija da otežaju svakodnevni život lica na koje se podaci odnose.

i. Podaci u vezi sa radom

39. Evidentiranje podataka u vezi sa radom o identifikovanom pojedincu ili onome koji se može identifikovati i njihovo čuvanje predstavljaju mešanje u pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života prema članu 8. lica na koje se podaci odnose (*Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 56; *Sõro protiv Estonije*, 2015, st. 49 i 56; *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022, st. 95–96). Pošto su informacije koje nadležni organi prikupljaju i čuvaju u svojoj evidenciji danas predmet automatske obrade, koja znatno olakšava pristup takvim podacima i njihov prenos, takve

mere mogu imati ozbiljne posledice koje mogu da nanesu štetu ugledu pojedinaca ili da im otežaju svakodnevni život. Sud je utvrdio povredu člana 8. u predmetu *Khelili protiv Švajcarske*, 2011 (stav 64), kada je podnositeljka predstavke evidentirana kao „prostitutka” u policiji, što je naknadno ispravljeno i zamenjeno sa „šnajderka” u bazi podataka, kao i u predmetu *Sõro protiv Estonije*, 2015 (stav 63), gde je podnosilac predstavke bio u obavezi da napusti posao nakon obelodanjivanja podataka o tome da je radio kao vozač u bivšim službama bezbednosti. U predmetu *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022 (st. 95–96), gde je poslodavac podnosioca predstavke instalirao GPS sistem u njegovo službeno vozilo sa ciljem da prati razdaljine koje je prelazio u toku svoje profesionalne delatnosti i, prema potrebi, na privatnim putovanjima, Sud je smatrao da prikupljene informacije predstavljaju podatke o ličnosti. Sud je dalje naglasio da zaposleni nisu bili ovlašćeni da deaktiviraju GPS sistem, tako da je on ostajao aktivan 24 sata, sedam dana u nedelji, što je dovelo do toga da je nadzor bio stalan i sistematičan, što je očigledno predstavljalo mešanje u privatni život podnosioca predstavke¹.

ii. Finansijski podaci

40. Informacije preuzete iz bankarskih dokumenata pojedinca predstavljaju podatke o ličnosti, iako se radi o osetljivim privatnim informacijama o profesionalnim aktivnostima lica na koje se podaci odnose (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015, stav 51; *G.S.B. protiv Švajcarske*, 2015, stav 51). Kopiranje bankarskih podataka i naknadno skladištenje tih podataka koje vrše organi vlasti, čine radnje koje spadaju i pod pojam „privatnog života” i „prepiske”, i predstavljaju mešanje u smislu člana 8. (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015, stav 55).

41. Sud je razmatrao pitanje prikupljanja, obrade i objavljivanja finansijskih podataka u kontekstu krivične istrage (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015, st. 7–9, 53–55); široko rasprostranjenog objavljivanja finansijskih podataka u svrhu rasprave o pitanju od opšteg interesa, koji je vršila štampa (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, st. 172–173); obaveze advokata da otkrije podatke pokrivene profesionalnom privilegijom prilikom iznošenja sumnje o nezakonitim radnjama klijenata kao što je pranje novca (*Michaud protiv Francuske*, 2012, st. 91–92); prenosa finansijskih podataka organima druge države koja nije ugovornica Konvencije (*G.S.B. protiv Švajcarske*, 2015, stav 50); i na kraju, odbijanje tužbe u vezi sa otkrivanjem podataka o poreskom identifikacionom broju podnositeljke predstavke i poreskoj prijavi tokom televizijskog izveštaja o krivičnom predmetu protiv njenog supruga (*Samoylova protiv Rusije*, 2021, st. 83 i 90–93).

42. Postojanje javnog interesa u obezbeđivanju pristupa i omogućavanju prikupljanja velikih količina poreskih podataka ne znači nužno ili automatski da postoji i javni interes da se distribuiraju zajedno svi takvi neobrađeni podaci u nepromenjenom obliku bez ikakvih analitičkih unosa (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, st. 172–178, 198).

43. Iako je, što se tiče poreskih pitanja, polje slobodne procene države šire kada je u pitanju zaštita čisto finansijskih podataka koji ne uključuju podatke koji su lični ili usko povezani sa identitetom lica na koje se podaci odnose (*G.S.B. protiv Švajcarske*, 2015, stav 93), elementi privatnog života stupaju na scenu u situacijama kada se poreski podaci prikupljaju o konkretnom pojedincu, ili kada se objavljuju na način ili u meri koja prevazilazi ono što bi lice na koje se podaci odnose razumno moglo da predvidi (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015, st. 52–53; *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, stav 136).

iii. Podaci o telefonskom saobraćaju

44. Podaci o telefonskom saobraćaju obuhvataju podatke dobijene od telefonskih operatera koji identifikuju osobu do koje ili od koje se komunikacija prenosi, zajedno sa datumom, vremenom i

¹ Takođe pogledati „GPS podaci o lokaciji” u nastavku.

dužinom komunikacije, ali se ne odnose na sadržaj te komunikacije (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, st. 83–84; *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 43). U kontekstu krivične istrage, proces poznat kao „merenje”, koji obuhvata upotrebu uređaja (posebnog merača) koji registruje brojeve birane na određenom telefonu i vreme i trajanje svakog poziva, bez praćenja ili presretanja komunikacije, predstavlja mešanje u privatni život lica na koje se podaci odnose (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, st. 83–84). Upotreba takvih podataka, a posebno biranih brojeva, može dovesti do problema prema članu 8. jer takve informacije predstavljaju „integralni element komunikacije putem telefona” (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, stav 84; *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 43). Sud smatra da davanje tih informacija policiji bez pristanka pretplatnika takođe predstavlja, mešanje u pravo garantovano članom 8. (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, stav 84).

45. Praksu „merenja”, koja neće prekršiti član 8. kada je primenjuje, na primer, pružalac telefonske usluge kako bi proverio da li se pretplatniku [ista] ispravno naplaćuje, treba razlikovati po njenoj prirodi od presretanja poziva (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, st. 83–84; *P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 42). Sudski nalog koji je poslat telefonskoj kompaniji da pribavi podatke o pozivima upućenim na različite mobilne telefone pojedinca i sa njih, i kojim se od nje zahteva da prikuplja podatke o lokaciji mobilnog telefona radi naknadnog praćenja njegovog kretanja, nije nužno bio nespojiv sa članom 8. u meri u kojoj je to bilo zakonom dozvoljeno i obezbedio je dovoljnu zaštitu od proizvoljnosti (*Ben Faiza protiv Francuske*, 2018, st. 56, 59, 69). Sud nije utvrdio povredu člana 8. u slučaju kada je takve naloge prethodno trebalo da odobri javni tužilac pod pretnjom ništavosti i kada su mogli biti osporeni pred sudovima, i gde su dobijeni podaci mogli biti isključeni iz dokaza u slučaju nezakonitosti (*ibid.*, st. 79, 73).

46. Podaci o ličnosti korisnika pripejd SIM kartica, kao što su imena, adrese i brojevi telefona pretplatnika mobilne telefonije, koje prikupljaju pružaoci usluga, ne mogu se smatrati „nevažnim” (*Breyer protiv Nemačke*, 2020, st. 92–95). Samo skladištenje takvih podataka o pretplatnicima, koje vrše pružaoci komunikacionih usluga, predstavlja mešanje u privatni život lica na koja se podaci odnose, bez obzira na njihovu naknadnu upotrebu (*ibid.*, stav 92). Takvo mešanje je prilično ograničene prirode (*ibid.*, stav 95) i domaće vlasti imaju određeno polje slobodne procene u ovoj oblasti, u odsustvu konsenzusa na evropskom nivou (*ibid.*, stav 90). Odsustvo obaveštenja o postupku preuzimanja neće biti nespojivo sa članom 8. ukoliko postoji nadzor nezavisnog organa koji je nadležan da ispita, kada se smatra opravdanim, da li je prihvatljivo preneti podatke organu koji je podneo zahtev, i mogućnost žalbe bilo koga ko smatra da su njegova prava povređena kroz postupak preuzimanja ili zahteva za podacima (*ibid.*, st. 103–107).

47. Što se tiče podataka o internet vezi, oni mogu omogućiti identifikaciju korisnika, na primer njegovu IP adresu i adresu e-pošte, primaoca/primaoca komunikacije, informacije o korišćenom komunikacionom materijalu i svim dodatnim uslugama koje se traže ili koriste i ko je njihov pružalac (*Benedik protiv Slovenije*, 2018, stav 96). Po mišljenju Suda, informacije o pretplatnicima povezane sa određenim dinamičkim IP adresama dodeljenim u određeno vreme predstavljaju podatke o ličnosti. Te informacije nisu javno dostupne i stoga se ne mogu porediti sa informacijama koje se nalaze u tradicionalnom telefonskom imeniku ili javnoj bazi podataka registarskih brojeva vozila (*ibid.*, stav 108).

48. Pribavljanje povezanih komunikacionih podataka u kontekstu masovnog presretanja nije nužno manje bespravno mešanje od pribavljanja sadržaja komunikacije (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [GC], 2021, 277, i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2021, stav 363). Presretanje, zadržavanje i pretraživanje povezanih komunikacionih podataka treba analizirati pozivajući se na iste zaštitne mehanizme kao one koji se primenjuju na sadržaj. Imajući to u vidu, s obzirom na različit karakter povezanih komunikacionih podataka i različite načine na koje ih obaveštajne službe koriste, sve dok su gorepomenute zaštitne mere na snazi, zakonske odredbe koje uređuju postupanje sa njima ne moraju nužno biti identične u svakom pogledu sa onima koje

uređuju postupanje sa sadržajem (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [GC], 2021, stav 278; i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2021, stav 364).

49. Najvažniji zahtev poverljivosti podataka o [internet] vezi može se, u nekim okolnostima, pokazati nespojivim sa članom 8. ako ometa delotvornu krivičnu istragu sa ciljem identifikacije i krivičnog gonjenja učinioa krivičnog dela učinjenog putem interneta (*K.U. protiv Finske*, 2008, stav 49). Nad garancijama pretplatnicima telekomunikacionih i internet usluga u pogledu poštovanja njihovog privatnog života povremeno moraju prevagnuti drugi legitimni ciljevi, kao što su sprečavanje nereda ili krivičnih dela ili zaštita prava i sloboda drugih (*ibid.*, stav 49).

iv. Uzorci glasa

50. Aktivnosti „prislušivanja” imaju za cilj presretanje razgovora pojedinca kroz postavljanje prislušnih uređaja na privatnom posedu (*Vetter protiv Francuske*, 2005, st. 10, 20) ili na javnim mestima (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, st. 38, 63; *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, stav 35; *Doerga protiv Holandije*, 2004, stav 43; *Wisse protiv Francuske*, 2005, stav 29).

51. Tajno snimanje glasa neke osobe i čuvanje trajne evidencije koja podleže procesu analize direktno relevantne za identifikaciju te osobe, u kontekstu drugih podataka o ličnosti, predstavlja podatke o ličnosti koji ometaju pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 59-60). U slučaju kada nije postojao domaći zakon koji reguliše upotrebu prikriivenih prislušnih uređaja koje policija postavlja u sopstvenim ili privatnim prostorijama, Sud je utvrdio povredu člana 8. (*ibid.*, st. 38, 63).

52. Ozvučavanje razgovora pomoću uređaja za prislušivanje, kao što je presretanje telefonskih poziva, predstavlja ozbiljno mešanje u pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose (*Vetter protiv Francuske*, 2005, stav 26). Stoga se mora zasnivati na posebno preciznom „zakonu”: i u ovoj oblasti, postojanje jasnih i detaljnih pravila čini se neophodnim, posebno pošto se relevantni tehnički procesi neprestano usavršavaju (*ibid.*, stav 26). Po mišljenju Suda, „zakon” mora da obezbedi građanima „odgovarajuće zaštitne mehanizme” protiv iste vrste zloupotrebe od koje se može strahovati u slučaju prislušivanja telefona (*ibid.*, stav 26). Stoga će se posebno morati definisati kategorije pojedinaca koji mogu biti podvrgnuti takvoj meri i vrsta krivičnih dela koja bi to mogla opravdati; sud će morati da odredi rok za sprovođenje takve mere; takođe će biti neophodno utvrditi uslove za sastavljanje izveštaja o presretnutim razgovorima, mere predostrožnosti koje je neophodno preduzeti da se snimci prenesu u neoštećenom i potpunom stanju, ako bi ih eventualno sudije ili odbrana pregledali, kao i okolnosti u kojima trake moraju biti izbrisane ili uništene, posebno nakon odluke o prekidu ili oslobađajuće presude (*ibid.*, stav 26, koji se odnosi na kriterijume o presretnutim dokazima kao što je navedeno u *Kruslin protiv Francuske*, 1990, stav 35).

53. Kada je glas pojedinca snimljen bez minimalnog stepena zaštite koji zahteva vladavina prava u demokratskom društvu, to će predstavljati povredu člana 8. (*Wisse protiv Francuske*, 2005, stav 34 o snimanju i naknadnoj upotrebi razgovora u sobi za posete u zatvoru; *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, stav 36, o postavljanju prislušnog uređaja u zatvorsku ćeliju).

v. GPS podaci o lokaciji

54. Podaci prikupljeni GPS uređajem predstavljaju podatke o ličnosti u onoj meri u kojoj mogu ukazivati na boravište pojedinca i njegovo javno kretanje (*Uzun protiv Nemačke*, 2010, st. 51–52; *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022, stav 95). Obrada i korišćenje takvih podataka mogu se smatrati mešanjem u pravo na poštovanje privatnog života lica na koja se podaci odnose (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100344> *Uzun protiv Nemačke*, 2010, st. 51–52; *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022, stav 96). GPS nadzor se po svojoj prirodi razlikuje od drugih metoda vizuelnog ili akustičkog nadzora koji su, po pravilu, podložniji zadiranju u pravo osobe na poštovanje privatnog života, jer otkrivaju više informacija o ponašanju,

mišljenjima ili osećanjima te osobe (http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100344Uzun_protiv_Nemačke, 2010, stav 52).

55. Pošto je neophodno smatrati da se ova vrsta mera manje meša u privatni život lica na koje se podaci odnose nego presretanje njegovih telefonskih razgovora, relativno strogi standardi postavljeni i primenjeni u specifičnom kontekstu prisluškivanja telefona kao takvi nisu primenjivi na praćenje kretanja pojedinca putem GPS-a (*ibid.*, stav 66). Da bi ispitao da li je, u datom slučaju, pojedincu koji je podvrgnut GPS geolokacionoj meri pružena odgovarajuća zaštita od proizvoljnog mešanja u ostvarivanje njegovih prava iz člana 8., Sud će primeniti opštije principe u ispitivanju predvidivosti zakona (*ibid.*, stav 66 i reference navedene u stavu 63). Izdavanje naloga nezavisnog tela nije uvek neophodno i naknadna sudska revizija GPS nadzora će obezbediti dovoljnu zaštitu od proizvoljnosti (*ibid.*, stav 72).

56. Sud je utvrdio da je postavljanje uređaja za geolociranje u realnom vremenu na vozilo pojedinca u kontekstu krivične istrage o trgovini drogom predstavljalo povredu člana 8. u slučaju kada domaći zakon (ni opšte pravo, ni sudska praksa) nisu u relevantno vreme dovoljno jasno ukazivali na to kako i u kojoj meri su vlasti imale pravo da koriste svoja diskreciona ovlašćenja u ovoj oblasti (*Ben Faiza protiv Francuske*, 2018, st. 58–61).

57. Međutim, u drugom predmetu u kojem je Sud razmatrao pitanje podataka o ličnosti pojedinca prikupljenih putem geolokacije i upotrebe podataka u krivičnom postupku protiv njega, nije utvrdio povredu člana 8 (*Uzun protiv Nemačke*, 2010, st. 60–74). Sudsko preispitivanje i mogućnost isključivanja dokaza dobijenih nelegalnim GPS nadzorom predstavljali su važan zaštitni mehanizam jer su odvrćali organe koji su vršili istragu od prikupljanja dokaza nezakonitim sredstvima (*ibid.*, stav 72). Okolnosti da je domaći zakon podvrgao odobrenje sporne mere nadzora veoma strogim uslovima, da je GPS nadzor naložen tek nakon što su se druga manje nametljiva istražna sredstva pokazala nedelotvornim i da je mera primenjena u relativno kratkom periodu, takođe su uzeti u obzir pri ispitivanju proporcionalnosti mešanja (*ibid.*, st. 77–81).

58. U predmetu *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022 (st. 95–96 i 105–125), poslodavac podnosioca predstavke instalirao je GPS sistem u njegovo službeno vozilo sa ciljem da prati razdaljine koje je prelazio u toku svoje profesionalne delatnosti i, prema potrebi, na privatnim putovanjima. Sud je primetio da je pomenuti sistem omogućavao praćenje kretanja vozila u realnom vremenu: stoga je bilo moguće geografski locirati lica ili lica koja je u datom trenutku ili neprekidno trebalo da ga koriste. Po mišljenju Suda takve informacije predstavljale su podatke o ličnosti. Sud je dalje naglasio da zaposleni nisu bili ovlašćeni da deaktiviraju GPS sistem, tako da je on ostajao aktivan 24 sata, sedam dana u nedelji, što je dovelo do toga da je nadzor bio stalan i sistematičan, što je očigledno remetilo privatni život podnosioca predstavke. Istovremeno, Sud je smatrao da su domaći sudovi pažljivo izbalansirali suprotstavljene interese o kojima je reč, tj. pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života i pravo njegovog poslodavca da obezbedi nesmetano funkcionisanje kompanije, uzimajući u obzir legitimni cilj kome kompanija teži, odnosno pravo da prati svoje troškove. Sud stoga nije utvrdio povredu člana 8. Konvencije.

vi. Fotografija

59. Pravo zaštite nečije slike jedna je od osnovnih komponenti ličnog razvoja i pretpostavlja pravo kontrole korišćenja te slike (*Reklos i Davourlis protiv Grčke*, 2009, st. 40–43). Osim kada je pojedinac svesno ili slučajno otvorio mogućnost da se njegova fotografija snimi u kontekstu aktivnosti za koju je verovatno da će biti snimljena ili objavljena javno, delotvorna zaštita nečije slike u principu pretpostavlja dobijanje saglasnosti dotične osobe u vreme snimanja slike, a ne samo ako i kada bude objavljena (*ibid.*, st. 37, 40). Ipak, taj princip nije apsolutan. Status javne ličnosti ili ličnosti vredne

vesti može, u određenim okolnostima, na osnovu javnog interesa, opravdati snimanje slike osobe bez njenog znanja i njeno širenje bez njenog pristanka².

60. U slučaju uhapšenih ili optuženih osoba, objektivna korisnost fotografija koje su vlasti snimile nakon hapšenja osobe osumnjičene za krivično delo može učiniti njihovo zadržavanje „neophodnim u demokratskom društvu” u svrhu suzbijanja kriminala (*Suprunenko protiv Rusije* (dec.), 2018, st. 63–65). Sama činjenica da se fotografija osumnjičenog lica pravi i uvrštava u bazu podataka ne mora da povlači za sobom stigmiju sumnje ili krivice (*ibid.*, stav 64). U predmetu *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 1994 (st. 92–93), pravljenje i zadržavanje fotografije lica osumnjičenog za krivično delo terorizma, bez njegove saglasnosti, nije bilo nesrazmerno cilju sprečavanja terorizma, legitimnom cilju u demokratskom društvu. Ne bi se moglo smatrati da je izvan legitimnih granica procesa istrage krivičnog dela terorizma da nadležni organi evidentiraju i čuvaju osnovne podatke o ličnosti koji se tiču uhapšenog lica ili čak drugih lica prisutnih u vreme i na mestu hapšenja (*ibid.*, stav 93). Sud je takođe proglasio očigledno neosnovanom predstavku koja se odnosi na zadržavanje fotografije podnosioca predstavke u računarskom sistemu Ministarstva unutrašnjih poslova, koju su snimile vlasti kada ga je policija uhapsila zbog sumnje da je učinio krivično delo [*Suprunenko protiv Rusije* (dec.), 2018, stav 65]. Po mišljenju Suda, iako su informacije prikupljene i pohranjene na policijskom računaru bile lične prirode, one se ne mogu smatrati intimnim ili osetljivim (*ibid.*, stav 64).

61. Sud je, ipak, utvrdio povredu člana 8. kada je policija dala novinarima fotografije lica koja su uhapšena ili optužena bez njihovog prethodnog pristanka (*Sciacca protiv Italije*, 2005, st. 29–31; *Khoujine i drugi protiv Rusije*, 2008, st. 115–118), ili kada je pozvala televizijske ekipe da nezakonito snime podnosioca predstavke u policijskoj stanici i objave snimke (*Toma protiv Rumunije*, 2009, st. 90–93; *Khmel protiv Rusije*, 2013, stav 41), ili u predmetu kada postavljanje fotografije podnosioca predstavke na oglasnu tablu sa traženim licima nije bilo u skladu sa zakonom (*Guiorgui Nikolaïchvili protiv Gruzije*, 2009, st. 129–131).

62. Po mišljenju Suda, neograničeno zadržavanje fotografije lica osumnjičenog za krivično delo koje nije proglašeno krivim predstavlja veći rizik od stigmatizacije nego zadržavanje podataka o licima koja su osuđena za krivično delo (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 122; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, st. 82–84). Dužina perioda zadržavanja nije nužno presudna u proceni da li je država prekoračila prihvatljivu granicu procene u uspostavljanju relevantnog režima za zadržavanje podataka o ličnosti, već postojanje i funkcionisanje određenih zaštitnih mehanizama (*ibid.*, stav 88).

63. Tehnike prepoznavanja lica i mapiranja lica koje se danas mogu primeniti su sve složenije i domaći sudovi to moraju uzeti u obzir prilikom preispitivanja potrebe za bilo kakvim mešanjem u pogledu prava na poštovanje privatnog života lica čiju fotografiju su snimili državni organi (*ibid.*, st. 67–70).

64. U predmetu *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020 (st. 97–98), kada su državni organi odlučili da neograničeno zadrže fotografiju lica osuđenog za vožnju sa prekomernom količinom alkohola, pored njegovog DNK profila i otisaka prstiju, Sud je utvrdio povredu člana 8. Prilikom odlučivanja o tom zadržavanju podataka o ličnosti, bez pozivanja na ozbiljnost krivičnog dela i u odsustvu bilo kakve stvarne mogućnosti revizije, državni organi nisu uspeli da uspostave pravičnu ravnotežu između sukobljenih javnih i privatnih interesa. Iako je državi dato nešto šire polje slobodne procene u pogledu zadržavanja fotografija u odnosu na DNK profile (*ibid.*, st. 84, 96), to šire polje nije bilo dovoljno da zadržavanje takvih podataka bude proporcionalno u svim okolnostima, posebno kada nije bilo relevantnih zaštitnih mehanizama ili bilo kakve realne mogućnosti revizije (*ibid.*, stav 96).

²Takođe videti [Vodič za član 10 Konvencije \(sloboda izražavanja\)](#) o objavljivanju fotografija u novinarske svrhe.

65. U predmetu *P.N. protiv Nemačke*, 2020 (st. 76–91) Sud nije utvrdio povredu člana 8. u vezi sa prikupljanjem podataka za identifikaciju kao što su fotografije lica i tela, posebno bilo kakve tetovaže, zajedno sa otiscima prstiju i dlanova koje je naložila policija, nakon pokretanja novog krivičnog postupka protiv lica koje je ranije osuđivano. S obzirom na relativno ograničeno mešanje i trajanje prikupljanja datih identifikacionih podataka, ograničen uticaj zadržavanja podataka na svakodnevni život podnosioca predstavke, brisanje podataka nakon pet godina, kao i činjenicu da su podaci pohranjeni u policijskoj bazi podataka koja podleže zaštitnim mehanizmima i individualizovanom pregledu, sporna mera je predstavljala srazmerno mešanje u pravo na poštovanje privatnog života podnosioca predstavke.

66. U drugom kontekstu, Sud je u predmetu *Reklos i Davourlis protiv Grčke*, 2009 (st. 41–43) utvrdio da je došlo do povrede člana 8. zbog toga što je snimanje fotografija novorođene bebe u klinici i njihovo zadržavanje od fotografa u obliku koji omogućava identifikaciju, uz mogućnost naknadne upotrebe, izvršeno protiv volje roditelja. Slično tome je utvrđena povreda u predmetima *Hájovský protiv Slovačke*, 2021 (st. 46–49), u vezi sa objavljivanjem u štampi nezamagljenih slika podnosioca predstavke, tajno snimljenih pod lažnim navodima, i *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, 2021, stav 68, koji se ticao propusta vlasti da zaštite ženu od ponovnog kibernetičkog nasilja njenog muža, koji je napravio lažne profile na njeno ime i objavio njene intimne fotografije.

67. U predmetu *Vučina protiv Hrvatske* (dec.), 2019 (st. 34–51), sama činjenica da je ime podnositeljke predstavke, bez ikakve negativne konotacije, greškom navedeno u naslovu fotografije u ženskom časopisu, ne može se smatrati posebno značajnim mešanjem u pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose.

68. U predmetu *Von Hannover protiv Nemačke (br. 2)* [GC], 2012 (st. 114–126), odbijanje domaćih sudova da zabrane objavljivanje fotografije poznatog para snimljene bez njihovog znanja nije predstavljalo povredu člana 8., s obzirom na to da su domaći sudovi pažljivo odmerili pravo izdavačke kompanije na slobodu izražavanja, s jedne strane, i pravo podnosilaca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života, s druge strane. Tom prilikom domaći sudovi su pridali suštinsku važnost pitanju da li su fotografije, razmatrane u svetlu pratećih članaka, doprinele debati od opšteg interesa. Oni su takođe ispitali okolnosti pod kojima su fotografije snimljene.

69. U predmetu *Kahn protiv Nemačke*, 2016 (st. 63–76) Sud nije utvrdio povredu člana 8. kada izdavaču nije naloženo da plati bilo kakvu sumu jer je prekršio zabranu objavljivanja fotografija dvoje dece bivšeg golmana nemačke fudbalske reprezentacije. Sud je pojasnio da iz člana 8. Konvencije nije bilo moguće izvesti princip prema kojem bi nalog kojim se od izdavača traži da plati iznos zbog nepoštovanja sudske zabrane objavljivanja bio u redu samo ako bi dati iznos otišao žrtvi, a kako bi se na efikasan način zaštitio privatni život osobe. To bi bilo tačno pod uslovom kad bi država, koristeći svoje polje slobodne procene, omogućila oštećenim stranama druge potencijalno delotvorne pravne lekove za koje se ne može reći da ograničavaju na nesrazmeran način mogućnosti za dobijanje obeštećenja za navodne povrede (*ibid.*, stav 75).

B. Dva aspekta zaštite podataka (negativan i pozitivan)

70. Dok je suštinski cilj člana 8. Konvencije da zaštiti pojedince od proizvoljnog mešanja javnih vlasti ili privatnih tela, kojima je država delegirala ovlašćenja, u njihovo pravo na poštovanje njihovog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske, ova odredba takođe može nametnuti državi određene pozitivne obaveze u cilju osiguranja stvarnog poštovanja tih prava (*Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 108).

71. Kada meru koja ometa zaštitu podataka o ličnosti preduzme pojedinac ili subjekat isključivo u privatnom sektoru, Sud će ispitati predmet sa stanovišta pozitivnih obaveza države (*Craxi protiv Italije (br. 2)*, 2003, st. 68–76; *Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010; *Alkaya protiv Turske*, 2012, stav 32; *Söderman protiv Švedske* [GC], 2013, stav 89; *Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017,

stav 111; *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 111; *Buturugă protiv Rumunije*, 2020, st. 60–63; *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, 2021, st. 58–68; *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022, stav 111). Ipak, kada meru preduzme javni subjekt (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 39; *Libert protiv Francuske*, 2018, stav 41; *Drelon protiv Francuske*, 2022, stav 85) ili privatno telo kome je država delegirala svoja ovlašćenja (*Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016, stav 47), Sud će ispitati predmet sa stanovišta obaveze nečinjenja države. Sud će morati da proveri da li je mešanje ispunjavalo uslove iz člana 8. stav 2., odnosno da li je bilo u skladu sa zakonom, da li je težilo legitimnom cilju i da li je bilo neophodno u demokratskom društvu. To pitanje će biti detaljnije razmotreno u delu ovog vodiča u nastavku o *Tri „testa“ zaštite podataka*.

72. U predmetu *Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016 (stav 47) Sud je naglasio da država nije mogla da oslobodi sebe odgovornosti prema Konvenciji tako što će delegirati svoja ovlašćenja privatnim telima ili pojedincima. S obzirom na to da je privatna osiguravajuća kompanija, koja je prikupljala i čuvala podatke o ličnosti, upravljala državnim šemom osiguranja i da je domaći režim smatrao delom javne vlasti, kompanija se morala smatrati delom javne vlasti i radnje koje je učinila mogu se pripisati tuženoj državi (*ibid.*, stav 47).

73. U predmetu *Libert protiv Francuske*, 2018 (st. 37–41), Sud je odbacio prigovor Vlade da Nacionalna železnička kompanija (SNCF), poslodavac podnosioca predstavke, koji je bio optužen da je otvarao lične dosijee na poslovnom računaru, ne bi mogla da bude smatrana delom javne vlasti u svrhu člana 8. Iako je njeno osoblje bilo zaposleno po privatnom pravu, kompanija je bila javnopravni subjekt, stavljen pod državni nadzor i sa direktorima koje je imenovala država, čime je uživala implicitnu državnu garanciju.

74. U predmetu koji se odnosi na praćenje telefonskih poziva, e-pošte i internet veze službenika škole, Sud je zauzeo stav da se pitanje koje treba analizirati odnosi na negativnu obavezu države da se ne meša u privatni život i prepisku podnosioca predstavke jer je škola bila javno telo za čije je postupke Vlada bila odgovorna u smislu Konvencije (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 39).

75. U predmetu *Liebscher protiv Austrije*, 2021, podnosilac predstavke se žalio na obavezu da predoči celokupnu nagodbu za razvod braka (a ne njen izvod) kako bi njegov deo nekretnine bio prenet na njegovu bivšu suprugu. Podaci u brakorazvodnoj nagodbi uključivali su imena i boravište njegove maloletne dece i bivše supruge, iznos plaćanja alimentacije i dogovore o starateljstvu, dogovore o podeli imovine (osim nekretnina) i spisak njegovih prihoda i imovine. Prenos imovine, pa stoga i sva prateća dokumentacija, uključujući i brakorazvodnu nagodbu, bio bi upisan u zemljišnu knjigu otvorenu za javnost i koju bi stoga moglo pogledati bilo koje treće lice bez ograničenja. Sud je pristupio predmetu sa stanovišta pozitivne obaveze države da usvoji mere osmišljene da obezbede poštovanje privatnog života, uključujući obezbeđivanje regulatornog okvira i sprovođenje, gde je to potrebno, konkretnih mera (*ibid.*, st. 60–61).

76. Iako se granice između pozitivnih obaveza i obaveza nečinjenja države prema Konvenciji ne mogu precizno definisati, važeća načela su ipak slična. U oba konteksta neophodno je posebno voditi računa o pravičnoj ravnoteži između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao celine koji, u svakom slučaju, podležu polju slobodne procene države (*Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 112).

77. U predmetima koji pokreću pitanje zaštite podataka o ličnosti, Sud je utvrdio da je polje slobodne procene države šire: tamo gde u državama članicama Saveta Evrope ne postoji konsenzus o važnosti interesa koji je u pitanju, ili najbolje sredstvo za njegovu zaštitu (*Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, stav 47; *Breyer protiv Nemačke*, 2020, stav 108); kada čisto finansijski podaci o kojima je reč nisu bili tesno povezani sa identitetom podnosioca predstavke (*G.S.B. protiv Švajcarske*, 2015, stav 93); i na kraju, po pitanjima nacionalne bezbednosti (*Leander protiv Švedske*, 1987, stav 59). Za razliku od toga, utvrđeno je da je polje slobodne procene koje se daje nacionalnim vlastima uže tamo gde bi, na primer, podaci o ličnosti koji su podložni automatskoj obradi, što znatno olakšava pristup

njima i njihovo širenje, mogli da naštetite ugledu nekog lica i otežaju njegov svakodnevni život (*Khelili protiv Švajcarske*, 2011, st. 64, 70). Isto razmatranje posebno važi za zaštitu kategorija osetljivih podataka, posebno informacija o DNK, koje sadrže genetski sastav osobe i koje su od velike važnosti kako za osobu o kojoj je reč, tako i za njenu porodicu (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 102–103).

78. Inherentne pozitivne obaveze da se osigura efikasna zaštita prava i sloboda iz Konvencije mogu uključivati, na primer, obavezu da se pojedincu obezbedi: pristup u razumnom roku informacijama koje o pojedincu sistematski čuvaju bivše državne tajne službe u vezi sa njegovom dalekom prošlošću (*Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 79; *Jarnea protiv Rumunije*, 2011, stav 50; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012, stav 87); „delotvoran i pristupačan postupak” koja omogućava zainteresovanoj strani da ima pristup „svim bitnim i odgovarajućim informacijama” koje prikupljaju i čuvaju javni organi kako bi dobili informacije neophodne za upoznavanje i razumevanje detinjstva i ranog razvoja pojedinca (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989, stav 49), otkrivanje ličnog identiteta (*Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, stav 42), ili utvrđivanje bilo kakvih zdravstvenih rizika kojima je lice izloženo (*Guerra i drugi protiv Italije*, 1998, stav 60; *McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stav 101; *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2005, stav 162).

79. Sud je, međutim, zauzeo stav da takve pozitivne obaveze ne padaju na teret domaćih vlasti u kontekstu osetljivih obaveštajnih podataka o nacionalnoj bezbednosti koje su [vlasti] prikupile o pojedincu (*Leander protiv Švedske*, 1987, stav 51).

80. Tako je u predmetu *Kotilainen i drugi protiv Finske*, 2020 (stav 83) u vezi sa pucnjavom u školi, Sud zauzeo stav da se pozitivna obaveza vlasti da zaštite živote rođaka podnosilaca predstavlja ne proteže, prema materijalnom delu člana 2., na obavezu policije da, pre pucnjave, pribavi, medicinski i vojni dosije izvršioca radi provere podataka o njegovom psihičkom zdravlju. Pristup policije medicinskim podacima pojedinca ne može biti stvar rutine i mora ostati podložan specifičnim zahtevima neophodnosti i opravdanja.

81. U određenim okolnostima kada se postavlja pitanje podataka o ličnosti, na primer u kontekstu posebno teških radnji između pojedinaca, efektivno uživanje prava iz Konvencije zahteva od države da donese poseban zakon za zaštitu tih prava. Stoga je u predmetu *Söderman protiv Švedske* [GC], 2013 (st. 86–117), Sud utvrdio povredu člana 8. s obzirom na nedostatak jasnih zakonskih odredbi koje su značile da je izolovani čin tajnog ili bez saglasnosti snimanja/fotografisanja golog deteta prošao nekažnjeno, prazninu u zakonu koja nije nadoknađena u to vreme prema drugim odredbama krivičnog zakona i imajući u vidu nedelotvornost građanskopravnih lekova (*ibid.*, st. 108–114). Slično tome, u predmetu *K.U. protiv Finske*, 2008 (st. 49–50) utvrđena je povreda člana 8. zbog nepostojanja pravnog osnova koji bi omogućio vlastima da obavežu pružaoca usluga pristupa internetu da otkrije identitet osobe koja se traži zbog postavljanja nepristojnog oglasa u vezi sa maloletnim licem na sajtu za upoznavanje. Zakonodavac mora da obezbedi okvir za pomirenje različitih zahteva koji se nadmeću za zaštitu u ovom kontekstu. Predmet *Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana*, 2019 (st. 105–132) bavio se tajnim snimanjem novinarku u njenom domu i javnim deljenjem video-slika. U tom predmetu su radnje bile kažnjive prema krivičnom zakonu i otvorena je krivična istraga. Sud je ipak utvrdio da vlasti nisu ispunile svoju pozitivnu obavezu da obezbede dovoljnu zaštitu privatnog života podnositeljke predstavljanje sprovedenjem delotvorne krivične istrage o veoma ozbiljnom mešanju u njen privatni život (*ibid.*, st. 119–131). Predmet *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, 2021, stav 68, ticao se pritužbe podnositeljke predstavljanje da vlasti nisu uspele da je zaštite od ponovnog kibernetičkog nasilja njenog partnera, koji je napravio lažne profile na njeno ime, objavio njene intimne fotografije, pratio njeno kretanje i slao joj pretnje smrću preko društvenih medija. Sud je posebno utvrdio da, iako su imali zakonska sredstva za krivično gonjenje partnera podnositeljke predstavljanje, državni organi nisu sproveli delotvornu istragu i ni u jednom trenutku nisu predvideli preduzimanje odgovarajućih mera da je zaštite. Stoga nisu uspeali da izvrše svoju dužnost da je zaštite od ozbiljnog zlostavljanja.

82. Što se tiče manje ozbiljnih radnji između pojedinaca, kao što je praćenje zaposlenih na radnom mestu, države mogu da izaberu da li da donesu ili ne donesu posebne zakone koji se odnose na video-nadzor [*López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 113; *Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010] ili praćenje prepiske i komunikacije zaposlenih koja nije poslovna (*Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 119). Ipak, na domaćim je sudovima da obezbede da svako sprovođenje mera nadzora koje vrši poslodavac, a koje ometa pravo zaposlenih na poštovanje njihovog privatnog života ili prepiske, bude srazmerno i praćeno odgovarajućim i podesnim zaštitnim mehanizmima protiv zloupotreba [*Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010; *Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 120; *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 116].

83. U drugim predmetima u vezi sa otkrivanjem podataka o ličnosti, Sud je utvrdio da je država imala pozitivnu obavezu da istraži navodne povrede člana 8., bilo da su ih počinila privatna lica ili javni organi vlasti. Zato je u predmetu *Craxi protiv Italije (br. 2)*, 2003 (st. 68–76), u vezi sa čitanjem na sudu i objavljivanjem u štampi transkripata telefonskih razgovora političara, presretnutih u kontekstu krivičnog postupka za korupciju, Sud zauzeo stav da su vlasti imale pozitivnu obavezu da spreče objavljivanje privatnih razgovora u javnosti. Kako objavljivanje razgovora u štampi nije bilo direktna posledica postupka javnog tužioca, već je verovatno prouzrokovano lošim funkcionisanjem pisarnice domaćeg suda, Sud je utvrdio povredu člana 8., tj. da vlasti nisu preduzele potrebne mere da obezbede delotvornu zaštitu prava podnosioca predstavke obezbeđivanjem odgovarajućih zaštitnih mehanizama i sprovođenjem delotvorne istrage.

84. U predmetu *Alkaya protiv Turske*, 2012 (st. 30–40), Sud je zaključio da je zaštita koju su domaći nadležni organi pružili podacima o ličnosti poznate glumice, čiju su punu adresu objavile novine, bila nedovoljna. Pošto nije pronašao nijedan dokaz koji bi mogao da opravda odluku novina da otkrije njenu adresu u javnom interesu, Sud je naveo da domaći sudovi izgleda nisu uzeli u obzir moguće posledice po život podnositeljke predstavke objavljivanja njene kućne adrese u novinama. Ovaj propust domaćih sudova da procene suprotstavljene interese ne može se smatrati ispunjavanjem pozitivnih obaveza države prema članu 8.

85. U kontekstu porodičnog nasilja, Sud je u predmetu *Buturugă protiv Rumunije*, 2020 (st. 73–78) u kome je bivši muž podnositeljke predstavke nasilno pregledao njene elektronske naloge, uključujući Fejsbuk, i uzeo kopije njenih privatnih razgovora, dokumenata i fotografija, utvrdio da su vlasti imale obavezu da istraže kršenje poverljivosti prepiske podnositeljke predstavke. Priznajući da je kibernetičko maltretiranje prepoznato kao vid nasilja nad ženama i devojkama i da može da poprими različite oblike, uključujući kibernetičko kršenje privatnosti, hakovanje računara žrtve i krađu, deljenje i manipulaciju podacima i slikama, uključujući intimne detalje, Sud je prihvatio da takve radnje kao što su nepropisno praćenje, pristup i čuvanje prepiske supružnika domaće vlasti mogu uzeti u obzir prilikom istrage slučajeva porodičnog nasilja. Tvrdnje o narušavanju poverljivosti nečije prepiske zahtevale su od nadležnih organa vlasti da sprovedu ispitivanje osnovanosti kako bi se sveobuhvatno sagledala pojava svih mogućih oblika porodičnog nasilja (*ibid.*, st. 76–77). Pošto takvo ispitivanje nije izvršeno, došlo je do povrede člana 8.

C. Tri „testa” zaštite podataka

86. Stav 2. člana 8. navodi uslove u kojima može doći do mešanja u uživanje zaštićenog prava; takvo mešanje mora biti „u skladu sa zakonom”, mora „težiti legitimnom cilju” i mora biti „neophodno u demokratskom društvu”.

1. Da li je mešanje bilo zakonito

87. U nizu predmeta Sud je razmatrao pitanje da li je ispunjen uslov, kako je navedeno u članu 5. *Konvencije 108*, da je podatke o ličnosti koji se automatski obrađuju neophodno dobiti i obrađivati pravično i zakonito. U određenom broju predmeta, Sud je utvrdio povredu člana 8. isključivo na

osnovu nedostatka pravne osnove na nacionalnom nivou za odobravanje mera koje mogu da predstavljaju mešanje u relevantna prava (*Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, st. 17–19; *Radu protiv Moldavije*, 2014, stav 31; *Mockutė protiv Litvanije*, 2018, st. 103–104; *M.D. i drugi protiv Španije*, 2022, st. 61–64).

88. Konkretno, u predmetu *Mockutė protiv Litvanije*, 2018 (st. 103–104), Sud je primetio da ni Vlada, niti domaći sudovi nisu naveli bilo kakvu odredbu koja bi mogla da čini pravnu osnovu za saopštavanje psihijatrijske bolnice informacija o zdravlju podnositeljke predstavke, koja je bila odrasla osoba, njenoj majci i novinarima. U predmetu *Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002 (st. 17–19), podnosilac predstavke je bio podvrgnut policijskom nadzoru „kloniranjem” njegovog pejdžera, a nije postojao zakonski sistem koji bi regulisao presretanje poruka pejdžera koje se prenose putem privatnog telekomunikacionog sistema. U predmetu *Radu protiv Republike Moldavije*, 2014 (stav 31), to što je javna bolnica podelila informacije o trudnoći, zdravstvenom stanju i lečenju podnositeljke predstavke sa njenim poslodavcem nije bilo „u skladu sa zakonom”. U predmetu *M.D. i drugi protiv Španije*, 2022, (st. 61–64), policija je sačinila izveštaj o sudijama [redovnih sudova] i sudijama za prekršaje, koji su obavljali svoje funkcije u Kataloniji i koji su potpisali proglaš u kojem su izneli svoje pravno mišljenje u korist mogućnosti da katalonski narod koristi tzv. „pravo odlučivanja”, a u izveštaju se otkrivaju podaci o ličnosti, fotografije, profesionalne informacije i politički stavovi nekih od njih. Sud je naveo da to što je policija sastavila izveštaje nije bilo predviđeno zakonom, a pošto su državni organi koristili podatke o ličnosti u svrhu koja nije opravdavala prikupljanje, samo postojanje policijskog izveštaja, koji je sastavljen o pojedincima čije ponašanje nije ukazivalo na bilo kakvu kriminalnu aktivnost, predstavljalo je povredu člana 8. Konvencije.

89. U drugim predmetima Sud je utvrdio povredu člana 8. na osnovu toga što je domaći zakon, koji je trebalo da štiti podatke o ličnosti, bio nedostupan ili poverljiv (*Vasil Vasilev protiv Bugarske*, 2021, st. 169–170; *Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022, st. 80–99) ili nije bio dovoljno jasan i predvidiv (*Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016; *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018, st. 58–61; *Benedik protiv Slovenije*, 2018; *Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000; *Zoltán Varga protiv Slovačke*, 2021, stav 162; *Haščák protiv Slovačke*, 2022, st. 94–95). Zato je u predmetu *Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022, st. 80–99, prepiska zatvorenika skenirana i postavljena na server Nacionalne pravosudne mreže na osnovu uputstava Ministarstva pravde, direktno i konkretno namenjenih državnim tužiocima i zatvorskim organima, koja nisu bila na raspolaganju opštoj javnosti ili posebno podnosiocima predstavki. U predmetu *Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016, st. 71–77, odredbe koje su predstavljale osnovu tajnog nadzora osiguravajuće kuće, kome je podnositeljka predstavke bila podvrgnuta nakon saobraćajne nesreće, nisu dovoljno jasno navele obim i način ostvarivanja diskrecionog prava datog osiguravajućim kućama koje postupaju kao javni organi u sporovima o osiguranju da sprovode tajnu prisotru osiguranika. U predmetu *Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000 (st. 57–62), koji se odnosi na podatke o ličnosti u posedu rumunske obaveštajne službe, domaće pravo nije definisalo vrstu informacija koje bi se mogle obraditi, kategorije pojedinaca u odnosu na koje bi se mogle preduzeti mere nadzora i u kojim okolnostima, niti proceduru koju treba pratiti. U predmetu *Benedik protiv Slovenije*, 2018 (stav 132), određene zakonske odredbe koje je policija koristila za dobijanje podataka o pretplatniku povezanom sa dinamičkom IP adresom nisu bile jasne i nisu pružale zaštitu od proizvoljnog mešanja, jer nije bilo zaštitnih mehanizama od zloupotrebe ili bilo kakvog nezavisnog praćenja policijskih ovlašćenja u pitanju.

90. Nasuprot tome, u drugim predmetima Sud nije utvrdio povredu člana 8. nakon što je utvrdio da je domaće pravo jasno i predvidivo i da pruža dovoljne zaštitne mehanizme protiv potencijalne zloupotrebe (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, stav 154; *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018, stav 75). U predmetu *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018 (st. 70–76), sudski nalog koji je korišćen za dobijanje podataka o ličnosti o podnosiocu predstavke od pružaoca usluga mobilne telefonije, koji se ne odnose na sadržaj poziva, bio je „u skladu sa zakonom”. Takvi sudski nalozi su bili odobreni i uređeni relevantnim zakonskim okvirom, a postojali su i zaštitni

mehanizmi protiv proizvoljnosti, pošto je takve naloge morao prethodno da odobri javni tužilac pod pretnjom ništavosti i bili su podložni sudskom preispitivanju, a dobijene informacije su mogle biti isključene iz dokaza u slučaju bilo kakve nezakonitosti (*ibid.*, stav 73).

91. Sud je došao do sličnog zaključka u predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017 (stav 154), u vezi sa odlukom Odbora za zaštitu podataka, koju su podržali sudovi, a kojom se zabranjuje objavljivanje poreskih podataka. Način izražavanja relevantnih zakonskih propisa u oblasti zaštite podataka i način na koji su ti propisi primenjeni nakon smernica koje je Sud pravde Evropske unije (SPEU) dao sudovima Finske bili su dovoljno predvidivi. Iako je predmet bio prvi te vrste prema Zakonu o podacima o ličnosti, a Vrhovni upravni sud je tražio smernice od SPEU o tumačenju odstupanja u Uredbi o zaštiti podataka, to nije učinilo tumačenja domaćih sudova i primenu novinarskih odstupanja proizvoljnim ili nepredvidivim (*ibid.*, stav 150). Pošto su kompanije podnosioci predstavki bile medijski profesionalci, trebalo je da budu svesne mogućnosti da se masovno prikupljanje podataka i njihovo širenje na veliko ne smatraju obradom „isključivo” u novinarske svrhe prema relevantnim odredbama finskog prava i prava EU (*ibid.*, stav 151).

92. Na kraju, u drugim predmetima Sud je utvrdio da je zahtev da mešanje bude „u skladu sa zakonom” bio tako blisko povezan sa kriterijumom „neophodan u demokratskom društvu” da su dva uslova morala biti zajedno razmatrana (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 99; *Kvasnica protiv Slovačke*, 2009, stav 84; *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, stav 155).

93. U konkretnom kontekstu mera tajnog nadzora, kao što je presretanje komunikacije, Sud je utvrdio da se „predvidivost” ne može razumeti na isti način kao u mnogim drugim oblastima. Po mišljenju Suda to ne može značiti da bi pojedinac trebalo da bude u stanju da predvidi kada će vlasti verovatno pribеći takvim merama kako bi on ili ona mogli da izmene svoje ponašanje u skladu sa tim (*Adomaitis protiv Litvanije*, 2022, stav 83). Ipak, rizici od proizvoljnosti su vidivi u slučaju kada izvršni organ svoja ovlašćenja ostvaruje u tajnosti. Stoga je od suštinskog značaja da postoje jasna, detaljna pravila o merama tajnog nadzora, posebno zato što dostupna tehnologija postaje sve sofisticiranija. Domaće pravo mora da bude dovoljno jasno kako bi građanima dalo odgovarajuću naznaku o okolnostima u kojima i uslovima pod kojima državni organi imaju pravo da pribegnu nekoj od takvih mera (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, stav 67; *Leander protiv Švedske*, 1987, stav 51; *Valenzuela Contreras protiv Španije*, 1998, stav 46; *Weber i Saravia protiv Nemačke* (dec.), 2006, stav 93; *Association for European Integration and Human Rights i Ekimdjiev protiv Bugarske*, 2007, stav 75; *Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, stav 229). Pored toga, zakon mora dovoljno jasno da naznači obim svakog diskrecionog prava koje je dodeljeno nadležnim organima vlasti i način njegovog ostvarivanja, kako bi se pojedincu obezbedila odgovarajuća zaštita od proizvoljnog mešanja (*Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, stav 230).

94. U svojoj sudskoj praksi o presretanju komunikacije u kontekstu krivičnih istraga, Sud je utvrdio da, kako bi se sprečila zloupotreba ovlašćenja, zakon mora da utvrdi najmanje sledećih šest elemenata: prirodu krivičnih dela koja mogu dovesti do naloga za presretanje; određenje kategorija lica čija komunikacija može biti presretnuta; rok za sprovođenje mere; postupak koji treba poštovati za ispitivanje, korišćenje i čuvanje prikupljenih podataka; mere predostrožnosti koje treba preduzeti za prenos podataka drugim licima; i okolnosti u kojima presretnuti podaci mogu ili moraju biti izbrisani ili uništeni (*Huvig protiv Francuske*, 1990, stav 34; *Valenzuela Contreras protiv Španije*, 1998, stav 46; *Weber i Saravia protiv Nemačke* (dec.), 2006, stav 95; *Association for European Integration and Human Rights i Ekimdjiev protiv Bugarske*, 2007, stav 76). U predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015 (stav 238), Sud je potvrdio da se isti minimalni zaštitni mehanizmi primenjuju i kada je presretanje sprovedeno na osnovu nacionalne bezbednosti; međutim, da bi utvrdio da li je sporno zakonodavstvo bilo nesaglasno sa članom 8. ili ne, Sud je takođe uzeo u obzir sledeće činioce:

mogućnosti za nadgledanje sprovođenja mera tajnog nadzora, sve mehanizme obaveštavanja i pravne lekove predviđene domaćim pravom³.

95. U kontekstu podataka o ličnosti koje prikupljaju nadležni organi i čuvaju u bazama podataka u svrhu sprečavanja ili kažnjavanja zločina, Sud je ukazao da je neophodno imati jasna i detaljna pravila o obimu i primeni tih mera, zajedno sa minimalnim zaštitnim mehanizmima u vezi sa, između ostalog, trajanjem, čuvanjem, upotrebom, pristupom trećih lica, postupcima za čuvanje integriteta i poverljivosti podataka i postupcima za njihovo uništavanje, čime se pružaju dovoljne garancije protiv rizika od zloupotrebe i proizvoljnosti (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 99, 103; *Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022, stav 86). Sud je utvrdio povredu člana 8. u slučajevima kada domaće pravo nije dovoljno jasno naznačilo obim i način ostvarivanja diskrecionog prava dodeljenog domaćim organima (*Shimovolos protiv Rusije*, 2011, stav 70 ; *Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011, stav 33). U predmetu *Shimovolos protiv Rusije*, 2011 (stav 69), stvaranje i održavanje baze podataka nadzora u kojoj se čuvaju podaci o ličnosti, uključujući i kretanje aktivista za ljudska prava, i postupak za njeno funkcionisanje, regulisani su nalogom ministarstva koji nikada nije objavljen ili na drugi način bio dostupan javnosti. U predmetu *Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011 (stav 33), evidentiranje pojedinca kao „prestupnika” u policijskim registrima zasnovano je na uputstvu koje nije bilo javno u to vreme i koje je bilo poverljivog karaktera i rezervisano, do naknadnog uklanjanja poverljivosti, za internu upotrebu Ministarstva unutrašnjih poslova.

96. U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019 (st. 97, 106), Sud je naglasio rizik od nejasnoće u pravnoj osnovi koju koriste nadležni organi za prikupljanje i zadržavanje podataka o ličnosti, koja proizlazi iz labavo definisanih pojmova u domaćem pravu.

2. Da li je mešanje težilo legitimnom cilju

97. U nizu predmeta Sud je razmatrao da li je ispunjen uslov, kako je navedeno u članu 5. *Konvencije 108*, da je podatke o ličnosti koji se automatski obrađuju neophodno prikupiti zbog izričitih, navedenih i legitimnih razloga. U tim predmetima, preispitivanje legitimnih ciljeva koji mogu opravdati mešanje u ostvarivanje prava iz člana 8., kako je navedeno u stavu 2., prilično je sažeto. Ti ciljevi su zaštita nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, sprečavanje nereda ili kriminala, zaštita zdravlja ili morala, ili zaštita prava i sloboda drugih. Sud generalno potvrđuje postojanje jednog ili više tih legitimnih ciljeva na koje se Vlada poziva.

98. Sud je, na primer, zauzeo stav da je pohranjivanje u tajni policijski registar podataka o privatnom životu pojedinaca, zatim upotreba tih podataka u proveravanju kandidata za funkcije od značaja za nacionalnu sigurnost, imalo legitiman cilj za potrebe člana 8. odnosno zaštite nacionalne bezbednosti (*Leander protiv Švedske*, 1987, stav 49). Nadzor podnosioca predstavke putem GPS-a, koji je naredio javni tužilac radi istrage o nekoliko radnji pokušaja ubistva za koje je odgovornost preuzeo teroristički pokret i da bi se sprečili dalji bombaški napadi, po mišljenju Suda, služio je interesima nacionalne bezbednosti i javne bezbednosti, sprečavanju kriminala i zaštiti prava žrtava (*Uzun protiv Nemačke*, 2010, stav 77).

99. Sud je takođe utvrdio da je prenos bankarskih podataka vlastima druge države na osnovu bilateralnog sporazuma imao legitiman cilj, jer je ta mera služila za zaštitu ekonomske dobrobiti zemlje (*G.S.B. protiv Švajcarske*, 2015, stav 83). Pošto je bankarski sektor bio privredna grana od velikog značaja za tuženu državu, sporna mera, koja je bila deo sveobuhvatnog napora švajcarske vlade da reši sukob između banke (opisane kao „glavnog igrača u švajcarskoj privredi koji zapošljava

³ Takođe pogledajte [Vodič za član 8. Konvencije \(pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života\)](#) o uslovu koji se odnosi na predvidivost prava u pitanjima presretanja komunikacije, prisluškivanja telefona i tajne prisмотрe.

veliki broj ljudi”) i poreskih organa SAD, ova mera bi se valjano mogla smatrati pogodnom za zaštitu ekonomske dobrobiti zemlje (*ibid.*, stav 83).

100. Pozivajući se na međunarodne instrumente prema kojima su pravičnost i jednake mogućnosti bile temelj za borbu protiv dopinga, Sud je utvrdio da zaštita zdravlja i morala opravdava obavezu utvrđivanja kretanja sportista, imajući u vidu potrebu da se uhvati u koštac sa problemom dopinga u sportu [*National Federation of Sportspersons’ Associations and Unions (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018, st. 164–166]. Po mišljenju Suda, ono što je Vlada opisala kao „moral”, u kontekstu napora da se obezbedi ravnopravno i smisljeno takmičenje u sportu, takođe je bilo povezano sa legitimnim ciljem „zaštite prava i sloboda drugih”, budući da je upotreba doping sredstava u cilju sticanja prednosti u odnosu na druge sportiste predstavljala opasan podstrek sportistima amaterima, a posebno mladima, da slede njihov primer kako bi poboljšali svoj učinak, a gledaoce je lišila pravičnog takmičenja koje su imali pravo da očekuju (*ibid.*, stav 166).

101. U predmetu *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018 (stav 77), Sud je utvrdio da se sudskim nalogom korišćenim za pribavljanje, od pružaoca usluga mobilne telefonije, podataka o ličnosti podnosioca predstavke, a koji se nisu ticali sadržaja poziva, nastojalo da se utvrdi istina u kontekstu krivičnog postupka za uvoz droge u organizovanoj bandi, kriminalnoj zaveri i pranju novca. Mera je stoga težila legitimnim ciljevima sprečavanja nereda ili kriminala ili zaštite javnog zdravlja.

102. Utvrđeno je da je presretanje telefonskih razgovora podnosioca predstavke, direktora zatvora, koji je osumnjičen za korupciju – čuvanje tih informacija i njihovo obelodanjivanje u disciplinskom postupku, što je na kraju dovelo do njegovog razrešenja, imalo za cilj sprečavanje radnji koruptivne prirode i garancije transparentnosti i otvorenosti državne službe, te na taj način težilo legitimnim ciljevima sprečavanja nereda ili zločina i zaštite prava i sloboda drugih u predmetu *Adomaitis protiv Litvanije*, 2022 (stav 84).

103. U predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019 (st. 118, 123), legitimni interes poslodavca da preduzme mere kako bi otkrio i kaznio odgovorna lica za sumnju na krađu, u cilju obezbeđivanja zaštite imovine kompanije i njenog nesmetanog funkcionisanja, mogao bi da opravda mere video-nadzora nad zaposlenima na radnom mestu.

3. Da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu”

104. Da bi bila neophodna u demokratskom društvu, svaka mera koja ometa zaštitu podataka o ličnosti prema članu 8. mora zadovoljiti „nužnu društvenu potrebu” i ne sme biti nesrazmerna legitimnim ciljevima kojima se teži (*Z protiv Finske*, 1997, stav 94; *Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 62; *Vicent Del Campo protiv Španije*, 2018, stav 46). Razlozi na koje se poziva Vlada moraju biti odgovarajući i dovoljni (*Z protiv Finske*, 1997, stav 94). Iako domaće vlasti treba da izvrše početnu procenu u svim ovim aspektima, konačna ocena o tome da li je mešanje neophodno ostaje predmet provere Suda radi usklađenosti sa zahtevima Konvencije (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 101).

105. U kontekstu posebno ozbiljnih radnji između pojedinaca koji mogu da se mešaju u prava iz člana 8., provera Suda da li su ispunili uslov da su „neophodni u demokratskom društvu” odnosi se na način na koji je država donela posebne zakone kako bi obezbedila dovoljnu zaštitu tih prava (*K.U. protiv Finske*, 2008, st. 43–50; *Söderman protiv Švedske* [GC], 2013, st. 80–83). Što se tiče manje ozbiljnih radnji između pojedinaca, kao što je video-nadzor nad zaposlenima na radnom mestu, provera Suda da li je ta mera bila „neophodna u demokratskom društvu” odnosiće se na način na koji su domaći sudovi uzeli u obzir kriterijume koje je Sud ustanovio u svojoj sudskoj praksi, pokazujući na taj način da li su suprotstavljeni interesi odmereni u ravnoteži (*López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, st. 116–117, stav 122). U preispitivanju tih merila, ako se utvrdi da jedan nedostaje, zaštitni mehanizmi koji proističu iz ostalih biće još važniji i mogu u dovoljnoj meri da nadoknade taj nedostatak (*ibid.*, stav 131).

106. Uopšteno govoreći, da bi utvrdio da li mera koja ometa zaštitu podataka o ličnosti iz člana 8. ispunjava uslov da je „neophodna u demokratskom društvu“, Sud je ispitao da li je ona ispunila uslove navedene u članu 5. [Konvencije 108](#), a posebno zahtev da se količina prikupljenih podataka svede na minimum, da se obezbedi da su tačni, odgovarajući, relevantni i da nisu preterani u odnosu na svrhe za koje se obrađuju, da se ograniči trajanje njihovog skladištenja, da se koriste u svrhe za koje su ti podaci prikupljeni i da se obezbedi transparentnost u njihovoj obradi.

a. Zahtev za smanjivanjem količine prikupljenih ili zabeleženih podataka na najmanju moguću meru

107. U određenom broju predmeta Sud je razmatrao pitanje da li su podaci o ličnosti koji su automatski obrađivani bili odgovarajući, bitni i neprekomerni u svrhe u koje su beleženi ([L.L. protiv Francuske](#), 2006, st. 45–46; [Vicent Del Campo protiv Španije](#), 2018, stav 51; [Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana](#), 2019, stav 147; [Kruglov i drugi protiv Rusije](#), 2020, stav 132 *in fine*).

108. Sud je utvrdio povredu člana 8. nakon što je primetio da, u pogledu podataka držanih na elektronskim uređajima podnosilaca predstavljeni koji su zaplenjeni, nije izgledalo da je postupano u skladu sa bilo kojom vrstom postupka filtriranja da bi se smanjila količina tih podataka tokom pretresa ([Kruglov i drugi protiv Rusije](#), 2020, stav 132 *in fine*); u pogledu sudske odluke kojom se utvrđuje podnosilac predstavljeni, koji nije bio strana u postupku, kao lice koje je izvršilo radnje uznemiravanja na radnom mestu, u kojoj je sudija mogao da se uzdrži od navođenja njegovog imena i prezimena ili u kojoj je mogao da ga pomene jednostavno navodeći njegove inicijale, kako bi se izbegla stigmatizacija ([Vicent Del Campo protiv Španije](#), 2018, stav 51); u predmetu u kojem su otkriveni podaci o ličnosti novinarku, koja je snimana bez svog znanja u intimi svog doma, i to na način koji je smatran preteranim i bezrazložnim, u izveštaju o napretku istrage ([Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana](#), 2019, stav 147).

109. Po mišljenju Suda, sastavljanje baza podataka, kako bi se doprinelo sprečavanju i kažnjavanju određenih prestupa, ne može se sprovesti na taj način što će u njima biti pohranjena naveća moguća količina podataka ([B.B. protiv Francuske](#), 2009, stav 62; [Gardel protiv Francuske](#), 2009, stav 63; [M.B. protiv Francuske](#), 2009, stav 54). Bez poštovanja neophodne proporcionalnosti u odnosu na legitimne ciljeve koji su dodeljeni tih mehanizmima, njihove prednosti bile bi nadjačane ozbiljnim povredama ljudskih prava i sloboda koje, prema Konvenciji, države moraju garantovati licima u svojoj nadležnosti ([M. K. protiv Francuske](#), 2013, stav 35; [Aycaguer protiv Francuske](#), 2017, stav 34). U kontekstu šeme neselektivnog i neograničenog zadržavanja, argument da „što se više podataka sačuva, to će se više kriminala sprečiti“ bi u praksi bio ravno pravdanju čuvanja informacija o celokupnom stanovništvu i njegovim preminulim rođacima, što bi definitivno bilo prekomerno i irelevantno ([Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), 2020, stav 89).

110. U predmetu [Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), 2019 (stav 122), odsustvo delotvornih zaštitnih mehanizama za uništavanje podataka o ličnosti koje otkrivaju političke stavove mirnog demonstranta u policijskoj bazi podataka, kada je njihovo zadržavanje postalo nesrazmerno, povlačilo je povredu člana 8.

b. Zahtev za preciznošću i ažuriranjem podataka

111. Sud je razmatrao određen broj predmeta u kojima su vlasti čuvale podatke za koje je dokazano da su netačni ili čiju je tačnost osporilo lice na koje se podaci odnose ([Cemalettin Canli protiv Turske](#), 2008, st. 34–37, o netačnoj policijskog evidenciji u krivičnom postupku; [Rotaru protiv Rumunije](#) [GC], 2000, stav 36, o nemogućnosti pojedinca da ospori informacije koje su prikupile službe bezbednosti o njegovom navodnom učešću u „legionarskom“ pokretu u njegovoj dalekoj prošlosti).

112. Lažni ili nepotpuni podaci o ličnosti koje prikupljaju i zadržavaju vlasti mogu otežati svakodnevni život lica na koje se podaci odnose (*Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 64), mogu se pokazati klevetničkim (*Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, stav 44) ili mogu ukloniti određene zakonske procesne zaštitne mehanizme radi zaštite prava lica na koje se podaci odnose kada se takvi podaci mogu prenositi između različitih nadležnih organa (*Cemalettin Canli protiv Turske*, 2008, st. 42–43). Sud je dalje naglasio da je bilo neprikladno prikupljati podatke o ličnosti na osnovu pukih spekulacija ili pretpostavki bez ikakve dokazane činjenične osnove (*Drelon protiv Francuske*, 2022, stav 97).

113. Po mišljenju Suda, zadatak vlasti je da dokažu tačnost podataka koji se čuvaju. U predmetu *Khelili protiv Švajcarske*, 2011 (st. 66–70), u kome su neizvesnosti okruživale nejasnu i opštu tvrdnju o nezakonitoj prostituciji koju su zabeležile vlasti, zadržavanje reči „prostitutka” u policijskim dosijeima godinama nije bilo „neophodno u demokratskom društvu”, uzimajući u obzir kontradiktorno ponašanje vlasti, princip da je na tim istim vlastima da dokažu tačnost određenih podataka, usko polje slobodne procene koje uživaju domaći nadležni organi u toj oblasti i ozbiljnost mešanja u pravo tužiteljke na poštovanje njenog privatnog života prema članu 8. Slično tome, u predmetu *Drelon protiv Francuske*, 2022, st. 95–97, koji se tiče odbijanja Službe za davanje krvi Francuske da prihvati podnosioca predstavke kao davaoca krvi na osnovu pretpostavke da je homoseksualac, Sud je utvrdio da je prikupljanje podataka o ličnosti trebalo da ima preciznu činjeničnu osnovu, dok je u ovom slučaju zaključak o seksualnom opredeljenju podnosioca predstavke načinjen samo zato što je odbio da odgovori na pitanja o svom seksualnom životu tokom razgovora sa zdravstvenim radnikom pre davanja krvi.

114. U predmetu *Anchev protiv Bugarske* (dec.), 2017 (st. 112–115), u kojem je podnosilac predstavke bio predmet tri istrage i na osnovu arhivskog materijala označen kao saradnik bivših službi bezbednosti po zakonu o otkrivanju državnih službenika koji su sarađivali sa komunističkim režimom, Sud je odbacio prigovor podnosioca predstavke nakon što je naveo da je bio u mogućnosti da pregleda arhivu i zatim javno ospori njenu tačnost na konkretnoj osnovi.

c. Zahtev da se podaci ne zadržavaju duže nego što je to potrebno za ispunjavanje svrhe u koju su zabeleženi⁴

115. Sud je razmatrao pitanje potrebe da se ograniči trajanje zadržavanja podataka o ličnosti u nizu predmeta (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008; *B.B. protiv Francuske*, 2009; *Gardel protiv Francuske*, 2009; *M.B. protiv Francuske*, 2009; *M.K. protiv Francuske*, 2013; *J.P.D. protiv Francuske* (dec.), 2014; *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013; *W. protiv Holandije* (dec.), 2009; *Brunet protiv Francuske*, 2014; *Drelon protiv Francuske*, 2022, stav 98). Maksimalni period čuvanja od 30 godina u nacionalnoj sudskoj bazi podataka o seksualnim prestupnicima, počev od isteka kazne zatvora u trajanju od pet do petnaest godina za krivično delo silovanja počinjenog nad maloletnim licem, nije smatrano nesrazmernim legitimnom cilju kojem je težilo čuvanje podataka, naime sprečavanju nereda ili zločina (*B.B. protiv Francuske*, 2009, st. 67–68; *Gardel protiv Francuske*, 2009, st. 68–69; *M.B. protiv Francuske*, 2009, st. 59–60).

116. Međutim, utvrđeno je da trajno zadržavanje otisaka prstiju, uzoraka ćelija i DNK profila lica osumnjičenih, ali neosuđivanih za krivična dela, u nacionalnoj bazi podataka, bez obzira na prirodu ili težinu dela za koje je lice prvobitno osumnjičeno, i bez obzira na starost, predstavlja povredu člana 8 (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 125–126). Trajno zadržavanje podataka neosuđenog lica može biti posebno opasno u slučaju maloletnika, imajući u vidu njihovu posebnu situaciju i značaj njihovog razvoja i integrisanja u društvo (*ibid.*, stav 124).

⁴ Pogledati i deo u nastavku ovog vodiča o Period zadržavanja podataka.

117. Odsustvo maksimalnog vremenskog ograničenja za zadržavanje podataka o личности nije nužno nesaglasno sa članom 8. [*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, stav 88; *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, stav 46], ali procesni zaštitni mehanizmi biće još neophodniji kada čuvanje podataka u potpunosti zavisi od nastojanja vlasti da obezbede da trajanje [zadržavanja] bude proporcionalno (*ibid.*, stav 46; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017, st. 44–46).

d. Zahtev da se ograniči upotreba podataka na svrhu u koju su zabeleženi

118. Sud je zauzeo stav da je važno ograničiti upotrebu podataka na svrhu u koju su zabeleženi. Stoga je u predmetu *Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016 (st. 112–121), utvrđeno da upotreba podataka dobijenih prisluškivanjem telefona tokom krivične istrage u disciplinskoj istrazi, a samim tim i u drugu svrhu od one koja je opravdavala njihovo prikupljanje, predstavlja povredu člana 8.

119. U predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017 (st. 83–95), dugotrajno zadržavanje podataka o mentalnom zdravlju pojedinca, zajedno sa njihovim širenjem i upotrebom u svrhe koje nisu bile povezane sa razlozima koji su prvobitno opravdavali njihovo prikupljanje, predstavljalo je nesrazmerno mešanje u pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose.

120. Pitanje rizika od nepravilne upotrebe podataka o личности javilo se i u predmetu *K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009 (st. 45–57), kada su podnositeljke predstavke, osam etničkih Romkinja, sumnjale da su bile sterilisane tokom boravka u bolnici i žalile da nisu mogle da dobiju kopije svojih medicinskih kartona. Sud je utvrdio povredu člana 8., ističući da je rizik od zloupotrebe koji je navela Vlada mogao biti sprečen sredstvima kao što je uključivanje odgovarajućih zaštitnih mehanizama u domaće zakonodavstvo sa ciljem da se striktno ograniče okolnosti pod kojima se takvi podaci mogu otkriti i opseg lica koja imaju pravo pristupa dokumentaciji (*ibid.*, stav 56).

121. Da bi ustanovio granicu intime privatnog života obezbeđene članom 8., Sud je napravio razliku između nadzora nad postupanjem nekog pojedinca na javnom mestu u svrhe bezbednosti i snimanja tog postupanja koje se koristi u druge svrhe, prekoračujući ono što je taj pojedinac mogao da očekuje (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 59–62, o snimanju podnosioca predstavke na javnom mestu, zbog bezbednosnih razloga, i otkrivanja snimka medijima; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 41–42, o podmetanju koje je policija koristila u svrhu identifikacije podnosioca predstavke video-snimanjem, izlazeći van granica normalne ili predvidive upotrebe nadzornih kamera u policijskim stanicama).

e. Zahtev za transparentnošću postupaka za obradu podataka⁵

122. U seriji predmeta koji su se odnosili na podatke o личности koje su prikupljali i čuvali javni organi, Sud je utvrdio da su vlasti imale pozitivnu obavezu da datim licima obezbede „delotvoran i pristupačan postupak” koji bi im omogućio pristup „svim relevantnim i odgovarajućim informacijama” neophodnim za npr. upoznavanje i razumevanje njihovog detinjstva i ranog razvoja (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989, stav 49), otkrivanje njihovog ličnog identiteta (*Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, st. 41–49), utvrđivanje bilo kakvih zdravstvenih rizika kojima je lice izloženo (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2005, stav 162; *Guerra i drugi protiv Italije*, 1998, stav 60; *McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stav 101) ili provere svoje lične istorije tokom bivšeg totalitarnog režima (*Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 93).

123. Taj zahtev za transparentnošću biće manje strog u kontekstu informacija koje su osetljive za nacionalnu bezbednost [*Leander protiv Švedske*, 1987, stav 51; *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006, stav 102; *Dalea protiv Francuske* (dec.), 2010].

⁵ Pogledati i deo u nastavku ovog vodiča o Pravo na pristup sopstvenim podacima.

II. Zaštita podataka i pravo na poštovanje privatnog života (član 8. Konvencije)

Član 8 Konvencije

„1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

124. Sud se do sada bavio velikim brojem postupaka vlasti ili različitih privatnih agencija u pogledu podataka o ličnosti, procenjujući da li su „privatni život”, „dom” i/ili „prepiska” lica na koje se podaci odnose narušeni na način koji nije u skladu sa članom 8. U različitim kontekstima Sud je precizirao opseg niza prava na koja se pravna i fizička lica mogu osloniti u cilju zaštite svojih podataka o ličnosti.

A. Postupci sa podacima koji mogu da naruše pravo na poštovanje privatnog života

125. Sa razvojem tehnologija, prikupljanje, skladištenje i otkrivanje podataka poprimaju različite oblike. U nekoliko predmeta Sud je razmatrao da li su jedan ili više tih postupaka doveli do neopravdanog mešanja u pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose.

1. Prikupljanje podataka o ličnosti

126. Sud je razmatrao prikupljanja podataka o ličnosti u različitim kontekstima: u vezi sa delovanjem u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma putem različitih sistema tajnog nadzora koje su kreirale vlasti; u sudskom kontekstu u vezi sa podacima o ličnosti koje prikupljaju vlasti da bi ih koristile kao dokaze; u zdravstvenom kontekstu; u kontekstu podataka prikupljenih na radnom mestu, koji obuhvataju poslodavce i u javnom i privatnom sektoru; i na kraju, u kontekstu zakonskih obaveza javnih ili privatnih tela da vlastima prenesu podatke o ličnosti u svom posedu radi zaštite opšteg javnog interesa.

a. Prikupljanje podataka putem tajne prisмотрe koju vrše vlasti⁶

127. Sud je rešavao znatan broj predmeta koji su se ticali prikupljanja podataka o ličnosti različitim metodama tajne prisмотрe. Koji god sistem prisмотрe da koriste vlasti, postojanje odgovarajućih i dovoljnih garancija protiv zloupotrebe jeste najvažnije. Sud smatra da se ovlašćenja za tajnu prisмотрu građana mogu tolerisati samo ukoliko je to nužno potrebno za zaštitu demokratskih institucija (*Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978, stav 42; *Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016, st. 72–73). Takvo mešanje mora da bude podržano odgovarajućim i dovoljnim razlozima i srazmerno legitimnom cilju ili ciljevima kojima se teži (*Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, stav 88). Domaće zakonodavstvo mora da obezbedi zaštitne mehanizme koji su dovoljno precizni, delotvorni i sveobuhvatni u pogledu naređivanja i sprovođenja mera prisмотрe i ostvarivanja mogućeg obeštećenja (*Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016, stav 89).

⁶Takođe pogledati [Vodič za član 8 Konvencije \(pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života\)](#).

i. Prisluškiivanje i merenje telefona

128. U pravosudnom okviru, Sud je utvrdio povrede člana 8. u sledećim oblastima: prisluškiivanje telefona i dostavljanje evidencije o merenju policiji (spisak pozvanih telefonskih brojeva) (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984, st. 63–89); praćenje i transkripcija svih komercijalnih i privatnih telefonskih poziva podnosioca predstavlki (*Huvig protiv Francuske*, 1990, st. 24–35); praćenje i snimanje nekoliko telefonskih razgovora podnosioca predstavke prisluškiivanjem telefonske linije trećeg lica (*Kruslin protiv Francuske*, 1990, st. 25–36); prisluškiivanje telefona lica preko telefonske linije trećeg lica (*Lambert protiv Francuske*, 1998, st. 21–41); praćenje i snimanje, od javnog tužioca, telefonskog poziva koji je lice primilo u svojoj kancelariji od drugog lica u tadašnjoj sovjetskoj ambasadi u Bernu (*Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000, st. 45–62); prisluškiivanje telefona u okviru predistražnog postupka (*Prado Bugallo protiv Španije*, 2003, st. 28–33); telefonski razgovori praćeni u kontekstu krivičnog gonjenja i naknadno objavljeni u štampi (*Craxi protiv Italije (br. 2)*, 2003, st. 57–84); uključivanje u spis predmeta podnosioca predstavke transkripcije prisluškiivanja telefona u postupku u koji on nije bio uključen (*Matheron protiv Francuske*, 2005, st. 27–44); praćenje telefonskih poziva od vlasti u nedostatku ovlašćenja javnog tužioca izdatog u ime osumnjičenog i bez zakonskih propisa koji obezbeđuju dovoljnu zaštitu od proizvoljnosti [*Dumitru Popescu protiv Rumunije (br. 2)*, 2007, st. 61–86]; prisluškiivanje telefonskih poziva advokata u svrhu krivične istrage (*Kvasnica protiv Slovačke*, 2009, st. 80–89); nedovoljne mere zaštite od proizvoljnosti u domaćim odredbama o prisluškiivanju telefona (*Dragojević protiv Hrvatske*, 2015, st. 85–102; *Liblik i drugi protiv Estonije*, 2019, st. 132–143); nedostatak odgovarajućih sudskih garancija (*Moskalev protiv Rusije*, 2017, st. 35–45); nedostatak delotvornog nadzora nad snimanjem telefonskih razgovora u okviru krivičnog postupka (*Pruteanu protiv Rumunije*, 2015, st. 41–58); praćenje poziva sa mobilnog telefona (*Šantare i Labazņikovs protiv Letonije*, 2016, st. 56–63); neopravdano propuštanje izdavanja *ex post* obaveštenja o privremenoj meri prisluškiivanja mobilnog telefona (*Cevat Özel protiv Turske*, 2016, st. 29–37); i preventivno praćenje telefonskih razgovora (*Mustafa Sezgin Tanrikulu protiv Turske*, 2017, st. 45–66); praktično neograničenu moć obaveštajnih službi pri izvođenju prisмотрe pojedinca i sastanaka držanih u stanu koji je posedovao bez dovoljno zakonskih zaštitnih mera (*Zoltán Varga protiv Slovačke*, 2021, st. 170–171), što je takođe nasumično uticalo na drugo lice, a da za takvo lice nije obezbeđena ikakva zaštita prema domaćem zakonu (*Haščák protiv Slovačke*, 2022, stav 95); i presretanje, snimanje i transkripcija telefonskog razgovora između advokata i jednog od njegovih klijenata, bivšeg ministra odbrane, koji je bio pod tajnom prisмотрom u vezi sa krivičnom istragom (*Vasil Vasilev protiv Bugarske*, 2021, st. 167–181).

129. Sud nije utvrdio povredu člana 8. u vezi sa prisluškiivanjem telefona koje je odobreno sudskom odlukom, imajući u vidu da su sudovi ocenili neophodnost te mere (*İrfan Güzel protiv Turske*, 2017, st. 78–89).

130. Sud takođe nije utvrdio povredu člana 8. u sledećim slučajevima: pri registrovanju telefonskih brojeva koje je pozvalo lice, a koje je vršila policija merenjem njegovog privatnog telefona (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, st. 42–51); kod prisluškiivanja telefonskih linija sudije u okviru krivičnih istraga protiv nezakonite organizacije za koju se sumnjalo da je sudija njen član, saradnik ili pristalica (*Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016, st. 74–111); i kod presretanja telefonske komunikacije direktora zatvora u kontekstu krivične istrage o sumnji da je uključen u korupciju u zatvoru radi lične koristi, iako je na kraju ta istraga obustavljena zbog nedostatka inkriminišućih dokaza (*Adomaitis protiv Litvanije*, 2022, st. 81–90).

131. Nekoliko predstavlki je proglašeno neprihvatljivim zbog očigledne neosnovanosti, i to u pogledu: prisluškiivanja telefona u okviru preventivnih obaveštajnih aktivnosti policije [*Deveci protiv Turske* (dec.), 2022]; prisluškiivanja telefona u okviru preliminarne istrage [*Greuter protiv Holandije* (dec.), 2002]; prisluškiivanja telefona u okviru krivične istrage koje je primenjeno kao jedan od glavnih istražnih metoda za pomoć pri dokazivanju umešanosti određenih pojedinaca u veliku mrežu trgovine drogom [*Coban protiv Španije* (dec.), 2006]; i praćenja telefonskih razgovora poslanika Evropskog parlamenta optuženog za proneveru korporativne imovine i neprimenjivosti, u

tom slučaju, posebnog tretmana nacionalnih poslanika [Evropskog parlamenta] [*Marchiani protiv Francuske* (dec.), 2008].

132. U zatvorskom kontekstu, nezakonito snimanje i čuvanje telefonskih razgovora zatvorenika koje su vršile zatvorskih vlasti, i njihova kasnija upotreba u dokazima za osudu zatvorenika za drugo krivično delo, dovelo je do povrede člana 8. u predmetu *Doerga protiv Holandije*, 2004 (st. 43–54).

133. U nizu drugih oblasti, Sud je utvrdio povrede člana 8. u vezi sa: automatskim sistemom praćenja sve prepiske i telefonskih poziva maloletnika smeštenih u popravnom internatu, isključujući bilo kakvu vrstu poverljivosti u pogledu vrste razmene koja se nadgleda (*D.L. protiv Bugarske*, 2006, st. 100–116); odobrenim presretanjem odlazne komunikacije organizacija koje rade u oblasti građanskih sloboda, koje je vršilo Ministarstvo odbrane (*Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2008, st. 56–70); samim postojanjem zakona koji dozvoljavaju praćenje telekomunikacija moldavske nevladine organizacije specijalizovane za zastupanje podnosilaca predstavki pred Sudom (*Jordachi i drugi protiv Moldavije*, 2009, st. 29–54); curenjem u medije i emitovanje privatnog razgovora, snimljenog uz odobrenje vlasti, na telefonskoj liniji političara koji je bio pod istragom organa gonjenja (*Drakšas protiv Litvanije*, 2012, stav 62); nedostacima u pravnom okviru koji uređuju tajno praćenje poziva mobilnih telefona koje uspostavljaju operateri mobilnih mreža, omogućavajući Federalnoj službi bezbednosti da presretne bilo koju vrstu telefonske komunikacije bez prethodnog sudskog odobrenja (*Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, st. 163–305); korišćenjem podataka prisluškivanja telefona iz krivične istrage u disciplinskoj istrazi (*Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016, st. 112–121); i korišćenjem transkripata razgovora sa jednim od klijenata advokata čiji je telefon prisluškivan u disciplinskom postupku protiv njega samog (*Versini-Campinchi i Crasnianski protiv Francuske*, 2016, st. 49–84). Nasuprot tome, utvrđeno je da je upotreba informacija u disciplinskom postupku protiv direktora zatvora, a dobijenih kao rezultat prisluškivanja telefona izvršenog u kontekstu krivične istrage protiv njega zbog sumnje u postojanje korupcije, bila srazmerna (*Adomaitis protiv Litvanije*, 2022, stav 87).

ii. Presretanje poruka na papiru

134. U predmetu *Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, st. 18–19, u okviru sudskog postupka, presretanje poruka na pejdžeru podnosioca predstavke, koje je vršila policija, i naknadno pozivanje na njih kao osnovu za osudu, smatrani su suprotnim članu 8. u nedostatku bilo kakvih zakonskih propisa o takvom presretanju.

iii. Audio-nadzor i video-nadzor

135. Sud je utvrdio povredu člana 8. u slučaju kada snimanje razgovora pomoću radio-predajnog uređaja u okviru operacije tajne policije nije bilo praćeno odgovarajućim procesnim zaštitnim mehanizmima (*Bykov protiv Rusije* [GC], 2009, st. 81, 83; *Oleynik protiv Rusije*, 2016, st. 75–79).

136. Sud je napravio razliku između nadzora nad postupanjem pojedinca na javnom mestu u svrhe bezbednosti i snimanja tog postupanja koje se koristi u druge svrhe, prekoračujući ono što je taj pojedinac mogao da očekuje (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 59–62; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 41–42) kako bi se utvrdila stroga granica privatnog života obezbeđenog članom 8. u sferi mera tajne prismetre i presretanja komunikacije od državnih organa.

137. U pravosudnom okviru, Sud je utvrdio povrede člana 8. u sledećim slučajevima: snimanje glasova podnosilaca predstavki kada su bili optuženi i dok su držani u ćelijama u policijskoj stanici (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, st. 56–63); snimanje tajnom kamerom zatvorenog kola osumnjičenog u policijskoj stanici u svrhu identifikacije (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 36–49); snimanje neplaniranog, spontanog razgovora tokom kog je podnosilac predstavke priznao da je bio učesnik u uvozu droge, i to pomoću prislušnog uređaja koji je policija postavila u kuću trećeg lica koje je podnosilac predstavke posetio (*Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2000, st. 25–28); policijsko prisluškivanje privatnih prostorija u okviru sudske istrage (*Vetter*

protiv Francuske, 2005, st. 20–27); snimanje razgovora pomoću prislušnog uređaja koji su policijski organi podmetnuli licu i naknadno korišćenje tog snimka na suđenju, ali ne kao jedini inkriminišući dokaz (*Heglas protiv Češke Republike*, 2007, st. 71–76); i snimanje komunikacije pojedinca u kontekstu i u korist zvanične istrage, bilo krivične ili druge prirode, uz saradnju i tehničku pomoć državnih istražnih organa (*Van Vondel protiv Holandije*, 2007, st. 47–55).

138. U kontekstu zatvora, Sud je utvrdio povrede člana 8. u sledećim slučajevima: upotreba, od nadležnih organa, video i audio uređaja za snimanje tajno postavljenih u ćeliji podnosioca predstavke i u zoni za posete zatvora, kao i na telu drugog zatvorenika, čime je omogućeno snimanje nespontanih, podstaknutih izjava podnosioca predstavke (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, st. 35–36); snimanje razgovora između zatvorenika i njihovih porodica u prostorijama za posete zatvora (*Wisse protiv Francuske*, 2005, st. 28–34); tajna prisмотра konsultacija zatvorenika sa njegovim pravnim savetnikom (*R.E. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2015, st. 115–143); i danonoćni video-nadzor zatvorenika u njihovim ćelijama pomoću prikrivene kamere zatvorenog kola (*Gorlov i drugi protiv Rusije*, 2019, st. 83–100).

139. Sud nije utvrdio povredu člana 8. u vezi sa tajnim nadzorom nad konsultacijama zatvorenika sa licem određenim da mu pomaže kao ranjivoj osobi nakon hapšenja (*R.E. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2015, st. 154–168). Odredbe koje se odnose na usmereni nadzor, u onoj meri u kojoj su se odnosile na mogući nadzor nad konsultacijama između pritvorenika i odgovarajućih odraslih lica, bile su praćene adekvatnim zaštitnim mehanizmima protiv zloupotreba.

140. U različitim kontekstima u kojima su predmetni podaci prikupljeni putem skrivenih kamera, Sud je utvrdio povrede člana 8. u vezi sa: predajom medijima video-snimka sa skrivene kamere zatvorenog kola koja snima lice koje pokušava da izvrši samoubistvo na javnom mestu (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 57–87); TV emitovanjem nepikselirane i nezamućene slike pojedinca snimljene skrivenom kamerom (*Bremner protiv Turske*, 2015, st. 71–85); tajnim video-snimcima na kojima je snimljen novinar kod kuće i javnim emitovanjem snimaka (*Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana*, 2019, st. 108–132). Videti i stavove 232 do 234 i 152 do 157 ovog vodiča.

iv. Geolokacija vozila putem GPS-a⁷

141. U predmetu *Uzun protiv Nemačke*, 2010 (st. 49–81) GPS nadzor nad licem osumnjičenim za terorizam doveo je do povrede člana 8. Nasuprot tome, u predmetu *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018 (st. 53–61), smatrano je da je postavljanje geolokacijskog uređaja u vozilo i upotreba podataka dobijenih na taj način, što je istražiteljima pružilo informacije u realnom vremenu o kretanju podnosioca predstavke i omogućilo im da ga uhapse, u suprotnosti sa članom 8.

v. Prismostra koju vrše privatni detektivi

142. U predmetu *Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016 (st. 52–78), Sud je utvrdio povredu člana 8. u pogledu nezakonite prismore koju su nad licem koje je primalo spornu socijalnu pomoć vršili privatni detektivi. Domaće pravo nije dovoljno jasno određivalo obim i način ostvarivanja diskrecionog prava datog osiguravajućim kućama, koje postupaju kao javni organi u sporovima o osiguranju, da sprovedu tajnu prismostru osiguranika.

vi. Praćenje prepiske

143. U kontekstu zatvora, Sud je utvrdio povrede člana 8. u pogledu: presretanja i otvaranja prepiske zatvorenika (*Lavents protiv Letonije*, 2002, st. 136–137); otvaranja prepiske zatvorenika, uključujući i u slučaju nefunkcionisanja poštanske službe u zatvoru (*Demirtepe protiv Francuske*, 1999, st. 26–28; *Valašinas protiv Litvanije*, 2001, st. 128–130); presretanja i cenzure prepiske

⁷ Pogledati i odeljak ovog vodiča o GPS podaci o lokaciji.

zatvorenika (*Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1983, st. 84–105; *Labita protiv Italije* [GC], 2000, st. 176–184; *Niedbala protiv Poljske*, 2000, st. 78–84; *Messina protiv Italije (br. 2)*, 2000, st. 78–83); presretanja pisama zatvorenika njihovom advokatu (*Ekinci i Akalin protiv Turske*, 2007, st. 37–48); presretanja prepiske zatvorenika sa njihovim advokatima i sa Evropskom komisijom za ljudska prava (*Campbell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1992, st. 32–54; *A.B. protiv Holandije*, 2002, st. 81–94); otvaranja pisma koje je zatvoreniku poslala Komisija (*Peers protiv Grčke*, 2001, st. 81–84); nadzora nad prepiskom zatvorenika sa njegovim konsultantom (*Szuluk protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2009, st. 47–55); prakse skeniranja i postavljanja i odlazne i dolazne privatne prepiske zatvorenika na server Nacionalne pravosudne mreže (*Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022, st. 80–99). Nasuprot tome, u predmetu *Erdem protiv Nemačke*, 2001 (st. 53–70), nije utvrđena povreda člana 8. u pogledu presretanja prepiske između zatvorenika osumnjičenog za terorizam i njegovog advokata.

144. U drugačijem kontekstu utvrđena je povreda člana 8. u predmetu u kome je prepisku lica koje je bankrotiralo otvorio i kopirao u spis stečajni upravnik (*Foxley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2000, st. 27–47).

vii. Tajna prisмотра, špijunaža i operacije masovne prismotre

145. U predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015 (st. 171–172) Sud je presudio da podnosilac predstavke može da tvrdi da je žrtva povrede izazvane samim postojanjem mera tajne prismotre ili zakona koji dozvoljava takve mere, ako su ispunjeni određeni uslovi, i da je pristup usvojen u predmetu *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010 (stav 124) najprikladniji za potrebu da se obezbedi da tajnost mera prismotre ne rezultira time da mere budu efektivno neosporive i van nadzora nacionalnih pravosudnih organa i Suda. U predmetu *Ekimdzhev i drugi protiv Bugarske*, 2022 (st. 262–277 i 371–384) Sud je na osnovu principa razvijenih u predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015 (stav 171), prihvatio da podnosioci predstavki, dva advokata i dve nevladine organizacije sa njima povezane, mogu da tvrde da su žrtve mešanja u njihova prava iz člana 8. zbog samog postojanja domaćeg prava ili prakse koje dozvoljavaju tajnu prismotru, kao i zakona koji regulišu pristup komunikacijskim podacima koje su vlasti zadržale.

146. Sud je utvrdio povrede člana 8. u sledećim predmetima: kada je udruženje, podnosilac predstavke, moglo biti predmet mera prismotre u bilo kom trenutku bez obaveštenja u skladu sa Zakonom o posebnim sredstvima prismotre (*Association for European Integration and Human Rights i Ekimdzhev protiv Bugarske*, 2007, st. 69–94); presretanja i snimanja razgovora putem radio-predajnog uređaja u okviru operacije tajne policije bez ikakvih procesnih zaštitnih mehanizama (*Bykov protiv Rusije* [GC], 2009, st. 72–83); snimanja razgovora u okviru „operativnog eksperimenta” sprovedenog na inicijativu Federalne službe bezbednosti na način koji nije „u skladu sa zakonom” (*Oleynik protiv Rusije*, 2016, st. 74–79); odobrenog presretanja odlazne komunikacije organizacija koje rade u oblasti građanskih sloboda koje je vršilo Ministarstvo odbrane (*Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2008, st. 55–70); čuvanja evidencije i policijske prismotre tužioca zbog njegovog članstva u organizaciji za ljudska prava (*Shimovolos protiv Rusije*, 2011, st. 64–71); zakona o tajnoj prismotri kojima se uspostavlja specijalna antiteroristička operativna grupa bez odgovarajućih zaštitnih mehanizama protiv zloupotreba (*Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016, st. 52–89); čuvanja podataka prikupljenih putem tajne prismotre (*Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, st. 45–63; *Association « 21 December 1989 » i drugi protiv Rumunije*, 2011, st. 169–177); različitih nedostataka domaćeg pravnog okvira koji regulišu tajnu prismotru komunikacije putem mobilnih telefona (*Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, st. 163–305); i režima masovnog presretanja komunikacija koji nije sadržavao dovoljne zaštitne mere „od početka do kraja” da bi se obezbedile adekvatne i efikasne garancije protiv proizvoljnosti i rizika od zloupotrebe, iako su utvrđene određene solidne mere zaštite (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [GC], 2021, st. 365–374, i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2021, st. 424–427). Sud je takođe utvrdio povredu člana 8. u predmetu *Ekimdzhev i drugi protiv Bugarske*, 2022 (st. 356–359 i 419–421), posebno napominjući

da, uprkos znatnom poboljšanju nakon preispitivanja u predmetu *Association for European Integration and Human Rights i Ekimdzhev protiv Bugarske*, 2007, zakonima kojima se reguliše tajna prisмотра, primenjenim u praksi, i dalje nedostaju minimalne mere zaštite od proizvoljnosti i zloupotrebe u više aspekata. Do sličnog nalaza se došlo i u pogledu zakona koji regulišu zadržavanje podataka o komunikaciji i naknadnom pristupu vlasti istim podacima.

147. Sud nije utvrdio povredu člana 8. u sledećim predmetima: upotrebi tajnog agenta u tandemu sa prisluškivanjem telefonske linije podnosioca predstave, koji je optužen za trgovinu drogom (*Lüdi protiv Švajcarske*, 1992, st. 38–41); sistemu koji dozvoljava tajnu prismotru prepiske, pošte i telefonskih razgovora opšte javnosti (*Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978, st. 39–60); i zakonodavnog okvira koji dozvoljava presretanje domaće komunikacije u cilju borbe protiv terorizma i teškog kriminala (*Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, st. 151–170).

148. Sud je proglasio očigledno neosnovanim predmet *Weber i Saravia protiv Nemačke* (dec.), 2006 (st. 143–153) u vezi sa strateškom prismotrom telekomunikacija, što je predmet koji je pratio predmet *Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978.

b. Prikupljanje podataka od strane poslodavca na radnom mestu

149. U okviru člana 8. Sud je razmatrao pitanje prikupljanja podataka o ličnosti na radnom mestu koje je vršio poslodavac u javnom sektoru (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997, st. 49, 45; *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017, stav 58; *Libert protiv Francuske*, 2018, stav 41) ili privatnom sektoru (*Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010; *Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 109; i *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 109). U nekim slučajevima je prikupljanje podataka obavljeno bez znanja lica na koja se podaci odnose, putem prismotre koja je držana u tajnosti, bilo u potpunosti (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997, stav 49; *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 45; *Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 78) ili delimično (*López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 93), dok su u drugim slučajevima podaci prikupljeni uz puno znanje datih zaposlenih (*Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017, stav 44).

150. Podaci o ličnosti koje je trebalo prikupiti poticali su iz: prisluškivanja telefonskih poziva koji nisu bili vezani za posao u poslovnim prostorijama (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997, stav 44); praćenja upotrebe telefona, elektronske pošte i interneta (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, st. 44-49); praćenja upotrebe interneta i instant poruka (Yahoo) (*Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, stav 74); otvaranja datoteka sačuvanih na računaru koji je obezbedio poslodavac za rad (*Libert protiv Francuske*, 2018, stav 25); slika snimljenih putem video snimanja koje pokazuju ponašanje identifikovanog zaposlenog ili onog koji bi mogao biti identifikovan na njegovom radnom mestu (*Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010; *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017, stav 44; *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 92); ili praćenja, putem GPS sistema, razdaljina koje je zaposleni prešao u vozilu kompanije tokom svoje profesionalne aktivnosti i, po potrebi, na privatnim putovanjima (*Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022, st. 94-96).

151. U prve dve presude donete u ovoj sferi (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997, stav 44, i *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 41), Sud je smatrao da su telefonski pozivi iz poslovnih prostorija, koji se nisu odnosili na posao, *prima facie* obuhvaćeni pojmovima „privatni život” i „prepiska” u svrhu člana 8. Takođe se smatra da elektronska pošta koja se šalje sa posla treba na sličan način da bude zaštićena članom 8., kao i informacije koje potiču iz praćenja lične upotrebe interneta (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 41). Nakon toga je Sud takođe naveo da podaci koji su jasno identifikovani kao privatni i koje zaposleni čuva na računaru koji mu je obezbedio poslodavac u svrhu posla mogu takođe biti obuhvaćeni konceptom „privatnog života” (*Libert protiv Francuske*, 2018, stav 25). Pored toga, tajno napravljeni video-snimci na kojima se prikazuje ponašanje zaposlenog na njegovom radnom mestu, bez obaveštenja, takođe utiču na njegov „privatni život” [*Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010]. Zatim, Sud nije našao razlog za

odstupanje od prethodnog zaključka bilo da je video-nadzor nad zaposlenima na njihovom radnom mestu bio tajan ili javan (*Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017, stav 44; *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 93).

152. U predmetima *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997 (st. 50–51) i *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007 (stav 48), Sud je utvrdio da je, u nedostatku domaće zakonske odredbe kojom se ovlašćuje prikupljanje podataka o ličnosti iz telefonskih poziva zaposlenih koji nisu povezani sa poslom i iz elektronskih poruka poslatih sa radnog mesta, u vreme važenja, mešanje u njihovo pravo na poštovanje privatnog života nije bilo „u skladu sa zakonom”. U predmetu *Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010, Sud je proglasio očigledno neosnovanim prigovor protiv poslodavca koji je uz pomoć privatne detektivske agencije prikupljao podatke o kasirki supermarketa osumnjičenoj za krađu, koristeći tajni video-nadzor. Iako u relevantno vreme uslovi pod kojima je poslodavac mogao da pribegne video-nadzoru zaposlenog još nisu bili zakonski propisani, sudska praksa Saveznog suda za radne sporove je postavila glavne mehanizme zaštite od proizvoljnog mešanja u prava zaposlenih na poštovanje njihovog privatnog života.

153. Postojanje opravdane sumnje da je učinjen ozbiljan prekršaj i obim gubitaka utvrđenih u ovom predmetu mogu predstavljati značajno opravdanje za poslodavce da uvedu prikupljanje podataka o ličnosti na radnom mestu (*López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 134). Nasuprot tome, puke sumnje u proneveru ili bilo koje drugo loše postupanje zaposlenih ne mogu opravdati poslodavčevo postavljanje tajnog video-nadzora (*ibid.*, stav 134).

154. U predmetu *Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017 (stav 121) Sud je definisao niz merila koje treba ispuniti u pogledu mera usmerenih na nadzor nad prepiskom i komunikacijom zaposlenih na radnom mestu ukoliko ne krše član 8. U tom kontekstu, domaće vlasti moraju da odgovore na sledeće pitanja: da li je zaposleni obavešten o mogućnosti da poslodavac preduzme mere za praćenje prepiske i druge komunikacije, kao i o primeni takvih mera? Koji je bio obim praćenja od poslodavca i stepen zadiranja u privatnost zaposlenog? Da li je poslodavac naveo legitimne razloge da opravda praćenje komunikacije zaposlenog? Da li je bilo moguće uspostaviti sistem praćenja zasnovanog na manje nametljivim metodama i merama od direktnog pristupa sadržaju komunikacije zaposlenog? Koje su bile posledice praćenja po zaposlenog koji mu je bio podvrgnut? Da li su zaposlenom obezbeđeni odgovarajući zaštitni mehanizmi, posebno kada su postupci poslodavca u pogledu praćenja bili nametljive prirode? Na kraju, domaće vlasti treba da obezbede da zaposleni, čija je komunikacija praćena, ima pristup pravnom leku pred pravosudnim telom koje je nadležno da utvrdi, barem suštinski, kako su poštovani gore navedeni kriterijumi i da li su sporne mere bile zakonite (*ibid.*, stav 122).

155. Zatim je u predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019 (stav 116) Sud ukazao da su ta merila bila prenosiva na mere video-nadzora koje je poslodavac primenio na radnom mestu. U predmetu *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022 (stav 115), Sud je dalje primenio navedena merila u kontekstu poslodavčevog praćenja razdaljine koju je prešao zaposleni u službenom vozilu putem GPS sistema.

156. Sud je utvrdio povrede člana 8. u predmetima u kojima je uočio propust domaćih sudova da osiguraju da primena nadzornih mera koje preduzima poslodavac bude srazmerna i praćena odgovarajućim i dovoljnim zaštitnim mehanizmima. U predmetu *Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017 (st. 108–141), domaći sudovi nisu uspeali da utvrde konkretne razloge koji opravdavaju sprovođenje mera nadzora, da li je poslodavac mogao da pribegne manje nametljivim merama u pogledu privatnog života i prepiske zaposlenog, ili da li je zaposleni bio unapred obavešten od svog poslodavca o mogućem praćenju njegove komunikacije. Nasuprot tome, u predmetu *Libert protiv Francuske*, 2018 (st. 37–53) Sud nije utvrdio povredu člana 8. u pogledu otvaranja ličnih datoteka sačuvanih na poslovnom računaru, čiji je pornografski sadržaj bio osnov za otpuštanje radnika. Sud je primetio da domaće pravo, kako ga tumači i primenjuje domaći sud, sadrži

odgovarajuće mehanizme zaštite od proizvoljnosti, uključujući i činjenicu da je poslodavcu bilo dozvoljeno da otvori datoteke označene kao „lične” samo u prisustvu zaposlenog.

157. Po mišljenju Suda, samo preovlađujući zahtev koji se odnosi na zaštitu značajnih javnih ili privatnih interesa mogao bi da opravda propust poslodavca da zaposlenima pruži prethodne informacije o merama koje mogu da naruše zaštitu podataka o ličnosti zaposlenih (*López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019, stav 133). Pre primene mera za prikupljanje njihovih podataka, poslodavci bi trebalo da obaveste zaposlene o postojanju i uslovima takvog prikupljanja podataka, čak i samo na opšti način (*ibid.*, stav 131). Zahtev transparentnosti i posledično pravo na informisanost su temeljni, posebno u kontekstu radnih odnosa, gde poslodavac ima značajna ovlašćenja u odnosu na zaposlene i treba izbegavati svaku zloupotrebu tih ovlašćenja. Ipak, pružanje informacija pojedincu koji se prati i njegov obim predstavljaju samo jedno od merila koje treba uzeti u obzir da bi se procenila srazmernost mere te vrste u datom slučaju. Ipak, ukoliko takve informacije nedostaju, zaštitni mehanizmi koji proističu iz ostalih merila biće još važniji (*ibid.*, stav 131).

158. Tamo gde nisu date prethodne informacije, važno je utvrditi da li su zaposleni, koji su bili podvrgnuti nadzoru, imali na raspolaganju domaće pravne lekove posebno namenjene obezbeđenju efikasne zaštite prava na poštovanje privatnog života. U okviru mera koje se izriču zaposlenima na radnom mestu, takva zaštita može da se obezbedi na različite načine, koji mogu da potpadaju pod radno pravo, ali i građansko, upravno ili krivično pravo (*ibid.*, stav 136).

159. Konkretnije u pogledu video-nadzora nad zaposlenima, u predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019 (stav 125) Sud je istakao da je neophodno razlikovati, u analizi proporcionalnosti mera video-nadzora, različita mesta na kojima je praćenje izvršeno, u svetlu zaštite privatnosti koju bi zaposleni opravdano mogao da očekuje. To očekivanje je vrlo visoko na mestima koja su po prirodi privatna, kao što su toaleti ili garderobe, gde je pojačana zaštita, ili čak potpuna zabrana video-nadzora, opravdana (*ibid.*, st. 125, 61, 65, citirajući relevantne međunarodne instrumente). Ono ostaje visoko u zatvorenim radnim prostorima poput kancelarija, a znatno je niže na mestima koja su vidljiva ili dostupna kolegama ili javnosti (*ibid.*, stav 125).

160. S tim u vezi, u predmetu *Köpke protiv Nemačke* (dec.), 2010, Sud je proglasio očigledno neosnovanom predstavku podnositeljke, kasirke u supermarketu, u vezi sa merama tajnog video-nadzora koju je njen poslodavac sproveo pomoću privatne detektivske agencije. Sud je posebno primetio da je sporna mera bila vremenski ograničena (dve nedelje) i da je pokrivala samo prostor koji je bio dostupan javnosti oko kase, da je dobijene video-podatke obrađivao ograničen broj lica koja rade za detektivske agencije i zaposlenih poslodavca, te da su korišćeni isključivo u okviru postupka za otpuštanje podnositeljke predstavke i postupka pred sudovima nadležnim za radne odnose.

161. Suprotno tome, u presudi u predmetu *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017 (st. 55-60), Sud je utvrdio povredu člana 8. na osnovu toga što navodna povreda privatnog života podnosilaca predstavki, dvojice univerzitetskih profesora, kao rezultat postavljanja sistema video-nadzora u univerzitetske sale u kojima su držali nastavu, nije bila propisana zakonom.

162. U predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španije* [GC], 2019 (stav 137), Sud nije utvrdio povredu člana 8. u pogledu delimično javnog, a delimično tajnog, video-nadzora kasira i prodavaca u supermarketu, imajući u vidu, između ostalog, značajne zaštitne mehanizme predviđene španskim zakonodavstvom, uključujući pravne lekove koje podnosioci predstavki nisu iskoristili.

163. Slično tome, predmet *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022 (st. 105–125) odnosio se na otpuštanje podnosioca predstavke na osnovu podataka o kilometraži zabeleženih pomoću GPS sistema koji je njegov poslodavac ugradio u njegovo službeno vozilo. Sud nije utvrdio povredu člana 8., smatrajući da su domaći sudovi pažljivo izbalansirali suprotstavljene interese o kojima je reč, tj. pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života i

pravo njegovog poslodavca da obezbedi nesmetano funkcionisanje kompanije, uzimajući u obzir legitimni cilj kome kompanija teži, odnosno pravo da prati svoje troškove.

c. Prikupljanje podataka koji će se koristiti kao dokazi u predmetima na sudu

164. Prikupljanje stvarnih dokaza u okviru sudskih predmeta postavlja pitanja u vezi sa zaštitom podataka o ličnosti pojedinaca, bez obzira na njihov status u predmetnom postupku, kao stranaka, svedoka ili trećih lica.

i. Pretresi i zaplene

165. U nekoliko predmeta Sud je naglasio da su države ugovornice možda smatrale neophodnim da pribegnu merama kao što su pretresi i zaplene kako bi se pribavili fizički dokazi o određenim krivičnim delima (*Vasylchuk protiv Ukrajine*, 2013, stav 79; *K.S. i M.S. protiv Nemačke*, 2016, st. 43). U takvim predmetima, ispitivanje mera će biti usmereno na relevantnost i adekvatnost razloga koji su dati da ih opravdaju, kao i na usklađenost sa principom njihove proporcionalnosti cilju kom se teži (*Smirnov protiv Rusije*, 2007, stav 44). Ozbiljnost krivičnog dela koje je podstaklo pretres i zaplenu, okolnosti u kojima je nalog izdat, posebno da li su u to vreme bili dostupni dodatni dokazi, sadržaj i obim naloga, posebno imajući u vidu prirodu pretresenih prostorija i zaštitne mehanizme koji su primenjeni kako bi se ograničio uticaj mere do razumnih granica, način na koji je pretres sproveden i stepen mogućih posledica za poštovanje privatnog života date osobe, su sve važni kriterijumi koje treba uzeti u obzir u balansiranju različitih suprotstavljenih interesa (*ibid.*, stav 44; *Modestou protiv Grčke*, 2017, stav 42 ostala navođenja). Sud takođe zahteva da domaće pravo obezbedi odgovarajuće i dovoljne mehanizme zaštite od proizvoljnosti (*Vinci Construction i GTM Génie Civil and Services protiv Francuske*, 2015, stav 66; *Modestou protiv Grčke*, 2017, stav 43). Takve garancije uključuju postojanje „delotvornene kontrole” mera koje zadiru u član 8. (*ibid.*, stav 42).

166. U predmetu *Trabajo Rueda protiv Španije*, 2017 (st. 44–47), zaplena ličnog računara podnosioca predstavke, koja je omogućila policiji da pristupi svim ličnim datotekama sačuvanim na računaru, na osnovu toga što se tvrdilo da se u njima nalaze materijali sa dečjom pornografijom, smatrana je suprotnom članu 8. Sud nije bio ubeđen u urgentnost situacije koja je navela policiju da izvrši zaplenu datoteka sa ličnog računara podnosioca predstavke i da pristupi svim sačuvanim podacima bez pribavljanja prethodnog sudskog odobrenja koje je obično potrebno, iako je odobrenje moglo biti pribavljeno relativno brzo.

167. U predmetu *K.S. i M.S. protiv Nemačke*, 2016 (st. 32–58), Sud nije utvrdio povredu člana 8. u vezi sa pretresom kuće podnosilaca predstavki po nalogu izdatom na osnovu informacija koje sadrže podatke o ličnosti koje je službenik banke nezakonito kopirao, a zatim prodao tajnim službama, u vezi sa njihovom imovinom u banci u inostranstvu. Nemačko zakonodavstvo i praksa pružili su odgovarajuće i delotvorne garancije protiv zloupotrebe. Pored toga, domaći sudovi nisu prekoračili svoje polje slobodne procene time što su zasnovali nalog za pretres na podacima koji potiču iz inostranstva. Konkretno, Sud je pridao posebnu težinu činjenici da su u vreme izdavanja naloga za pretres malo, ako ih je uopšte bilo, relevantnih skupova podataka osim onog o kome je reč, kupile nemačke vlasti (*ibid.*, stav 51). Ni sama činjenica da ne postoji apsolutno pravilo da se dokazi pribavljeni kršenjem procesnih pravila ne mogu koristiti u krivičnom postupku ne znači da su vlasti namerno pribavile podatke kršeći međunarodno ili domaće pravo (*ibid.*, stav 51). Štaviše, nosač podataka je sadržao informacije o materijalnom stanju podnosilaca predstavki, koje su oni bili obavezni da dostave domaćim poreskim organima, ali nije bilo podataka koji su usko povezani sa njihovim identitetom (*ibid.*, stav 53; uporediti *G.S.B. protiv Švajcarske*, 2015, stav 93, u vezi sa prenosom bankarskih podataka poreskim organima druge države prema bilateralnom sporazumu).

168. Pretresi poslovnih prostorija u cilju prikupljanja stvarnih dokaza postavljaju pitanja u vezi sa zaštitom njihovih podataka, iz ugla prava na poštovanje njihove „prepiske” i „doma” prema članu 8. Na primer, u predmetu *Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, 2013 (st. 104–175) Sud nije

utvrdio povredu člana 8. u vezi sa odlukom kojom se nalaže kompaniji da obezbedi rezervnu kopiju svih podataka na računarskom serveru koji je delila sa drugim kompanijama. Iako se nije primenjivao uslov prethodnog sudskog ovlašćenja, Sud je uzeo u obzir delotvorne i odgovarajuće zaštitne mehanizme protiv zloupotreba, interese kompanija i njihovih zaposlenih, kao i javni interes za delotvornom poreskom inspekcijom (*ibid.*, st. 172–175). Nasuprot tome, Sud je naveo da postoji povreda člana 8. u predmetu *DELTA PEKÁRNY a.s. protiv Češke Republike*, 2014 (st. 92–93), u vezi sa pregledom poslovnog prostora u cilju obezbeđivanja dokaza o postojanju nezakonitog dogovora o cenama protivno pravilima konkurencije. Sud se pozvao na nepostojanje prethodnog ovlašćenja sudije, delotvornog *post hoc* preispitivanja neophodnosti mere i propisa o mogućem uništavanju dobijenih podataka.

169. U predmetu *Buck protiv Nemačke*, 2005 (st. 30–53), pretres poslovnih i stambenih prostorija podnosioca predstavke u vezi sa saobraćajnim prekršajem koji je učinilo treće lice predstavljalo je povredu člana 8. Imajući u vidu posebne okolnosti ovog predmeta, naročito činjenicu da su predmetni pretres i zaplena naloženi u vezi sa manjim kršenjem propisa koji je navodno učinilo treće lice, a obuhvatao je privatne stambene prostorije podnosioca predstavke, Sud je zaključio da se mešanje ne može smatrati proporcionalnim legitimnim ciljevima kojima se teži (*ibid.*, stav 52).

170. Što se tiče pretresa poslovnih prostorija, domova i privatnih vozila novinara (u nekim slučajevima), kao i masovnih zaplena, radi utvrđivanja njihovih izvora, Sud je utvrdio povredu člana 8. u predmetu *Ernst i drugi protiv Belgije*, 2003 (st. 110–117). U vezi sa borbom protiv povreda tajnosti sudskih istraga, zakonodavstvo i praksa država ugovornica, koji mogu da obuhvate pretrese domova i zaplene, moraju da obezbede adekvatne i dovoljne garancije protiv zloupotrebe. To nije bio slučaj u ovom predmetu jer protiv podnosilaca predstavki nije podignuta optužnica, a različiti nalozi za pretres su bili široko formulisani, ne dajući nikakve informacije o spornoj istrazi, konkretnim prostorijama koje će biti pretresene ili predmetima koji će biti zaplenjeni, ostavljajući tako istražiteljima veliki manevarski prostor. Pored toga, podnosioci predstavki nikada nisu obavesteni o konkretnim razlozima za pretrese (pogledati i stav 328 u nastavku koji se odnosi na povredu člana 10. u ovom slučaju).

171. Što se tiče zaplena koje se sprovode u pravnim praksama, one uvek moraju da budu praćene posebnim procesnim zaštitnim mehanizmima kao što je zaštita poverljivosti podataka koja je osnova odnosa poverenja između advokata i klijenta⁸. U predmetu *Kirdök i drugi protiv Turske*, 2019 (st. 52–58), zaplena elektronskih podataka nekoliko advokata, od pravosudnih organa, u svrhu krivičnog postupka protiv drugog advokata, koji je delio tu advokatsku kancelariju, i odbijanje da se podaci vrate ili da se unište, predstavljalo je povredu člana 8. Sud je pridao težinu činjenici da nije zabeležen bilo kakav postupak prilikom pretrage za filtriranje elektronskih dokumenata ili podataka zaštićenih poslovnom tajnom. Pored toga, odbijanje da se vrate oduzeti podaci sa obrazloženjem da, pošto još nisu transkribovani, ne postoji način da se utvrdi kome pripadaju, nije bilo jasno propisano zakonom i bilo je u suprotnosti sa samom suštinom profesionalne tajne koja je nalagala poverljivost tih podataka.

172. U predmetu *Kruglov i drugi protiv Rusije*, 2020 (st. 123–138), Sud je presudio da je zaplena računara i hard-diskova koji sadrže podatke o ličnosti i dokumenta pokrivena profesionalnom tajnom podnosilaca predstavki, koji su bili advokati po profesiji, ili njihovih klijenata, tokom pretresa koje je policija vršila u njihovim domovima i kancelarijama, bez ikakvog filtriranja zaplenjenih podataka, bila suprotna članu 8. Konkretno, postojanje prethodnog sudskog ovlašćenja ima ograničeno dejstvo, jer domaći sudovi nikada nisu pokušali da uravnoteže obavezu zaštite poverljivosti podataka sa potrebama krivične istrage, na primer, razmatranjem mogućnosti dobijanja informacija iz drugih izvora (*ibid.*, st. 126–129).

⁸ Takođe pogledati [Vodič za član 8. Konvencije \(pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života\)](#) za dalje detalje o procesnim garancijama koje se odnose na zaplene izvršene u okviru pravnih praksi.

173. Sud je takođe utvrdio povredu člana 8. u predmetu *Smirnov protiv Rusije*, 2007 (st. 36–49), u vezi sa pretresom i zaplenom velikog broja dokumenata i centralne jedinice računara advokata, u domu advokata, bez opravdanja i garancije; u predmetu *Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH protiv Austrije*, 2007 (st. 42–68), u vezi sa pretresima i zaplenom elektronskih podataka advokata kojima se krše procesni zaštitni mehanizmi predviđeni zakonom; u predmetu *Robathin protiv Austrije*, 2012 (stav 52), u vezi sa nedovoljno obrazloženim ovlašćenjem za pretragu i oduzimanje svih elektronskih podataka koji se čuvaju u pravnoj praksi; i u predmetu *Särgava protiv Estonije*, 2021 (st. 107–108), u vezi sa procesnim zaštitnim mehanizmima koji su smatrani nedovoljnim za zaštitu podataka pokrivenih poslovnom tajnom nakon zaplene, a zatim pregleda računara i mobilnog telefona advokata.

174. U predmetu *Vinci Construction and GTM Génie Civil and Services protiv Francuske*, 2015 (st. 69–81), Sud je utvrdio povredu člana 8. u vezi sa pretresom i zaplenom računarskih podataka koji pripadaju kompanijama, uključujući e-poruke obuhvaćene poverljivošću odnosa advokat–klijent. Prvostepeni sud, iako je priznao prisustvo prepiske advokata među dokumentima koje su zaplenili istražitelji, samo je ocenio zakonitost formalnog okvira za sporne zaplene bez sprovođenja potrebnog detaljnog ispitivanja.

175. U slučaju *André i drugi protiv Francuske*, 2008 (st. 37–49), „kućni” pretres i zaplena dokumenata u advokatskoj kancelariji, koje su izvršili poreski službenici u cilju pribavljanja dokaza protiv jedne od njenih kompanija klijenata, predstavljalo je povredu člana 8. Svrha spornog pretresa bila je da se u prostorijama podnosioca predstavki, isključivo kao advokata kompanije osumnjičene za prevaru, otkriju dokumenta koja mogu da utvrde postojanje takve prevare kompanije i da se takva dokumenta koriste kao dokaz protiv kompanije. Ni u jednoj fazi podnosioci predstavki nisu bili optuženi ili osumnjičeni da su učinili krivično delo ili da su bili umešani u prevaru koju je učinila kompanija koja je bila njihov klijent (*ibid.*, stav 46).

176. Druga zaplena, pet minuta nakon nezakonito konfiskovanog materijala, dovela je do povrede člana 8. u predmetu *Visy protiv Slovačke*, 2018 (st. 33–47). Podnosilac predstavke je bio lišen bilo kakvih delotvornih garancija protiv proizvoljnosti i zloupotrebe u pogledu druge zaplene.

177. U predmetu *Sher i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2015 (st. 171–176), koji se odnosio na terorizam, Sud je morao da preispita pitanje naloga za pretres koji je mogao da bude proširen u slučajevima sumnje na terorističke aktivnosti. Sud je smatrao da bi složenost, koja je svojstvena takvim predmetima, mogla da opravda pretres zasnovan na pojmovima koji su širi nego što bi inače bilo dozvoljeno. Nametanje zahteva prema članu 8. da nalog za pretres detaljno utvrdi preciznu prirodu stavki koje se traže i oduzimaju moglo bi ozbiljno da ugrozi efikasnost istrage u kojoj bi brojni životi mogli biti u opasnosti. U predmetima ove prirode, policiji se mora dozvoliti određena fleksibilnost da proceni, na osnovu onoga što se nađe tokom pretresa, koji predmeti bi mogli biti povezani sa terorističkim aktivnostima i da ih zapleni radi daljeg ispitivanja (*ibid.*, stav 74).

178. U predmetu *Ivashchenko protiv Rusije*, 2018 (st. 59–95), ovlašćenja carinskih organa da konsultuju i kopiraju elektronske podatke pojedinaca predstavljala su povredu člana 8., u odsustvu opravdanih sumnji o postojanju prekršaja. Kopiranje ličnih i profesionalnih podataka podnosioca predstavke, praćeno njihovim prenosom radi specijalističke procene, i zadržavanje njegovih podataka oko dve godine, prevazišlo je ono što bi se moglo smatrati nenametljivim „rutinskim” procedurama za koje se obično davala saglasnost. Podnosilac predstavke nije mogao da bira da li želi da stavi na raspolaganje sebe i svoje stvari carini i eventualnom carinskom pregledu. (vidi i *Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, st. 61–67, u vezi sa ovlašćenjima za zaustavljanje pojedinaca bez uverljivih razloga za sumnju da su učinili prekršaj, što je dovelo do povrede člana 8. Sud je ukazao na to da bi javna priroda pretresa, tokom koje je neprijatnost izazvana činjenicom da su podaci o ličnosti bili izloženi drugim ljudima, čak u određenim slučajevima, mogla da poveća ozbiljnost mešanja u privatni život pojedinca zbog elementa poniženja i sramote. Diskreciono pravo koje su posedovali policijski službenici bilo je izvor zabrinutosti: ne samo da im nije bilo potrebno da

pokažu postojanje bilo kakve razumne sumnje već se od njih nije zahtevalo čak ni subjektivno da sumnjaju u bilo šta u pogledu zaustavljenog i pretresanog lica.)

ii. Obavezni medicinski postupci u svrhu uzorkovanja ćelija

179. Uopšteno govoreći, upotreba raznih obaveznih medicinskih postupaka u svrhu uzimanja uzoraka ćelija, kao što su analize krvi i brisevi usta, nije kao takva bila zabranjena u kontekstu uzimanja dokaza u građanskim ili krivičnim postupcima [*Caruana protiv Malte* (dec.), 2018, stav 41].

180. U predmetu *Mikulić protiv Hrvatske*, 2002 (stav 64), Sud je smatrao da je nedostatak bilo kakve procesne mere kojom bi navodni otac bio primoran da se podvrgne testiranju DNK u skladu sa principom proporcionalnosti samo ako su obezbeđena alternativna sredstva za utvrđivanje očinstva. Sud je utvrdio povredu člana 8. jer nije bilo takvih sredstava u domaćem pravu, a koji nedostatak je tako osudio podnositeljku predstavke na dalju produženu neizvesnost u pogledu njenog ličnog identiteta zbog odbijanja mogućeg oca da se podvrgne testiranju DNK (*ibid.*, st. 65–66).

181. U predmetu *Mifsud protiv Malte*, 2019 (st. 61–78), sudski nalog izdat podnosiocu predstavke da se podvrgne genetskom testiranju protiv njegove volje, u postupku za utvrđivanje očinstva, u skladu sa pravom Malte, nije bio u suprotnosti sa članom 8. Pre nego što su naložili podnosiocu predstavke da se podvrgne testiranju DNK, domaći sudovi su utvrdili potrebnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa u predmetu, u okviru sudskog postupka u kojem je podnosilac predstavke učestvovao, a koga je zastupao branilac po njegovom izboru, i u kojoj su njegova procesna prava bila ispoštovana ravnopravno sa suprotnom strankom. Domaći sudovi su stoga uspostavili pravičnu ravnotežu između interesa moguće ćerke podnosioca predstavke da se utvrdi očinstvo i njegovog interesa da se ne podvrgne DNK testovima (*ibid.*, stav 77). Sve u svemu, proces donošenja odluke je bio pravičan i propisno je štitio interese podnosioca predstavke kako je obezbeđeno prema članu 8.

182. U predmetu *Boljević protiv Srbije*, 2020 (st. 50–56), Sud je odlučio da je odbacivanje domaćih sudova zahteva za preispitivanje pravosnažne odluke donete četrdeset i jednu godinu ranije, a kojom se dozvoljava postupak muškarca kojim se osporava očinstvo, kao zastarelog, bilo suprotno članu 8. Sud je zauzeo stav da očuvanje pravne sigurnosti samo po sebi ne može biti dovoljno kao osnov za lišavanje prava podnosioca predstavke da zna istinu o važnom aspektu svog ličnog identiteta, bez balansiranja između suprotstavljenih interesa u predmetu. Domaće pravo o rokovima za ponovno otvaranje postupka sprečilo je vlasti da primene takvo balansiranje, imajući u vidu veoma specifične okolnosti predmeta podnosioca predstavke, a to su da je saznao za pravosnažnu presudu koja se odnosi na očinstvo njegovog navodnog oca tek nakon njegove smrti. Sud je smatrao da na privatni život preminulog lica od koga treba uzeti uzorak DNK ne može negativno uticati zahtev u tom pogledu podnet nakon njegove smrti. Sud je prethodno doneo istu odluku u predmetu *Succession Kresten Filtenborg Mortensen protiv Danske* (dec.), 2006, o ekshumaciji leša radi genetskog testiranja i *Jäggi protiv Švajcarske*, 2006 (stav 42), kada je odbijanje sudova da odobre DNK testiranje na preminulom licu, kako je tražio njegov navodni sin, da bi se utvrdio identitet njegovog biološkog oca, predstavljalo povredu člana 8 (*ibid.*, st. 34–44).

183. U predmetu *Caruana protiv Malte* (dec.), 2018 (st. 28–42), Sud je proglasio očigledno neosnovanim prigovor koji se odnosio na obavezu nametnutu supruzi lica za koje se pretpostavljalo da je ubica da joj se uradi bukalni bris. Sud je smatrao bris usne šupljine manjom intervencijom koja je retko dovođila do telesnih povreda ili fizičke ili psihičke patnje. Ubistvo je bilo ozbiljno krivično delo, te je bilo i razumno i neophodno prikupiti što je moguće više dokaza (*ibid.*, stav 41). Sud je dalje napravio razliku između situacije svedoka i optuženog, čije odbijanje da se podvrgne takvoj meri u kontekstu krivičnog postupka je moglo da utiče na eventualno utvrđivanje krivice i sankcionisanje (*ibid.*, stav 40).

184. U predmetu *Dragan Petrović protiv Srbije*, 2020 (st. 79–84), bukalni bris u okviru istrage ubistva predstavljao je povredu člana 8. zbog nedostatka prevedivih zakonskih odredaba. Činjenica da je podnosilac predstavke pristao da policijskim službenicima dâ uzorak svoje pljuvačke nije bila od

značaja za to da li je on pretrpeo mešanje u svoj privatni život ili ne, jer je to učinio samo pod pretnjom da će mu u suprotom uzorak pljuvačke ili uzorak krvi biti uzeti na silu (*ibid.*, stav 79).

185. Sud je takođe utvrdio povredu člana 8. u slučaju prikupljanja medicinskih podataka od Jehovinih svedoka koji su odbili transfuziju krvi (*Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013); takođe pogledati i stav 188 iznad.

186. Utvrđene su i povrede člana 8. u slučaju vađenja organa iz tela preminulih lica radi transplantacije bez znanja ili saglasnosti bliskih srodnika preminulih (*Petrova protiv Letonije*, 2014, st. 87–98), i u situaciji nepreciznosti domaće zakonodavstva u pogledu pristanka bliskog srodnika na vađenje tkiva iz tela preminulog lica (*Elberte protiv Letonije*, 2015, st. 105–117).

d. Prikupljanje podataka o ličnosti u medicinskom kontekstu

187. Sud se bavio pitanjem prikupljanja osetljivih podataka u medicinskoj sferi. U predmetu *L.H. protiv Letonije*, 2014 (st. 47–60), utvrđeno je da prikupljanje medicinskih podataka o pacijentu u javnoj bolnici od državne agencije („agencije”) odgovorne za kontrolu kvaliteta zdravstvene zaštite nije u skladu sa članom 8., u nedostatku precizno formulisanog zakonodavstva koje pruža adekvatnu pravnu zaštitu od proizvoljnosti. Agencija je predmetne podatke prikupljala u periodu od sedam godina, neselektivno, bez ikakve prethodne procene da li će prikupljeni podaci biti „potencijalno presudni”, „relevantni” ili „od značaja” u ostvarivanju cilja istrage. Agencija nije bila obavezna da traži i dobije saglasnost tužioca za prikupljanje njegovih podataka (*ibid.*, stav 53). Obim privatnih podataka koji su mogli biti prikupljeni nije ni na koji način ograničen (*ibid.*, stav 57). Štaviše, čini se da relevantnost i dovoljnost razloga za prikupljanje informacija nije ispitana ni u jednoj fazi domaće postupka (*ibid.*, stav 57). U tom kontekstu, Sud je smatrao da je manje relevantno da li je agencija imala zakonsku obavezu da čuva poverljivost podataka o ličnosti (*ibid.*, stav 58).

188. U predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017 (st. 75–95), prikupljanje i zadržavanje podataka o ličnosti koji su se odnosili na mentalno zdravlje lica u produženom periodu, kao i saopštavanje i upotreba tih podataka u svrhu koja nije bila povezana sa inicijalnim razlozima za njihovo prikupljanje, predstavljalo je nesrazmerno mešanje u pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose i povredu člana 8. Iako bi poslodavci mogli da imaju legitiman interes za informacijama koje se tiču mentalnog i fizičkog zdravlja svojih zaposlenih, posebno u kontekstu dodeljivanja određenih radnih funkcija povezanih sa specifičnim veštinama, odgovornostima ili kompetencijama, prikupljanje i obrada relevantnih informacija morali su biti zakoniti i takvi da se mogla uspostaviti pravična ravnoteža između interesa poslodavca i zabrinutosti u vezi sa privatnošću kandidata za relevantnu poziciju (*ibid.*, stav 91).

189. U predmetu *Z protiv Finske*, 1997 (st. 106–110) Sud nije utvrdio povredu člana 8. u pogledu zaplene medicinske dokumentacije i njenog uključivanja u istražni dosije bez prethodne saglasnosti pacijentkinje, u okviru krivičnog postupka protiv njenog muža. Nije bilo nepravilnosti u procesu odlučivanja, a bili su dostupni pravni lekovi za osporavanje zaplene i poništenje vremenskog roka navedenog u nalogu o poverljivosti.

190. Predmet *Drelon protiv Francuske*, 2022 (st. 79–100) odnosio se na pokušaj podnosioca predstavke da donira krv na lokaciji na kojoj je Služba za davanje krvi Francuske prikupljala krv, i odbijanje te službe da ga prihvati kao davaoca krvi na osnovu pretpostavke da je on homoseksualac. Iako je podnosilac predstavke odbio da odgovori na pitanja o svom seksualnom životu tokom razgovora sa zdravstvenim radnikom pre davanja krvi, podaci su obuhvatali kontra indikaciju za davanje krvi koja se konkretno odnosila na muškarce koji imaju seksualne odnose sa drugim muškarcima. Uzimajući u obzir osetljivu prirodu navedenih podataka, Sud je prihvatio da su njihovo prikupljanje i čuvanje zasnovani na relevantnim i dovoljnim razlozima, naročito što se tiče zaštite zdravlja i važnosti da se osigura bezbednost krvi. U isto vreme, Sud je primetio da su prikupljeni podaci bili zasnovani na čistom nagađanju bez ikakve dokazane činjenične osnove. Takođe je pomenuo prekomernu dužinu zadržavanja podataka, čime je omogućeno da podaci budu iznova

korišćeni protiv podnosioca predstavke, dovodeći do njegovog automatskog isključivanja iz davanja krvi. Pozivajući se na te elemente, Sud je utvrdio povredu člana 8. Konvencije.

e. Obavezno saopštavanje podataka o ličnosti

191. Sud je u više navrata ocenjivao obavezu operatera mobilne telefonije, pružalaca usluga interneta, banaka, elitnih sportista i bolnica da vlastima dostave podatke o ličnosti koji su u njihovom posedu u skladu sa zakonom ili naredbom vlasti.

192. Kada je u pitanju aktivnost borbe protiv organizovanog kriminala i terorizma, Sud je prihvatio da istražne metode moraju da budu prilagođene modernim komunikacionim tehnologijama. U predmetu *Breyer protiv Nemačke*, 2020 (st. 81–110), zakonska obaveza operatera mobilne telefonije da evidentiraju podatke o ličnosti korisnika pripejd SIM kartica i da ih stave na raspolaganje vlastima, u skladu sa Zakonom o telekomunikacijama, kojim su ovlašćeni različiti javni organi vlasti da zahtevaju preuzimanje i saopštavanje takvih podataka bez bilo kakve potrebe za sudskom odlukom ili obaveštavanjem dotičnih lica, nije smatrana suprotnom članu 8. Sačuvan je samo ograničen skup podataka, a podaci o pojedinačnim komunikacionim događajima nisu pohranjeni; mešanje je stoga bilo prilično malo (*ibid.*, st. 92–95). Postojao je i određeni broj zaštitnih mehanizama: tehničko osiguranje bezbednosti, ograničen period skladištenja, podaci ograničeni na potrebne informacije za jasnu identifikaciju datog pretplatnika; regulisane mogućnosti za buduće konsultacije i korišćenje sačuvanih podataka; nadzor nezavisnog organa; i mogućnosti žalbe za svakoga ko smatra da su njegova prava narušena, iako nivo pregleda i nadzora nije bio presudan element u proceni proporcionalnosti prikupljanja i čuvanja tako ograničenog skupa podataka (*ibid.*, st. 96–107).

193. Nasuprot tome, Sud je smatrao da nametanje zakonske obaveze pružaocima usluga interneta da izvuku sačuvane podatke o vezi ili podatke o nekom od svojih pretplatnika i da ih prenesu policiji predstavlja povredu člana 8. jer su zakonske odredbe na koje se oslonila policija bile nejasne i nisu pružile nikakvu zaštitu od proizvoljnog mešanja, posebno u odsustvu nezavisnog nadzora nad policijskim ovlašćenjima u pitanju (*Benedik protiv Slovenije*, 2018, st. 132–134).

194. U predmetu *Sommer protiv Nemačke*, 2017 (stav 63), uvid u bankovni račun advokata predstavljao je povredu člana 8. s obzirom na nizak prag za uvid u bankovni račun podnosioca predstavke, širok obim zahteva za informacijama, naknadno otkrivanje i kontinuirano čuvanje podataka o ličnosti podnosioca predstavke i nedovoljnost procesnih zaštitnih mehanizama.

195. U predmetu *Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013 (stav 54), u pogledu prikupljanja medicinskih podataka o Jehovinim svedocima koji su odbili transfuziju krvi, Sud je smatrao da je prikupljanje podataka tužilaštva o podnosiocima predstavki iz zdravstvene ustanove koja ih je lečila, bez obaveštavanja lica na koja se podaci odnose ili pružanja mogućnosti tim licima da podnesu prigovor, bilo nesaglasno sa članom 8. Tužilaštvo je imalo i druge mogućnosti da postupi po pritužbama koje su mu podnete protiv dotične verske organizacije, kao što je ispitivanje dotičnih pojedinaca ili traženje njihove saglasnosti (*ibid.*, stav 48).

196. U predmetu *National Federation of Sportspersons' Associations and Unions (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018 (st. 155–191), zakonski zahtev u vezi sa boravištem nametnut „grupi za testiranje” vrhunskih sportista, u svrhu sprovođenja nenajavljenih doping testova kao dela borbe protiv dopinga, što je podrazumevalo teške kazne nakon trećeg [slučaja] nepoštovanja [pravila o dopinga] u periodu od osamnaest uzastopnih meseci, nije smatrano suprotnim članu 8. Bez potcenjivanja uticaja uslova kretanja na privatne živote podnosilaca predstavki, Sud je smatrao da bi smanjenje ili uklanjanje zahteva nametnutih vrhunskim sportistima moglo da poveća opasnosti od dopinga po njihovo zdravlje i po zdravlje cele sportske zajednice, i bilo bi u suprotnosti sa evropskim i međunarodnim konsenzusom o potrebi nenajavljenog testiranja (*ibid.*, stav 191).

197. U predmetu *Aycaguer protiv Francuske*, 2017 (st. 45–47), Sud je utvrdio povredu člana 8. na osnovu toga što krivična osuda podnosioca predstavke, zbog odbijanja da se podvrgne biološkom

testu zbog ubacivanja njegovog DNK profila u nacionalnu kompjuterizovanu bazu podataka osuđenih lica, nije mogla biti smatrana merom neophodnom u demokratskom društvu. Podnosilac predstavke je izvršio radnje koje su dovele do naloga da se podvrgne obaveznom DNK testu u političkom kontekstu/kontekstu sindikata, u vezi sa pukim udarcima kišobranom usmerenih ka žandarmima koji nisu ni identifikovani, zbog kojih je osuđen na uslovnu kaznu zatvora od dva meseca. Ipak, u nacionalnoj kompjuterizovanoj bazi podataka DNK nije predviđeno razdvajanje prema prirodi i ozbiljnosti učinjenog krivičnog dela, bez obzira na značajne razlike među situacijama koje potencijalno mogu da nastanu, kao što je slučaj sa situacijom podnosioca predstavke (*ibid.*, stav 43). Konačno, podnosilac predstavke nije imao pristup nijednom postupku za brisanje sačuvanih podataka (takav postupak je predviđen isključivo za lica osumnjičena za krivično delo, a ne za lica koja su već osuđena) (*ibid.*, stav 43).

2. Zadržavanje podataka o ličnosti

198. Čuvanje informacija koje vrši javni organ u vezi sa privatnim životom pojedinca, bez obzira na to kako se te informacije pribave, predstavlja mešanje u pravo na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose u smislu člana 8., bez obzira na to da li su podaci naknadno korišćeni ili ne (*Amman protiv Švajcarske* [GC], 2000, stav 69; *Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, stav 46; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 67; *M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 29; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017, stav 33). Suštinski privatni karakter ovih informacija zahteva od Suda da pažljivo ispita bilo koju državnu meru koja dozvoljava vlastima da ih zadržavaju i koriste bez pristanka dotične osobe (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 104).

a. Čuvanje podataka o ličnosti u svrhu borbe protiv kriminala

199. Interesi lica na koja se podaci odnose i zajednice u celini u zaštiti podataka o ličnosti, uključujući informacije o otisku prsta i DNK, mogu biti nadjačani legitimnim interesom u sprečavanju kriminala (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 104). Kako bi zaštitile svoje stanovništvo po potrebi, nacionalne vlasti legitimno mogu uspostaviti baze podataka kao efikasno sredstvo pomoći u kažnjavanju i sprečavanju određenih prestupa, uključujući i najteže oblike kriminala poput seksualnih prestupa (*B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 62; *Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 63; *M.B. protiv Francuske*, 2009, stav 54). Dok prvobitno uzimanje ovih informacija ima za cilj da poveže određenu osobu sa određenim zločinom za koji se sumnjači, njihovo zadržavanje ima širu svrhu pomoći u identifikaciji budućih učinilaca (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 100). Sud ne može dovesti u pitanje preventivnu svrhu takvih registara (*Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 63; *B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 62; *M.B. protiv Francuske*, 2009, stav 54). Borba protiv kriminala, a posebno protiv organizovanog kriminala i terorizma, koji je jedan od izazova sa kojima se suočavaju današnja evropska društva, u velikoj meri zavisi od upotrebe savremenih naučnih tehnika istrage i identifikacije (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 105). U isto vreme, pošto je zaštita podataka o ličnosti od suštinskog značaja da bi neka osoba uživala svoje pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života zagarantovano članom 8. Konvencije, domaće pravo mora da obezbedi odgovarajuće zaštitne mehanizme da spreči svaku takvu upotrebu podataka o ličnosti koja može biti nedosledna sa garancijama tog člana (*ibid.*, stav 103).

200. Sud je razmatrao niz predmeta koji se odnose na evidentiranje, u bazama podataka namenjenim kažnjavanju i sprečavanju zločina, podataka o ličnosti pojedinaca osuđenih za prekršaje (*M.K. protiv Francuske*, 2013, st. 6, 8, 41; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017, st. 8, 43), ozbiljna krivična dela (*B.B. protiv Francuske*, 2009, st. 6, 62; *Gardel protiv Francuske*, 2009, st. 8, 9, 63; *M.B. protiv Francuske*, 2009, st. 6, 54; *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, st. 6, 12, 37–38; *Trajkovski i Chipovski protiv Severne Makedonije*, 2020, st. 6, 12), ili zbog niza krivičnih dela koja nisu bila ni prekršaji, ni posebno ozbiljna dela (*P.N. protiv Nemačke*, 2020, st. 6, 81). Drugi predmeti su se ticali skladištenja, u bazama podataka osmišljenim za kažnjavanje i prevenciju zločina, podataka o

ličnosti pojedinaca koji su osumnjičeni da su učinili krivična dela, ali protiv kojih su optužbe na kraju odbačene (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2007, st. 10, 11, 113; *M.K. protiv Francuske*, 2013, st. 7, 9, 42; *Brunet protiv Francuske*, 2014, st. 6, 7, 40), oslobođeni su (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 10, 113), ili jednostavno upozoreni nakon postupka, bez osude (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, st. 7–9). Na kraju, drugi predmeti su se ticali preventivnih mera koje uključuju čuvanje podataka o ličnosti u policijskim dosijeima, na osnovu pukih sumnji (*Shimovolos protiv Rusije*, 2011, stav 16; *Khelili protiv Švajcarske*, 2011, st. 8, 9, 59; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, st. 6, 14, 119).

201. Činioci navedeni u nastavku su važni za razmatranje neophodnosti čuvanja podataka o ličnosti u policijske svrhe.

i. Nediskriminatorna i nediferencirana priroda sačuvanih podataka

202. U nekoliko predmeta Sud je doveo u pitanje širok obim sistema za skladištenje podataka koji su postavili organi vlasti, koji nije pravio razliku prema prirodi ili stepenu ozbiljnosti krivičnog dela koje je dovelo do osude (*M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 41; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017, stav 43; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, stav 94), ili u zavisnosti od toga da li je lice na koje se podaci odnose osuđeno, oslobođeno, pušteno ili samo upozoreno zbog sumnje da je učinilo krivično delo (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 119; *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, stav 198; *M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 42; *Brunet protiv Francuske*, 2014, stav 41). Sud smatra da mogućnosti koje su uspostavile vlasti da pomognu u kažnjavanju i sprečavanju određenih prekršaja ne mogu biti primenjene kao deo zloupotrebe u pogledu mogućnosti maksimalnog korišćenja informacija koje se u njima čuvaju. Zaista, bez obzira na neophodnu proporcionalnost u pogledu legitimnih ciljeva predviđenih za te mehanizme, od njihovih prednosti bile bi važnije ozbiljne povrede koje bi isti izazvali u pogledu ljudskih prava i sloboda koje, prema Konvenciji, Države moraju garantovati licima u svojoj nadležnosti (*M. K. protiv Francuske*, 2013, stav 35 ; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017, stav 34).

203. U predmetu *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008 (st. 119, 125), baza podataka u kojoj je bilo moguće prikupljati i čuvati otiske prstiju, biološke uzorke i DNK profile svih osumnjičenih, ali neosuđivanih za krivična dela, bez obzira na njihovu starost, prirodu i težinu dela, bez vremenskog ograničenja ili bilo kakvog nezavisnog pregleda opravdanosti zadržavanja podataka prema definisanim kriterijumima dovela je do toga da je utvrđena povreda člana 8. Opšta i neselektivna priroda takvog sistema nije uspjela da odrazi pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa.

204. Postoji rizik od stigmatizacije kada se lica koja nisu osuđena ni za jedno krivično delo, a imaju pravo na pretpostavku nevinosti, tretiraju na isti način kao i osuđena lica (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 122). Iako se zadržavanje privatnih podataka o pojedincima osumnjičenim za krivično delo, a oslobođenim ili protiv kojih su optužbe na kraju odbačene, ne može poistovetiti sa izražavanjem sumnji, njihova percepcija da se ne tretiraju kao nevini je pojačana činjenicom da se njihovi podaci čuvaju na neodređeno vreme na isti način kao podaci o osuđenim licima, dok podaci o onima koji nikada nisu bili osumnjičeni za krivično delo moraju biti uništeni (*ibid.*, stav 122). Dakle, činjenica da je neko lice imalo koristi od odbacivanja optužbi nakon što je osumnjičeno za krivično delo opravdava da se prema njemu postupa drugačije od osuđenog lica (*ibid.*, stav 122; takođe vidi, u istom smislu, *M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 42; *Brunet protiv Francuske*, 2014, stav 40). Stoga u predmetu *Brunet protiv Francuske*, 2014 (stav 40), kada je podnosilac predstve imao koristi od odluke o prekidu nakon posredovanja, Sud je doveo u pitanje neselektivnu prirodu podataka o ličnosti evidentiranih u dosijeima vlasti, ne praveći nikakvu razliku između osuđenih lica i pojedinaca čiji su predmeti obustavljeni. U predmetu *Aycaguer protiv Francuske*, 2017 (st. 42–43), kada su podaci o ličnosti prikupljeni i zadržani nakon osude za krivična dela koja nisu bila najteža, Sud je doveo u pitanje širok obim prikupljanja podataka o ličnosti od nadležnih organa, koji nisu pravili razliku prema stepenu ozbiljnosti krivičnog dela koje dovodi do

osude, bez obzira na širok spektar situacija koje mogu nastati u okviru primene zakona. Po mišljenju Suda, radnje koje su dovele do osude podnosioca predstave, puki udarci kišobranom usmereni ka žandarmima u političkom/sindikalom kontekstu, nisu bili uporedivi sa delima koja su klasifikovana kao posebno teška krivična dela, kao što su seksualni delikti, terorizam, zločini protiv čovečnosti ili trgovina ljudima.

205. U predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012 (st. 187–207), doživotni upis u policijsku evidenciju upozorenja o osobi nakon što je nestala na jedan dan sa svojim unukom, bebom, u nadi da će sprečiti njegov odlazak u Australiju nakon raspada braka njenog sina, doveo je do utvrđivanja povrede člana 8. Sud je doveo u pitanje izuzetno širok obim sistema čuvanja podataka, koji je obuhvatao ne samo osuđujuće već i neosuđujuće odluke kao što su upozorenja, opomene i ukori, kao i veliki broj dopunskih podataka koje je policija evidentirala na osnovu opšte smernice o tome da podatke treba čuvati sve dok osoba na koju se podaci odnose ne navrši 100 godina (*ibid.*, stav 202). Sud je smatrao da što je veći obim sistema evidentiranja, a samim tim i veća količina i osetljivost podataka koji se čuvaju i koji su dostupni za obelodanjivanje, to je važniji sadržaj zaštitnih mehanizama koje treba primeniti u različitim ključnim fazama naknadne obrade podataka (*ibid.*, stav 200). Isto je važno u predmetu *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020 (st. 94–97), koji se odnosio na neograničeno čuvanje biometrijskih podataka i fotografija podnosioca predstave, osuđenog za vožnju sa prekomernom količinom alkohola, zbog čega je utvrđena povreda člana 8.

206. Zadržavanje podataka neosuđenih lica može biti posebno opasno u slučaju maloletnika, te s obzirom na njihovu posebnu situaciju i značaj njihovog razvoja i integriranja u društvo, posebnu pažnju treba obratiti na zaštitu maloletnika od bilo kakve štete tog tipa (*ibid.*, 2008, stav 124).

ii. Period zadržavanja podataka

207. Dužina perioda na koji vlasti odluče da čuvaju podatke o ličnosti pojedinca je važan, iako ne presudan aspekt, koji treba uzeti u obzir pri proceni da li je čuvanje podataka o ličnosti u dosijeu ili bazi podataka u policijske svrhe srazmerno legitimnom cilju kome se teži. Sud je utvrdio povrede člana 8. u predmetima koji su se odnosili na:

- neograničeno čuvanje otisaka prstiju i DNK podataka o licima osumnjičenim za krivično delo, ali čiji je postupak okončan odlukom o obustavi ili oslobađajućom presudom (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008);
- neograničeno čuvanje DNK profila, otisaka prstiju i fotografija pojedinca koji je proglašen krivim za krivično delo, čak i nakon što je njegova osuda izbrisana iz njegovog policijskog dosijea po isteku zakonskog roka (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020);
- doživotno zadržavanje u policijskoj evidenciji svih osuđujućih presuda, oslobađajućih presuda, opomena, upozorenja i ukora koji se odnose na jedno lice (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012);
- neograničeno čuvanje DNK profila lica osuđenih za tešku krađu (*Trajkovski i Chipovski protiv Severne Makedonije*, 2020);
- zadržavanje podataka o ličnosti lica osuđenog za lakši prekršaj u trajanju od najviše četrdeset godina (*Ayçaguer protiv Francuske*, 2017);
- zadržavanje otisaka prstiju lica osumnjičenog, ali neosuđivanog za krađu knjiga, u trajanju od najviše dvadeset godina (*M. K. protiv Francuske*, 2013);
- zadržavanje podataka o ličnosti pojedinca u periodu od najviše dvadeset godina nakon pritužbe na nasilje nad njegovim partnerom, a predmet je prekinut nakon medijacije (*Ayçaguer protiv Francuske*, 2014);
- zadržavanje do 2278. godine podataka o ličnosti o navodnoj homoseksualnosti tužioca prikupljenih 2004. godine (*Drelon protiv Francuske*, 2022).

208. Nasuprot tome, Sud nije utvrdio povredu člana 8. u nekoliko predmeta koji se odnose na čuvanje podataka o ličnosti lica osuđenih za seksualni napad u trajanju od najviše trideset godina, nakon čega su podaci automatski izbrisani, jer su uvedene procedure za omogućavanje brisanja podataka čim više ne budu bili relevantni (*B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 67; *Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 69; *M.B. protiv Francuske*, 2009, stav 59). Sud je takođe proglasio očigledno neosnovanim predmet koji se odnosio na neograničeno zadržavanje podataka o ličnosti lica osuđenih za teška krivična dela, uz preglede u redovnim intervalima ne dužim od deset godina, kako bi se utvrdilo da li je čuvanje podataka i dalje neophodno (*Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, st. 44–49). U predmetu *P.N. protiv Nemačke*, 2020 (st. 87–90), Sud nije utvrdio povredu člana 8. u vezi sa čuvanjem podataka o ličnosti višestrukog učinioca u trajanju od pet godina, uz garancije i individualizovanu reviziju, u svrhu njegove identifikacije nakon pokretanja novog krivičnog postupka protiv njega.

209. U pogledu režima zadržavanja biometrijskih podataka osuđenih lica, trajanje perioda zadržavanja nije nužno presudno u proceni da li je država prekoračila prihvatljivo polje slobodne procene u uspostavljanju relevantnog režima – postojanje i funkcionisanje određenih zaštitnih mehanizama je presudno (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, stav 88). Kada države same postave granice zadržavanja biometrijskih podataka osuđenih lica, ili zaista odluče da zadržavanje podataka treba da bude neograničeno, one se stavljaju na granicu svog polja slobodne procene i moraju da obezbede postojanje određenih delotvornih zaštitnih mehanizama (*ibid.*, stav 88). Postojanje ili nepostojanje nezavisne provere opravdanosti zadržavanja informacija prema definisanim merilima kao što su ozbiljnost krivičnog dela, jačina sumnje protiv lica, prethodne osude i bilo koje druge posebne okolnosti, jeste glavni zaštitni mehanizam za obezbeđivanje srazmernosti perioda zadržavanja podataka (*ibid.*, stav 94; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 119; *B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 68; *Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 69; *M.B. protiv Francuske*, 2009, stav 60).

210. Odsustvo maksimalnog perioda za zadržavanje podataka o ličnosti nije obavezno nesaglasno sa članom 8. (*Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, stav 46; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, stav 88), ali procesni zaštitni mehanizmi biće još neophodniji kada čuvanje podataka u potpunosti zavisi od nastojanja vlasti da obezbede proporcionalnost perioda zadržavanja podataka [*Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, stav 46; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017, stav 38].

211. U predmetu *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013 (stav 44) u vezi sa neograničenim zadržavanjem biometrijskih podataka lica osuđenih za teška krivična dela koja mogu da dovedu do recidiva, Sud je sa zadovoljstvom primetio da domaće pravo zahteva od Savezne krivične službe da u redovnim intervalima od najviše 10 godina proverava da li je čuvanje podataka i dalje neophodno ili se podaci mogu izbrisati, imajući u vidu u svakom predmetu svrhu zadržavanja podataka i prirodu i težinu okolnosti svakog predmeta u kojem su podaci o ličnosti zabeleženi (*ibid.*, stav 46). Sud je smatrao da dužina intervala nije bila nerazumna pošto se DNK profili mogu dobiti samo od lica osuđenih za krivična dela koja dostižu određeni prag težine (*ibid.*, st. 48–49).

212. U predmetu *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020 (st. 96), neograničena priroda čuvanja otisaka prstiju, DNK profila i fotografija lica osuđenog za vožnju sa prekomernom količinom alkohola, utvrđena je povreda člana 8. Vlasti nisu imale u vidu ozbiljnost učinjenog krivičnog dela ili stalnu potrebu da se navedeni podaci čuvaju na neodređeno vreme, niti su obezbedile bilo kakve stvarne mogućnosti za reviziju (*ibid.*, stav 96).

213. Maksimalni period čuvanja podataka o ličnosti predviđen domaćim pravom može u praksi biti sličniji normi nego stvarnom maksimumu ako su šanse za prihvatanje zahteva za brisanje podataka pre isteka roka predviđenog zakonom samo hipotetičke (*M. K. protiv Francuske*, 2013, st. 44–47; *Brunet protiv Francuske*, 2014, st. 41–45; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017, st. 44–46). Sud je utvrdio povredu člana 8. u nekoliko predmeta u kojima je domaći sistem predviđao maksimalne periode

čuvanja od dvadeset ili dvadeset pet godina za krivična dela za koja je postupak obustavljen (*M. K. protiv Francuske*, 2013, st. 44-47; *Brunet protiv Francuske*, 2014, st. 41–45), i zaista, period skladištenja od najviše četrdeset godina u slučaju krivičnog dela koje nije bilo posebno ozbiljno, ali koje je dovelo do osude (*Ayçaguer protiv Francuske*, 2017, stav 42).

214. U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019 (stav 120), zadržavanje podataka o ličnosti podnosioca predstavke u bazi podataka nacionalne policije o ekstremizmu najmanje šest godina, nakon čega bi oni bili predmet zakazanog pregleda, dovelo je do povrede člana 8. Podnosilac predstavke je u potpunosti zavisio od marljivosti vlasti u primeni veoma fleksibilnih zaštitnih mehanizama navedenih u važećem kodeksu prakse, u obezbeđivanju proporcionalnosti perioda zadržavanja podataka. Nedostatak zaštitnih mehanizama, koji bi olakšali brisanje podataka čim period zadržavanja postane nesrazmeran, je posebno zabrinjavajuće kada se podaci koji otkrivaju politička mišljenja, a koji zahtevaju povećan nivo zaštite, čuvaju na neodređeno vreme (*ibid.*, st. 122–123).

215. Predmet *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012. ticao se posledica promena politike o periodu zadržavanja podataka o ličnosti u krivičnoj evidenciji na mogućnost zaposlenja lica na koje se podaci odnose (stav 204). Sud smatra da je malo verovatno da će neselektivno i otvoreno prikupljanje podataka za krivičnu evidenciju biti u skladu sa zahtevima člana 8. u nedostatku jasnih i detaljnih zakonskih propisa koji pojašnjavaju primenjive zaštitne mehanizme i utvrđuju pravila koja regulišu, *inter alia*, trajanje skladištenja takvih podataka (*ibid.*, stav 199).

216. Pogledati takođe, u drugačijem kontekstu, desetogodišnje ograničenje koje je sud odredio u pogledu poverljivosti dokaza izvedenih tokom postupka koji sadrže medicinske podatke kao što su otkrivanje identiteta i HIV pozitivnog statusa pojedinca u predmetu *Z protiv Finske*, 1997 (st. 111–113). U ovom slučaju, desetogodišnji period poverljivosti bio je u suprotnosti sa željama i interesima stranaka u postupku, a dostavljanje datih informacija, bez pristanka podnositeljke predstavke, već je izazvalo ozbiljno mešanje u njeno pravo na poštovanje njenog privatnog i porodičnog života. Dalje mešanje koje bi ona pretrpela ako bi medicinske informacije bile dostupne javnosti nakon deset godina nije bilo potkrepljeno bilo kakvim ubedljivim razlozima.

iii. Zaštitni mehanizmi u pogledu uništenja ili brisanja sačuvanih podataka⁹

217. Po mišljenju Suda, brisanje podataka iz baze u kojoj su bili pohranjeni u policijske svrhe nije predstavljalo poseban teret (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, stav 127). Bilo bi potpuno suprotno potrebi za zaštitom privatnog života prema članu 8. kada bi Vlada stvorila bazu podataka u kojoj ne bi bilo lako pregledati ili popravljati podatke, a zatim ovo iskoristiti kao opravdanje za odbijanje da se informacije uklone iz te baze podataka (*ibid.*, stav 127).

218. Dostupnost sudske procedure na nacionalnom nivou za uklanjanje podataka, koja podrazumeva nezavisan pregled opravdanja za zadržavanje informacija na osnovu definisanih kriterijuma i omogućava odgovarajuće i delotvorne mehanizme zaštite prava na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose, je važan činilac u uravnotežavanju različitih suprotstavljenih interesa (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 119; *Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 69).

219. Sud nije utvrdio povredu člana 8. u slučajevima kada je, iako su podaci čuvani u „dugim“ periodima do trideset godina (*B.B. protiv Francuske*, 2009, st. 66, 68; *Gardel protiv Francuske*, 2009, st. 67, 69; *M.B. protiv Francuske*, 2009, st. 58, 60), ili zaista neograničeno [*Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, stav 46], lice na koje se podaci odnose imalo koristi od sudskog postupka koji garantuje nezavisno preispitivanje opravdanosti čuvanja njegovih podataka prema definisanim merilima, što mu je omogućilo da obezbedi brisanje podataka pre isteka maksimalnog roka

⁹ U prethodnom delu dokumenta takođe pogledajte i odeljak Pravo na brisanje podataka („pravo na zaborav“).

propisanog zakonom, ili, u slučaju neograničenog zadržavanja podataka, čim takvo zadržavanje više nije bilo relevantno (pogledajte, za suprotno dejstvo, *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 119).

220. Stoga u predmetima *B.B. protiv Francuske*, 2009 (stav 68), *Gardel protiv Francuske*, 2009 (stav 69), i *M.B. protiv Francuske*, 2009 (stav 60), Sud je utvrdio da jesudi postupak za brisanje podataka, koji bi lice na koje se podaci odnose moglo pokrenuti na jednostavan zahtev javnom tužiocu, a na čije odluke je moguće uložiti žalbu sudu, postupak kojim je predviđeno nezavisno preispitivanje opravdanosti zadržavanja podataka prema definisanim kriterijumima i obezbeđenih odgovarajućih i delotvornih zaštitnih mehanizama. Videti i stav 204 iznad u vezi sa predmetom *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013 (stav 44).

221. U predmetu *P.N. protiv Nemačke*, 2020 (st. 81, 88) u vezi sa čuvanjem podataka o ličnosti punoletnog učinioca čija krivična dela nisu bila ni laka, ni naročito teška, pravilo da podaci budu izbrisani nakon petogodišnjeg perioda u nedostatku bilo kakvih novih krivičnih istraga u vezi sa licem na koje se podaci odnose u okviru tog perioda, nije se smatralo suprotnim članu 8. Postojala je mogućnost da policijski organi, zbog sudske revizije, preispitaju neophodnost daljeg zadržavanja predmetnih podataka, pa je tužilac mogao da obezbedi uklanjanje svojih podataka ukoliko bi njegovo ponašanje pokazalo da podaci više nisu potrebni za policijske svrhe (*ibid.*, stav 88).

222. Nedostatak efikasnih zaštitnih mehanizama koji dozvoljavaju brisanje podataka o ličnosti koji više nisu relevantni za prvobitne svrhe predstavlja poseban razlog za zabrinutost, jer osetljive kategorije podataka o ličnosti zahtevaju viši nivo zaštite (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, stav 123).

223. Mogućnost brisanja podataka prema domaćem zakonu je „teorijska i iluzorna” garancija, a ne „praktični i efikasan” zaštitni mehanizam kada pravo da se u bilo kom trenutku podnese zahtev za takvo brisanje može biti u suprotnosti sa interesima istražnih službi da imaju datoteku sa najvećim mogućim brojem referenci i kada su konkurentni interesi u pitanju kontradiktorni, makar samo delimično (*M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 44). Zaštita u pogledu brisanja podataka takođe ima ograničen uticaj kada nadležni odbiju, nakon zahteva lica na koje se podaci odnose, da izbrišu njegove podatke ili da pruže bilo kakvo objašnjenje za njihovo dalje zadržavanje (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, stav 122). Isto važi i kada su zahtevi za brisanje dozvoljeni samo u izuzetnim okolnostima ili su odbijeni kada je lice na koje se podaci odnose priznalo da je učinilo prekršaj i podaci su tačni (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, stav 202).

224. Sud smatra da bi pojedincima koji su osuđeni za neko krivično delo, kao i licima koja su oslobođena ili protiv kojih su optužbe odbačene, trebalo dati praktičan način za podnošenje zahteva za brisanje registrovanih podataka (*B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 68; *Brunet protiv Francuske*, 2014, st. 41–43; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017, stav 44). U predmetu *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017 (stav 44), gde je postupak brisanja podataka bio dostupan samo za lica osumnjičena da su učinila krivično delo, a ne i za osuđena lica, Sud je utvrdio povredu člana 8. Sud je smatrao da zbog trajanja i nedostatka mogućnosti za brisanje, uredbe o čuvanju DNK profila u nacionalnoj bazi podataka nisu postavile pravičnu ravnotežu između sukobljenih javnih i privatnih interesa (*ibid.*, stav 45).

225. U predmetu *Khelili protiv Švajcarske*, 2011 (st. 68–70) Sud je utvrdio povredu člana 8., ističući neizvesnosti i poteškoće na koje je podnositeljka predstavke naišla u svojim pokušajima da obezbedi brisanje unosa „prostitutka” u odeljku „zanimanje” policijskog dosijea, budući da nikada nije bila osuđena za protivpravno prostituisanje. Sud je konstatovao da nikada nije tvrđeno da je brisanje spornog zapisa u policijskom dosijeu bilo nemoguće ili teško iz tehničkih razloga (*ibid.*, stav 68).

iv. Garancije u cilju regulisanja pristupa trećih lica i zaštite integriteta i poverljivosti podataka

226. Sud je u nekoliko navrata razmatrao da li važeći domaći zakon sadrži garancije koje mogu delotvorno zaštititi lične podatke koji se čuvaju u zvaničnim bazama podataka od pogrešne upotrebe i zloupotrebe (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 103; *B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 61; *Gardel protiv Francuske*, 2009, stav 62; *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, stav 195; *M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 35; *Brunet protiv Francuske*, 2014, stav 35; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017, stav 38). Sud je napomenuo da su takve garancije postojale tamo gde npr.

- samo organi vlasti obavezani na poverljivost mogu da konsultuju registrovane podatke (*B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 69; *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, stav 47);
- registrovani podaci su (bili) podvrgnuti dovoljno dobro definisanim procedurama u pogledu konsultacija, u vezi sa licima ovlašćenim da konsultuju bazu podataka (*M.K. protiv Francuske*, 2013, stav 37; vidi, suprotno, *Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 64);
- identitet lica od kojeg je uzet DNK uzorak nije saopšten stručnjacima odgovornim za DNK profilisanje; od tih stručnjaka se takođe zahtevalo da preduzmu odgovarajuće mere da spreče bilo kakvu neovlašćenu upotrebu ispitivanog ćelijskog materijala [*Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013, stav 45]; sam ćelijski materijal je morao biti uništen čim više nije bio potreban u svrhu utvrđivanja DNK profila, a samo profili DNK ekstrahovani iz takvog ćelijskog materijala mogli su da se zadrže u bazi podataka Federalne kriminalističke policije (*ibid.*, stav 45); štaviše, zadržani DNK profili mogli su biti otkriveni relevantnim organima vlasti samo u svrhu krivičnog postupka, preventivnog odvracanja od opasnosti i međunarodne pravne pomoći u vezi sa tim (*ibid.*, stav 47).

227. U predmetu *Gardel protiv Francuske*, 2009 (stav 70), kada su pravila o korišćenju registra i opsegu organa javne vlasti sa pristupom u više navrata proširena i više nisu bila ograničena na sudske organe i policiju, omogućavajući pristup i administrativnim telima, Sud je primetio da su registar mogli da konsultuju samo organi vlasti koji su bili obavezani dužnošću poverljivosti, i to u tačno određenim okolnostima.

228. U predmetu *P.N. protiv Nemačke*, 2020 (stav 89), ništa nije ukazivalo na to da su identifikacioni podaci uzeti od punoletnog prestupnika i čuvani u policiji najviše pet godina bili nedovoljno zaštićeni od zloupotrebe poput neovlašćenog pristupa ili širenja.

229. Nasuprot tome, u predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012 (stav 204), u pogledu doživotnog zadržavanja upozorenja u policijskom dosijeu pojedinca i otkrivanja tih podataka budućem poslodavcu u kontekstu traženja posla, Sud je doveo u pitanje propuste u postupku koji reguliše pristup trećeg lica krivičnoj evidenciji lica koja traže posao, koji ni u jednoj fazi nisu omogućili procenu relevantnosti podataka koji se čuvaju u centralnoj evidenciji za traženi posao, ili stepena do kojeg bi se moglo smatrati da lice na koje se podaci odnose i dalje predstavlja rizik.

b. Zadržavanje medicinskih podataka

230. Sud se bavio pitanjem čuvanja osetljivih zdravstvenih podataka. U predmetu *Malanicheva protiv Rusije* (dec.), 2016 (st. 13, 15–18), Sud je smatrao da efikasno funkcionisanje zdravstvenih ustanova i proces donošenja sudskih odluka zahtevaju čuvanje i razmenu relevantnih podataka. Odbacio je kao očigledno neosnovane pritužbe u vezi sa upisom imena podnositeljke predstavke u bolnički registar osoba koje pate od psihijatrijskih poremećaja i navodnog pogrešnog pozivanja na različite aspekte njenog mentalnog zdravlja u naknadnoj internoj komunikaciji između zdravstvenih ustanova i u njihovim opservacijama pred sudovima. Ništa nije ukazivalo na to da su dotične registrovane informacije učinjene dostupnim javnosti ili korišćene u bilo koju drugu svrhu osim odlučivanja o najprikladnijoj zdravstvenoj nezi za lice na koje se podaci odnose.

231. Komisija je ranije proglasila očigledno neosnovanim i odbacila predmet koji se odnosi na evidentiranje u datoteci psihijatrijske bolnice podataka o prinudnom zatvaranju pacijenta, koje su domaći sudovi proglasili nezakonitim (*Yvonne Chave née Jullien protiv Francuske*, 1991). Komisija je smatrala da evidentiranje informacija o pacijentima sa mentalnim bolestima služi ne samo legitimnom interesu da se obezbedi efikasno funkcionisanje bolničke službe, već i zaštiti prava samih pacijenata, jer je pomoglo da se spreči rizik od proizvoljnog zatvaranja, i bilo je sredstvo istrage na raspolaganju upravnim ili sudskim organima nadležnim za nadzor psihijatrijskih ustanova. U ovom slučaju podaci o ličnosti podnositeljke predstave upisani u registar psihijatrijske bolnice bili su zaštićeni odgovarajućim pravilima o poverljivosti.

232. Videti i stav 182 iznad u vezi sa povredom člana 8 u predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017 (st. 75–95).

c. Čuvanje podataka o ličnosti na mreži u novinarske svrhe

233. U predmetu *M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018 (stav 90), Sud je naveo da je štampa imala sporednu, ali ipak dragocenu ulogu u održavanju arhive sa vestima koje su prethodno objavljene i stavljanju iste na raspolaganje javnosti. U tom smislu, internet arhive daju značajan doprinos očuvanju i činjenju dostupnim vesti i informacija, jer predstavljaju važan izvor za obrazovanje i istorijska istraživanja, posebno pošto su lako dostupne javnosti i uglavnom besplatne (*Times Newspapers Ltd. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2)*, 2009, st. 27, 45; *Węgrzynowski i Smolczewski protiv Poljske*, 2013, stav 59).

3. Otkrivanje podataka o ličnosti

234. U nekoliko predmeta, Sud je procenjivao mere koje podrazumevaju otkrivanje podataka o ličnosti pojedinca koje vrši obrađivač podataka:

- drugom pojedincu ili pravnom licu (*Mockuté protiv Litvanije*, 2018, st. 99–100, u vezi sa prenošenjem informacija bolnice o zdravstvenom stanju pacijenta članu njene porodice i novinarima; *Y. protiv Turske* (dec.), 2015, st. 70–72, u vezi sa otkrivanjem ekipe hitne pomoći informacija o HIV-pozitivnom statusu pacijenta bolničkom osoblju; *Radu protiv Republike Moldavije*, 2014, stav 27, u vezi sa otkrivanjem bolnice medicinskih informacija o pacijentkinji njenom poslodavcu; *M.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021, stav 46, u vezi sa otkrivanjem policije informacija o krivičnom dosijeu podnositeljke predstave njenom potencijalnom poslodavcu);
- organu javne vlasti (*M.S. protiv Švedske*, 1997, stav 35, u vezi sa otkrivanjem ginekološkog odeljenja medicinskih podataka o pacijentkinji fondu socijalnog osiguranja; *P.T. protiv Republike Moldavije*, 2020, st. 5–6, 29–31, u vezi sa nepotrebnim uvrštavanjem osetljivih medicinskih podataka u sertifikat koji se izdaje u različitim kontekstima);
- javnosti (*Hájovský protiv Slovačke*, 2021, st. 46–49, o objavljivanju u televizijskim vestima informacija koje identifikuju pojedinca i sadrže njegovu nezamućenu fotografiju snimljenu tajno i pod lažnim izgovorom; *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, stav 63, u vezi sa prenosom u medije video-snimka sa skrivene kamere zatvorenog kola koja snima lice koje pokušava da izvrši samoubistvo na javnom mestu; *Bremner protiv Turske*, 2015, st. 71–85, u vezi sa TV emitovanjem nepikselirane i nezamućene slike pojedinca snimljene skrivenom kamerom; *Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana*, 2019, st. 108–132, u vezi sa tajnim snimanjem novinarke u njenom domu i javim emitovanjem video-zapisa; *Z protiv Finske*, 1997, st. 70–71, u vezi sa otkrivanjem identiteta i zdravstvenog stanja pojedinca u sudskoj odluci koja je prosleđena štampi; *Apostu protiv Rumunije*, 2015, st. 121–132, o obelodanjanju dokaza iz istražnog dosijea štampi; *Montera protiv Italije* (dec.), 2002, u vezi sa javnim objavljivanjem izveštaja parlamentarne komisije o privatnom životu i profesionalnoj etici sudija; *Von Hannover protiv Nemačke*, 2004, st. 61–81, o objavljivanju u

tabloidnoj štampi fotografija koje se odnose na privatni život jedne princeze; *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španije*, 2010, st. 44–54, u vezi sa člankom u štampi zasnovanom na izjavama bivšeg računovođe koji optužuje ženu sudije za umešanost u nezakonite transakcije sa određenom kompanijom; *Alkaya protiv Turske*, 2012, st. 30–31, u vezi sa otkrivanjem tiražnih dnevnih novina pune poštanske adrese poznate glumice; *Mityanin i Leonov protiv Rusije*, 2018, st. 111–121, o objavljivanju u štampi fotografije osumnjičenog, uz izjave koje ga terete za razna lakša i teška krivična dela; i *Bogomolova protiv Rusije*, 2017, st. 54–58, u vezi sa objavljivanjem fotografije deteta na naslovnoj strani knjižice pod naslovom „Deci treba porodica” u izdanju Centra za psihološku, medicinsku i socijalnu podršku).

a. Uticaj prethodne saglasnosti

235. Prethodni pristanak lica na koja se podaci odnose na prenos, otkrivanje ili objavljivanje njihovih podataka je važan, ali ne i odlučujući element da se u datom slučaju utvrdi da li takvi postupci predstavljaju mešanje u njihovo pravo na poštovanje privatnog života (*M.S. protiv Švedske*, 1997, st. 31, 35; *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, st. 186, 189) ili se može smatrati da su „u skladu sa zakonom” u smislu člana 8. stava 2. (*Radu protiv Republike Moldavije*, 2014, stav 27; *Mockutė protiv Litvanije*, 2018, stav 101). Sud je utvrdio povredu člana 8. u nekoliko slučajeva u kojima je do otkrivanja podataka o ličnosti, od obrađivača podataka, došlo bez saglasnosti lica na koja se podaci odnose (*Radu protiv Republike Moldavije*, 2014, st. 30, 32; *Mockutė protiv Litvanije*, 2018, st. 103, 106; *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, st. 85–87; *Sõro protiv Estonije*, 2015, st. 17–19, 64).

236. Da bi bio validan, pristanak lica na koje se podaci odnose mora da bude informisan i nedvosmislen (*M.S. protiv Švedske*, 1997, stav 32; *Konovalova protiv Rusije*, 2014, st. 47–48). U slučaju kada je jedan javni organ (bolničko ginekološko odeljenje) dostavio zdravstveni karton pojedinca drugom (Odeljenju za socijalno osiguranje) bez pristanka lica na koje se podaci odnose, pitanje je bilo da li bi se, podnošenjem tužbe za naknadu štete, lice na koje se podaci odnose odreklo prava na poverljivost podataka (*M.S. protiv Švedske*, 1997, st. 31–32). Sud je odlučio da, budući da je obelodanjivanje podataka zavisilo ne samo od činjenice da je podnositeljka predstavke podnela zahtev za odštetu, već i od niza činilaca koji su van njene kontrole, iz njenog zahteva za nadoknadu nije se moglo zaključiti da se ona nedvosmisleno odrekla svog prava na poštovanje privatnog života u pogledu medicinske dokumentacije. Shodno tome je i važio član 8.

237. Činjenica da se podaci o ličnosti pojedinaca otkrivaju na njihov zahtev ili uz njihov pristanak ne lišava ih zaštite predviđene članom 8. ako nemaju stvarnog izbora, na primer, ako poslodavac insistira na otkrivanju podataka o ličnosti koji se čuvaju u krivičnom dosijeu lica koje traži posao (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, stav 189). U predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012 (st. 187–207), kada je podnositeljka predstavke zahtevala da se potencijalnom poslodavcu obelodane informacije o upozorenju koje je upisano u njen krivični dosije, Sud je utvrdio povredu člana 8. zbog nepostojanja dovoljnih zaštitnih mehanizama u sistemu za čuvanje i otkrivanje podataka iz krivičnih dosijea, koji ni u jednoj fazi nisu omogućili procenu relevantnosti podataka za traženi posao, ili stepena do kojeg bi se moglo smatrati da lice na koje se podaci odnose i dalje predstavlja rizik (*ibid.*, stav 204). U predmetu *M.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021, st. 47–57, Sud je primetio promene u zakonodavstvu uvedene nakon predmeta *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i utvrdio da je novouvedeni režim otkrivanja podataka o krivičnom dosijeu kompatibilan sa relevantnim zahtevima člana 8.: pravi razliku između različitih vrsta krivičnih dela na različite načine; obezbedio je sigurnost u pogledu toga koje će prethodne osude biti otkrivene u bilo kom trenutku; i utvrdio je definisan, ograničen vremenski period za otkrivanje koji bi varirao u zavisnosti od starosti učinioca i percipirane težine krivičnog dela.

238. Pribavljanje pristanka lica na koje se podaci odnose nije uvek izvodljivo, na primer kada snimci sa kamera zatvorenog kola koje su vlasti postavile na ulici kako bi pomogle u identifikaciji

prestupnika i sprečile zločin uključuju slike brojnih osoba (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, stav 81). Po mišljenju Suda, sistem TV kamera zatvorenog kola, čije se otkrivanje slika zasniva na pristanku, mogao bi u praksi da ugrozi svaku radnju koja ima za cilj promovisanje delotvornosti sistema nadzornih kamera u otkrivanju i sprečavanju krivičnih dela, čija uloga je i još delotvornija usled oglašavanja sistema nadzornih kamera i njihovih prednosti (*ibid.*, stav 81). U tim okolnostima, ili kada pojedinci koji se nalaze na snimcima nadzornih kamera odbijaju da pristanu na distribuciju svojih slika, obrađivač podataka treba da razmotri druga rešenja, kao što je maskiranje slika pre distribucije (*ibid.*, stav 82) ili da obezbedi da ih primaoci slika sami maskiraju, na prikladan i odgovarajući način (*ibid.*, stav 83).

239. U predmetu *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003 (stav 87), to što je opštinsko veće u saopštenju za medije navelo slike sa TV-a zatvorenog kola na kojima se vidi pojedinac koji pokušava da izvrši samoubistvo na javnom mestu predstavlja povredu člana 8. Sud je smatrao da je s obzirom da se predmetni snimak jasno fokusirao i odnosio samo na jednu osobu, operater nadzornih kamera koji je upozorio policiju i posmatrao njihovu intervenciju mogao da se raspita kod policije da utvrdi identitet podnosioca predstavke i da na taj način zatraži njegovu saglasnost za objavljivanje (*ibid.*, stav 81).

240. U predmetu *Bremner protiv Turske*, 2015 (st. 71–85), to što je u televizijskom dokumentarcu snimljenom skrivenom kamerom emitovana nezamućena, nepikselirana slika pojedinca smatrano je suprotnim članu 8. Što se tiče posebno činjenice da podnosilac predstavke nije bio poznat, ništa nije ukazivalo na to da je pomenuti prenos imao bilo kakvu inherentnu informativnu vrednost ili da je pravilno i adekvatno korišćen.

241. Štaviše, imajući u vidu odvrtačući efekat koji bi mogao da ima zahtev za prethodno obaveštavanje, značajne sumnje u delotvornost svakog zahteva za prethodno obaveštavanje i široku slobodu procene koju imaju domaće vlasti u ovoj oblasti, Sud je utvrdio, u predmetu *Mosley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2011 (stav 132), da član 8. nije zahtevao pravno obavezujući zahtev da neko lice bude obavešteno pre objavljivanja podataka o njegovom privatnom životu.

242. U nekim situacijama otkrivanje podataka o mentalnom zdravlju pojedinca bez njegovog pristanka bliskom rođaku može predstavljati povredu prava na poštovanje njegovog privatnog života. U predmetu *Mockutė protiv Litvanije*, 2018 (stav 100), Sud je utvrdio da je to što su majci pacijentkinje otkrivene informacija o zdravlju njene punoletne ćerke bez njenog pristanka, s obzirom na napet odnos između dve odrasle osobe, bilo nespojivo sa pravom obezbeđenim prema članu 8.

243. Što se tiče lica koja su uhapšena ili krivično gonjena, Sud je utvrdio povrede člana 8, kada su policijske službe novinarima predale fotografije podnosioca predstavki bez njihovog pristanka (*Sciacca protiv Italije*, 2005, st. 29–31; *Khuzhin i drugi protiv Rusije*, 2008, st. 115–118), kada su pozvale televizijske ekipe da snime podnosioca predstavke u policijskoj stanici bez njegovog pristanka kako bi objavile snimke (*Toma protiv Rumunije*, 2009, st. 90–93; *Khmel protiv Rusije*, 2013, stav 41), ili u predmetu kada postavljanje fotografije podnosioca predstavke na oglasnu tablu sa traženim licima nije bilo propisano zakonom (*Guiorgui Nikolaichvili protiv Gruzije*, 2009, st. 129–131).

244. Ukoliko se ne pribavi prethodna saglasnosti lica na koje se podaci odnose za prenos, otkrivanje ili objavljivanje njegovih podataka to ne znači nužno povredu člana 8. ako postoje druga legitimna pitanja kao što je neophodnost istrage krivičnih dela i obezbeđivanje javnosti sudskog postupka (*Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013, stav 45; *Z protiv Finske*, 1997, stav 97), i potreba da se zaštite javno zdravlje [*Y. protiv Turske* (dec.), 2015, stav 74], državna bezbednosti [*Anchev protiv Bugarske* (dec.), 2017, stav 100] ili ekonomska dobrobit zemlje (*M.S. protiv Švedske*, 1997, stav 38).

b. Otkrivanje podataka u kontekstu sudskih postupaka

245. U nekoliko slučajeva Sud je ispitao mere koje su vlasti usvojile u kontekstu sudskog postupka koji je doveo do otkrivanja podataka o ličnosti stranaka ili trećih lica, kao što su:

- predstavljanje izvoda iz lične medicinske dokumentacije od suda u presudi o razvodu braka (*L.L. protiv Francuske*, 2006, stav 46), i naredba kojom se period poverljivosti izvedenih dokaza, koji sadrže medicinske podatke, ograničava na deset godina (*Z protiv Finske*, 1997, st. 112–113);
- obelodanjivanje poverljivih psihijatrijskih podataka o podnosiocu predstavke tokom javne rasprave (*Panteleyenکو protiv Ukrajine*, 2006, stav 57), i verifikacija lekarskog uverenja izdatog u prilog zahteva za odlaganje (*Stokłosa protiv Poljske* (dec.) 2021, st. 43–44);
- otkrivanje identiteta pojedinca i HIV pozitivnog statusa u presudi saopštenoj štampi (*Z protiv Finske*, 1997, stav 113);
- otkrivanje punog identiteta trećeg lica u presudi bez prethodnog obaveštenja istog (*Vicent Del Campo protiv Španije*, 2018, st. 47–51);
- upotreba jezika i argumenata koji u presudi otkrivaju podatke o ličnosti žrtve, prenose stereotipe o ulozi žene i mogu da ometaju efikasnu zaštitu žrtava seksualnog nasilja uprkos zadovoljavajućem zakonodavnom okviru (*J.L. protiv Italije*, 2021, st. 136–142).

246. Po mišljenju Suda, neophodnost zaštite poverljivosti određenih vrsta podataka o ličnosti ponekad može biti nadjačana interesom za istragu i krivično gonjenje zločina i za javnost sudskih postupaka (*Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013, stav 45; *Z protiv Finske*, 1997, stav 97). Nadležnim nacionalnim organima treba dati malo slobode u uspostavljanju pravične ravnoteže između, sa jedne strane, zaštite javnosti sudskih postupaka, koja je neophodna za održavanje poverenja u sudove, i, sa druge strane, interesa jednog dela ili trećeg lica za čuvanje poverljivosti njegovih podataka (*C.C. protiv Španije*, 2009, stav 35). Svaka mera koja može da učini javnim podatke o ličnosti pojedinca, bez obzira na to da li je stranka ili treće lice u sudskom postupku, treba da zadovolji glavnu društvenu potrebu (*Vicent Del Campo protiv Španije*, 2018, stav 46) i treba da bude ograničena koliko god je to moguće na ono što je neophodno zbog specifičnih karakteristika postupka (*L.L. protiv Francuske*, 2006, stav 45).

247. Da bi se u svakom datom predmetu utvrdilo da li ima dovoljno osnova da se u telu sudske odluke otkrije identitet pojedinca i drugi podaci o ličnosti, važno pitanje je da li bi druge manje nametljive mere bile moguće prema domaćem pravu i praksi. To uključuje mogućnost da sud izostavi da pomene bilo koje ime u presudi koja dozvoljava identifikaciju lica na koje se podaci odnose (*Z protiv Finske*, 1997, stav 113; *Vicent Del Campo protiv Španije*, 2018, stav 50), čuvanje poverljivosti celog obrazloženja određeno vreme i umesto toga objavljivanje skraćene verzije obrazloženja, izreke i indikacija primenjenog prava (*Z protiv Finske*, 1997, stav 113), ili ograničavanje pristupa tekstu presude ili određenim pitanjima u istoj (*Vicent Del Campo protiv Španije*, 2018, stav 50). Sud veruje da se generalno smatra da takve mere mogu da smanje uticaj presude na pravo lica na koje se podaci odnose na zaštitu njegovog privatnog života.

248. U predmetu *Panteleyenکو protiv Ukrajine*, 2006 (stav 82), Sud je smatrao da je privatna rasprava takođe mogla pomoći da se spreči objavljivanje u javnosti poverljivih informacija o mentalnom zdravlju pojedinca dobijenih iz psihijatrijske bolnice i o njegovom psihijatrijskom lečenju u toj bolnici tokom javne rasprave, iako to ne bi nužno sprečilo da se na te informacije skrene pažnja stranaka i da budu uvrštene u spis predmeta.

249. U predmetu *Frâncu protiv Rumunije*, 2020 (st. 72–73), propust apelacionog suda da obezbedi poverljivost medicinskih informacija o podnosiocu predstavke tako što je odbio zahtev za privatnu raspravu u slučaju korupcije protiv gradonačelnika smatran je suprotnim članu 8. Po mišljenju Suda, samo izjavom, bez daljih objašnjenja, da slučaj podnosioca predstavke ne odgovara „nijednoj od situacija” navedenih u Zakoniku o krivičnom postupku u vezi sa postupkom održanim na privatnoj raspravi, taj sud nije uspeo da uspostavi pravičnu ravnotežu između opšteg interesa za obezbeđivanje transparentnosti sudskog postupka i interesa stranke za očuvanje poverljivosti podataka o njenom zdravstvenom stanju. Čak i pod pretpostavkom da vrlo javni profil okrivljenog može biti jedan od faktora koji treba uzeti u obzir pri analizi srazmernosti zahteva za privatnu

raspravu, u ovom slučaju apelacioni sud nije izvršio individualizovanu ocenu srazmernosti takve mere.

250. U predmetu *Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana*, 2019 (st. 105–132), Sud je presudio da je obelodanjivanje privatnih informacija od organa gonjenja, uključujući osetljive podatke o ličnosti, kao što su ime i adresa podnositeljke predstavke, novinarka po zanimanju, kao i imena njenih prijatelja, rođaka i kolega, u saopštenju za javnost u kome je navodno predstavljen izveštaj o napretku krivične istrage, predstavljalo povredu člana 8 (*ibid.*, st. 142–150).

251. U predmetu *M.P. protiv Portugalije*, 2021, st. 48–49, to što je bivši muž podnositeljke predstavke, bez njenog pristanka, u kontekstu brakorazvodnog postupka, predstavio elektronske poruke koje je njegova žena razmenjivala na sajtu za upoznavanje, za koji se činilo da mu je dala pristup, nije predstavljalo povredu člana 8. jer Porodični sud ih na kraju nije uzeo u obzir i javni pristup podacima u ovoj vrsti postupka je, u svakom slučaju, bio ograničen.

252. U predmetu *J.S. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dec.), 2015 (st. 71–73), Sud je odbacio kao očigledno neosnovanu pritužbu na to što je Državno tužilaštvo, u saopštenju za javnosti, obelodanilo podatke o ličnosti koji nisu išli dalje od onih koji su rutinski davani medijima u odgovoru na upite o sudskim postupcima i nisu obelodanili ime, godine ili školu podnosioca predstavke (radilo se o maloletniku optuženom za napad na nastavnika), niti bilo koje druge podatke o ličnosti.

253. U predmetu *L.L. protiv Francuske*, 2006 (st. 46), u kome se sudija oslonio, na alternativnoj i sekundarnoj osnovi, u okviru brakorazvodnog postupka, na privatnu prepisku između medicinskog konsultanta i lekara opšte prakse podnosioca predstavke, koja je sadržala poverljivi medicinski dokument, činjenica da bi sudija ili istražni službenik mogao isključiti predmetne medicinske podatke iz obrazloženja presude i ipak doći do istog zaključka je važan činilac koji je trebalo uzeti u obzir. Pošto je svako mogao da dobije kopiju obrazloženja odluke, a da nije morao da dokazuje poseban interes, mešanje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života nije bilo opravdano s obzirom na osnovnu ulogu koju ima zaštita podataka o ličnosti, bez obzira na to što postupak između strana u razvodu nije bio javan i odluka koja je bila pravosnažna *vis-a-vis* trećih lica je sadržala samo izreke (*ibid.*, st. 47, 33).

254. U predmetu *Vicent Del Campo protiv Španije*, 2018 (st. 53, 56), činjenica da je podnosiocu predstavke, trećem licu u sudskom postupku, bila uskraćena svaka mogućnost da traži od suda, pre izricanja presude, da se uzdrži od saopštavanja njegovog identiteta predstavljala je povredu člana 8. Podnosilac predstavke nije bio informisan, pitan, pozvan da se pojavi niti obavešten na bilo koji način.

255. U slučaju u kome su domaći sudovi ograničili na deset godina period za poverljivost dokumenata u spisima predmeta koji otkrivaju identitet podnositeljke predstavke i HIV pozitivan status, Sud je utvrdio povredu člana 8. na osnovu toga što su pravosudni organi pridali nedovoljnu težinu interesima zaštite podataka o ličnosti stranaka i trećih lica koji bi mogli biti pogođeni (*Z protiv Finske*, 1997, st. 111–112). Sud je smatrao je da bi ozbiljno mešanje u njeno pravo na poštovanje njenog privatnog života izazvano davanjem informacija o njenom zdravstvenom stanju u sudskom postupku, bez njenog pristanka, bilo dodatno pogoršano ako bi se dotični medicinski podaci učinili dostupnim javnosti posle deset godina (*ibid.*, stav 112). Nasuprot tome, u predmetu *Y. protiv Turske* (dec.), 2015 (st. 81–82), činjenica da su identitet i HIV pozitivan status podnosioca predstavke obelodanjeni u jednoj odluci o odbijanju nadležnosti koju je dao upravni sud, koja nije objavljena ili obelodanjena na bilo koji drugi način, i nije bila dostupna javnosti, dok se nijedna od ostalih odluka donetih u kontekstu istog postupka nije na nju pozivala, nije smatrano odgovornim za povredu prava na poštovanje privatnog života lica na koje se podaci odnose.

256. U predmetu *Drakšas protiv Litvanije*, 2012 (stav 60), otkrivanje, u kontekstu postupka opoziva, snimaka telefonskih razgovora koje su presrele tajne službe između podnosioca predstavke, poznatog političara i predsednika koji je opozvan, na javnoj raspravi pred Ustavnim sudom koja je

direktno emitovana na kanalima nacionalnih televizija, nije predstavljalo povredu člana 8. Sud je zauzeo stav da se kao javna ličnost podnosilac predstavke neizbežno i svesno svakom reči i radnjom izložio budnoj pažnji novinara i šire javnosti. U tom slučaju, zakonom propisano otkrivanje njegovih neprivatnih političkih ili komercijalnih telefonskih razgovora tokom ustavnog postupka bilo je neophodno radi zaštite prava drugih.

257. Videti i stav 243 iznad u vezi sa objavljivanjem fotografija policijskih službi uhapšenih ili krivično gonjenih lica bez njihovog pristanka, i stavove od 80 do 82 iznad u vezi sa pozitivnim obavezama države u slučajevima otkrivanja podataka o ličnosti koje vrše privatna lica.

c. Otkrivanje podataka u cilju zaštite javnog zdravlja

258. Pravo lica na poštovanje medicinske tajne nije apsolutno i mora se razmatrati u vezi sa drugim legitimnim pravima i interesima, kao što je pravo njegovog poslodavca na akuzatorni postupak [*Eternit protiv Francuske* (dec.), 2012, stav 37]. To pravo može biti nadjačano potrebom da se zaštite temeljni aspekti javnog interesa, kao što su bezbednost bolničkog osoblja i zaštita javnog zdravlja [*Y. protiv Turske* (dec.), 2015, stav 74].

259. U slučajevima lečenja pacijenata u okviru bolničkog i zdravstvenog sistema, prenos informacija o stanju pacijenta može, pod određenim okolnostima, biti relevantan i neophodan u svrhu ne samo garantovanja odgovarajućeg medicinskog lečenja za pacijenta već i zaštite zdravlja pacijenata, prava i interesa zdravstvenih radnika uključenih u njegovo lečenje i drugih pacijenata, omogućavajući preduzimanje potrebnih mera predostrožnosti [*Y. protiv Turske* (dec.), 2015, stav 74]. Kada se sami medicinski radnici izlažu riziku od infekcije zbog izloženosti tokom obavljanja dužnosti, bezbednost bolničkog osoblja i zaštita javnog zdravlja mogu opravdati prenošenje informacija o zdravstvenom stanju pacijenta među medicinskim osobljem uključenim u njegovo lečenje kako bi se sprečio svaki rizik od prenošenja bolesti u bolnici (*ibid.*, stav 78).

260. Osetljive informacije, kao što su podaci o zdravstvenom stanju pacijenta, treba da se prenesu na takav način da se spreči bilo kakav oblik stigmatizacije lica na koje se podaci odnose i da se obezbede dovoljni zaštitni mehanizmi da se eliminiše svaki rizik od zloupotrebe [*Y. protiv Turske* (dec.), 2015, stav 79]. Primalac informacija treba da podleže posebnim pravilima o poverljivosti relevantnim za zdravstvene radnike ili sličnim zahtevima za poverljivost (*ibid.*, stav 74).

261. U predmetu *Y. protiv Turske* (dec.), 2015 (st. 78–79), Sud je odbacio kao očigledno neosnovanu predstavku koja se odnosi na razmenu informacija o HIV pozitivnom statusu pacijenta među različitim zdravstvenim radnicima u bolnici u kojoj se lečio, na osnovu toga što je takva razmena informacija bila opravdana bezbednošću bolničkog osoblja i zaštitom javnog zdravlja, bez obzira na to što lice na koje se podaci odnose nije dalo saglasnost. Sud je pridao značaj činjenici da su prema domaćem pravu svi pružaoci zdravstvenih usluga bili obavezni da poštuju poverljivost svih podataka koji su im prosleđeni u kontekstu njihove situacije ili zanimanja, pod pretnjom disciplinskih ili krivičnih sankcija.

d. Otkrivanje podataka u cilju zaštite nacionalne bezbednosti

262. U nizu predmeta koji se tiču demontaže nasleđa bivših komunističkih režima, Sud je razmatrao pitanje javnog objavljivanja podataka koji se odnose na daleku prošlost pojedinca, prikupljenim i čuvanim u cilju zaštite nacionalne bezbednosti [*Sõro protiv Estonije*, 2015, stav 58; *Anchev protiv Bugarske* (dec.), 2017, stav 100]. Pridaje se značaj individualizovanim merama koje se primenjuju za proces demontaže i njihovom regulisanju i obezbeđenim zaštitnim mehanizmima.

263. Stoga je u predmetu *Sõro protiv Estonije*, 2015 (st. 56–64) obelodanjivanje informacija da je podnosilac predstavke bio zaposlen kao vozač u bivšim službama bezbednosti predstavljalo povredu člana 8. Iako je podnosilac predstavke bio unapred obavešten da će podaci biti objavljeni i mogao je da ospori saopštavanje podataka, nije postojao postupak za procenu konkretnih zadataka koje su

obavljali pojedini službenici bivših službi bezbednosti kako bi se razlikovala opasnost koju bi mogli predstavljati u demokratskom sistemu nekoliko godina nakon završetka karijere u tim institucijama (*ibid.*, stav 61). Sud je smatrao da je svaka pretnja koju je podnosilac predstavke u početku mogao da predstavlja novostvorenoj demokratiji morala značajno da se smanji sa protekom vremena između uspostavljanja nezavisnosti u Estoniji i objavljivanja podataka o ličnosti (*ibid.*, stav 62). Iako Zakon o obelodanjivanju nije *per se* nametnuo nikakva ograničenja za novo zaposlenje podnosioca predstavke, on je bio primoran da podnese ostavku na svoju funkciju zbog stava njegovih kolega, koji je ukazivao na ozbiljnost mešanja u pravo na poštovanje njegovog privatnog života (*ibid.*, stav 63).

264. Nasuprot tome, u predmetu *Anchev protiv Bugarske* (dec.), 2017 (st. 92–116), u kome je postupak obelodanjivanja bio strogo regulisan i praćen nizom mehanizama zaštite od proizvoljnosti i zloupotrebe, uključujući i činjenicu da je poveren posebnoj nezavisnoj komisiji čije su odluke bile predmet sudskog preispitivanja na dva nivoa nadležnosti, javno objavljivanje podataka koji se odnose na daleku prošlost podnosioca predstavke smatrano je nespojivim sa članom 8. Pošto obelodanjivanje nije povlačilo za sobom nikakve sankcije ili pravne nedostatke, mešanje nije prekoračilo značajno polje slobodne procene koju uživaju vlasti (*ibid.*, st. 106–113). Sud je naveo da bi njegov zaključak mogao biti drugačiji da je država primenila mere koje podrazumevaju ozbiljniji upad u ličnu sferu lica na koje se podaci odnose, kao što je zabrana rada ili delimično lišavanje prava glasa (*ibid.*, stav 113).

e. Otkrivanje podataka u cilju zaštite ekonomske dobrobiti zemlje

265. Mere koje bi trebalo da obezbede zaštitu ekonomske dobrobiti zemlje i koje narušavaju poverljivost podataka koje prikupljaju ili čuvaju vlasti nisu nužno u suprotnosti sa članom 8. ako su praćene delotvornim i zadovoljavajućim zaštitnim mehanizmima (*M.S. protiv Švedske*, 1997, stav 41). U uravnotežavanju različitih suprotstavljenih interesa, postavlja se pitanje da li domaće pravo uređuje mere koje su obavezni da donesu obrađivači podataka, da li njihova odgovornost postoji u slučaju nepoštovanja zakonskih zahteva i da li primalac podataka ima obavezu da poštuje slična pravila i garancije, a posebno obavezu poverljivosti, važni su aspekti koji se moraju uzeti u obzir (*ibid.*, stav 43).

266. U predmetu *M.S. protiv Švedske*, 1997 (st. 31–44), prenos medicinske dokumentacije pojedinca jednog javnog organa (bolničko ginekološko odeljenje) drugom (Odeljenju za socijalno osiguranje), odgovornom za procenu da li podnositeljka predstavke ispunjava zakonske uslove za ostvarivanje prava na povlasticu za koju je i sama podnela zahtev, nije bio u suprotnosti sa članom 8. Sud je smatrao da je taj prenos podataka moguće bio presudan za dodelu javnih sredstava zaslužnim podnosiocima zahteva i da se stoga može smatrati da je imao za cilj da zaštiti ekonomsko blagostanje zemlje (*ibid.*, stav 38). Objavljivanje poverljivih podataka podnositeljke predstavke bilo je praćeno delotvornim i zadovoljavajućim zaštitnim mehanizmima od zloupotrebe: prema relevantnom domaćem zakonodavstvu, uslov za prenošenje dotičnih podataka bio je da informacije moraju biti od značaja za primenu zakona o osiguranju od invaliditeta na radu (*ibid.*, st. 18, 43); građanska i/ili krivična odgovornost članova osoblja ginekološkog odeljenja mogla je biti prisutna da nisu ispoštovali te uslove (*ibid.*, st. 22, 43); a primalac podataka imao je sličnu dužnost da poštuje njihovu poverljivost (*ibid.*, st. 20, 22, 43).

f. Masovno otkrivanje podataka o ličnosti

267. Postojanje javnog interesa u obezbeđivanju pristupa i omogućavanju prikupljanja velikih količina poreskih podataka ne znači nužno ili automatski da postoji i javni interes da se u masi dele takvi neobrađeni podaci u nepromenjenom obliku bez ikakvih analitičkih unosa. U predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, (stav 175), Sud je naglasio da treba napraviti razliku između obrade podataka u novinarske svrhe i širenja neobrađenih podataka kojima je novinarima dat privilegovan pristup. Činjenica da se sprečava masovno objavljivanje podataka o ličnosti poreskih obveznika, prema postupcima koji nisu u skladu sa

domaćim propisima i pravilima EU o zaštiti podataka, sama po sebi nije sankcija, čak i ako ograničenja navedena za količinu informacija koje se objavljuju mogu u praksi dovesti do toga da neke od poslovnih aktivnosti kompanija – podnosioca predstavki budu manje unosne (*ibid.*, stav 197).

B. Prava lica na koja se podaci odnose

268. Sudska praksa Suda daje licima na koja se podaci odnose niz specifičnih prava kako bi im se garantovalo uživanje njihovih prava iz člana 8.

1. Pravo na pristup sopstvenim podacima

269. Pojedinci čije su podatke o ličnosti prikupile i zadržale vlasti imaju interes, zaštićen članom 8., da dobiju informacije: koje su o njima prikupile bivše tajne službe u totalitarnim režimima i pohranjene u državnoj arhivi (*Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 79; *Jarnea protiv Rumunije*, 2011, stav 50; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012, stav 87); neophodne u pogledu njihovog zdravlja ili zdravstvenih rizika kojima su bili izloženi (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2005, stav 155; *K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009, stav 44; *Yonchev protiv Bugarske*, 2017, stav 46); da upoznaju i razumeju svoje detinjstvo i rani razvoj (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989, stav 41); ili da prate svoje poreklo, a posebno identitet svojih roditelja (*Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, st. 43–44; *Godelli protiv Italije*, 2012, st. 62–63; *M.G. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, stav 27).

270. U ovim različitim kontekstima vlasti imaju pozitivnu obavezu svojstvenu delotvornom poštovanju privatnog života, kako je predviđeno članom 8., da obezbede delotvornu i pristupačnu proceduru koja omogućava podnosiocu predstavke da ima pristup svim relevantnim i odgovarajućim informacijama potrebnim za posebne svrhe (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2005, stav 162; *Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 86; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012, st. 86, 94).

271. Nasuprot tome, kada se država opravdano boji da bi pristup informacijama koje se sastoje od podataka o ličnosti mogao da ugrozi delotvornost sistema tajne prisмотre osmišljenog da zaštiti nacionalnu bezbednost ili da se bori protiv terorizma, ona može odbiti pristup informacijama prikupljenim i pohranjenim u tajnom registru bez kršenja pozitivne obaveze vlasti prema članu 8. (*Leander protiv Švedske*, 1987, stav 66; *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006, stav 102). Kako bi se utvrdilo da li država ima pravo da smatra da interesi nacionalne bezbednosti i borbe protiv terorizma prevladavaju nad interesima osobe da bude obavestena o punoj meri u kojoj su se informacije o njoj čuvale u službama bezbednosti, Sud se mora uveriti da postoje dovoljni mehanizmi zaštite od proizvoljnosti. Kvalitet zakona (*ibid.*, st. 79–80) i postojećih garancija, a posebno mogućnost preispitivanja sporne mere i pravnih lekova dostupnih licu na koje se podaci odnose na domaćem nivou (*ibid.*, st. 52–68), važni su kriterijumi koje treba uzeti u obzir u uravnotežavanju suprotstavljenih interesa (*ibid.*, stav 103). U kontekstu proterivanja stranaca važe slični principi. U predmetu *Hassine protiv Rumunije*, 2021, st. 55–69, podnosilac predstavke, državljanin Tunisa koji zakonito boravi u Rumuniji, proteran je iz zemlje iz razloga nacionalne bezbednosti i proglašen nepoželjnom osobom u Rumuniji na period od pet godina na osnovu određenih informacija rumunskih obaveštajnih službi, koje su klasifikovane kao tajne, a koje su navodno ukazivale na to da se bavio aktivnostima koje mogu da ugroze nacionalnu bezbednost. Ni podnosilac predstavke, niti njegov advokat nisu bili ovlašćeni da pogledaju te dokumente. Sud je utvrdio da su u upravnom postupku za proterivanje podnosioca predstavke nedostajali neophodni procesni zaštitni mehanizmi i utvrdio je povredu čl. 1 Protokola br. 7.

272. U predmetu koji se odnosio na dugoročnu registraciju podataka o ličnosti podnosioca predstavke u Šengenskom informacionom sistemu, Sud je odlučio da nedostatak kompletnog pristupa podnosioca predstavke informacijama koje je tražio ne može da naruši pravo na poštovanje njegovog privatnog života, imajući u vidu prevashodnu potrebu zaštite nacionalne bezbednosti

[*Dalea protiv Francuske* (dec.), 2010]. Iako podnositelj predstavke nije bio u poziciji da ospori precizne osnove za njegovo uvrštavanje u šengensku bazu podataka, odobren mu je pristup svim drugim podacima koji se odnose na njega i obavješten je da su pitanja u vezi sa državnom bezbednošću, odbranom i javnom bezbednošću dovela do izveštaja (*ibid.*, uz pozivanje na *Leander protiv Švedske*, 1987, stav 66).

273. Kada su samo neki od dokumenata u dosijeu koji su nadležni organi čuvali o pojedincu, a koji su uključivali podatke o ličnosti, bili klasifikovani u svrhu državne tajne, vlasti su podnosiocu predstavke mogle da omoguće delimičan pristup dosijeu (*Yonchev protiv Bugarske*, 2017, st. 55–59). Stoga, u predmetu koji se odnosi na odbijanje vlasti da dozvoli podnosiocu predstavke, bivšem policajcu, da pogleda odabrana dokumenta iz njegovog ličnog dosijea, odnosno njegove psihološke procene, Sud je utvrdio povredu člana 8. zbog preterano formalnog domaćeg propisa koji zahteva da se, ako je čak i jedan od dokumenata u dosijeu poverljiv, i ostali automatski smatraju poverljivim i stoga podležu pravilima o zaštiti poverljivih informacija (*ibid.*, stav 60).

274. Tamo gde je domaće zakonodavstvo eksplicitno predviđalo pravo na pristup ličnom dosijeu koji su izradile i čuvali bivše službe bezbednosti u vreme totalitarnih režima u bivšim komunističkim državama, država je bila obavezna da uspostavi delotvornu i pristupačnu proceduru koja će omogućiti licu na koje se podaci odnose da ima razumno brz pristup svim relevantnim informacijama (*Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 86; *Jarnea protiv Rumunije*, 2011, stav 50; *Antoneta Tudor protiv Rumunije*, 2013, stav 34; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012, st. 86, 94). Sud je utvrdio povredu člana 8. u predmetu u kom je podnosiocu predstavke dat pristup samo delu dosijea koji se vodi na njegovo ime, a koji su snimale i čuvali bivše tajne službe (*Jarnea protiv Rumunije*, 2011, st. 54–60), i u druga dva predmeta u kojima su podnosioci predstavki dobili pristup svojim dokumentima tek deset godina nakon njihovog prvobitnog zahteva (*Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012, st. 93–95; *Antoneta Tudor protiv Rumunije*, 2013, st. 34–40). Nedostaci u sistemu arhiviranja ili činjenične greške, kao što je beleženje pogrešnog datuma rođenja u ličnom dosijeu podnosioca predstavke, ne mogu opravdati šestogodišnje kašnjenje u odobravanju pristupa njegovim podacima o ličnosti (*Haralambie protiv Rumunije*, 2009, stav 95). Poodmakle godine života osobe koja je tražila pristup ovoj vrsti informacija dale su još veću hitnost njenom interesovanju da prati svoju ličnu istoriju u vreme totalitarnog režima (*ibid.*, stav 93 *in fine*).

275. Što se tiče informacija o zdravlju ili zdravstvenim rizicima, pravo na pristup podacima o ličnosti proširuje se na stavljanje na raspolaganje kopija njenih datoteka podataka licu na koje se podaci odnose (*K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009, stav 47). Na vlasniku datoteke je da odredi načine za kopiranje dosijea sa podacima o ličnosti i da li troškove istih treba da snosi lice na koje se podaci odnose (*ibid.*, stav 48). Lica na koja se podaci odnose ne bi trebalo da budu obavezna da posebno obrazlažu zahtev da im se dostavi kopija njihovih dosijea sa podacima o ličnosti. Vlasti bi trebalo da pokažu da postoje ubedljivi razlozi za odbijanje ove mogućnosti (*ibid.*, stav 48). U predmetu *K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009 (st. 50–58), bivši bolnički pacijenti nisu bili u mogućnosti da fotokopiraju svoju originalnu medicinsku dokumentaciju, koja je bila sređena i pohranjena u javnoj bolnici, uključujući informacije koje su smatrali važnim sa stanovišta njihovog moralnog i fizičkog integriteta. Sud je utvrdio da im jedina mogućnost koju je ponudila bolnica da naprave rukom pisane izvode iz originalnih zdravstvenih kartona nije omogućila delotvoran pristup relevantnim dokumentima koji se tiču njihovog zdravlja.

276. Kada se Vlada bavi opasnim aktivnostima koje mogu imati skrivene štetne posledice po zdravlje onih koji su uključeni u takve aktivnosti, vlasti moraju da imaju pozitivnu obavezu da obezbede „delotvoran i pristupačan postupak” koji omogućava podnosiocu predstavke da ima pristup „svim bitnim i odgovarajućim informacijama” koje bi mu omogućile da proceni svaki rizik kome je bio izložen (*McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stav 101; *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2005, stav 161–162). Neopravdan period čekanja, na primer kada su zdravstvene informativne i istraživačke službe pokrenule relevantne postupke za pronalaženje i obelodanjivanje dokumenata skoro deset godina nakon što je podnositelj predstavke počeo da traži dokumente o

kojima je reč, predstavlja propust države, što je povreda člana 8., da ispuni svoju pozitivnu obavezu svojstvenu poštovanju privatnog života lica na koje se podaci odnose, bez obzira na poteškoće povezane sa starošću i činjenicom da se dokumenta nalaze na raznim mestima (*ibid.*, stav 166).

277. Što se tiče pristupa podacima o ličnosti osobe koja je kao dete bila zbrinuta nakon smrti roditelja ili zbog njihove nemogućnosti da se brinu o njoj, sistem koji je pristup dosijeima učinio predmetom pristanka „lica koja su doprinela dosijeima”, tj. lica koja su izdala relevantna dokumenta, može, u načelu, biti saglasan sa članom 8. u okviru polja slobodne procene države. Međutim, takav sistem mora zaštititi interese svakoga ko želi da pogleda dokumenta koji se odnose na njegov privatni i porodični život, i u skladu je sa načelom srazmernosti samo ako predviđa da nezavisni organ konačno odlučuje da li se pristup mora odobriti u slučajevima kada lice koje je dalo doprinos ne odgovori ili uskrati saglasnost (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989, stav 49). U slučajevima kada domaći sistem nije predvideo žalbu takvom telu u slučaju odbijanja socijalne službe da odobri pristup svim dokumentima u određenoj datoteci, uključujući slučajeve kada je treće lice uključeno ili kada je izvor informacija, a uskrati saglasnost za obelodanjivanje, Sud je utvrdio povredu člana 8. (*ibid.*, stav 49; *M.G. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, st. 30–32).

278. Sud smatra da dete rođeno van braka koje traži utvrđivanje pravne veze sa svojim biološkim ocem ima vitalni interes zaštićen Konvencijom da dobije informacije koje su mu potrebne da sazna istinu o važnom aspektu svog ličnog identiteta (*Mikulić protiv Hrvatske*, 2002, stav 64; *Boljević protiv Srbije*, 2020, stav 50). Sistem koji nema načina da primora navodnog oca da poštuje sudski nalog za sprovođenje DNK testova može se u načelu smatrati saglasnim sa obavezama koje proističu iz člana 8., imajući u vidu polje slobodne procene države (*Mikulić protiv Hrvatske*, 2002, st. 64). Ipak, nedostatak bilo kakve procesne mere da se navodni otac primora da poštuje sudski nalog predstavlja samo usklađenost sa načelom srazmernosti ako je obezbedio alternativna sredstva koja nezavisnom organu omogućavaju da brzo reši tužbu za očinstvo (*ibid.*, stav 64). Sud je utvrdio povredu člana 8. u slučaju kada, ukoliko navodni otac odbije da učestvuje u medicinskom postupku, domaći sistem nije predvideo nikakve mere koje bi ga primorale da se podvrgne DNK testovima ili alternativna sredstva koja omogućavaju nezavisnom organu da brzo reši tužbu za očinstvo (*ibid.*, stav 64). Interes pojedinca da otkrije svoje roditelje ne nestaje sa godinama, već upravo obrnuto (*Jäggi protiv Švajcarske*, 2006, stav 40, u vezi sa odbijanjem da se odobri DNK testiranje na preminuloj osobi na zahtev njegovog navodnog sina, koji je želeo da utvrdi njegovo poreklo prema zakonu; *Boljević protiv Srbije*, 2020, stav 54).

279. U slučaju anonimno rođene dece, pitanje pristupa nečijem poreklu i informacijama o identitetu nečijih bioloških roditelja se razlikuje od pristupa evidenciji slučaja koji se odnosi na dete u sistemu socijalnog staranja ili dokazima o navodnom očinstvu (*Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, stav 43; *Godelli protiv Italije*, 2012, stav 62). U zavisnosti od širokog spektra različitih pravnih sistema i tradicija, države su morale da imaju koristi od određenog stepena diskrecije u očuvanju poverljivosti identiteta bioloških roditelja (*Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, stav 46; *Godelli protiv Italije*, 2012, stav 65). Domaći sistem koji je podnositeljki predstavke omogućio pristup informacijama o njenoj majci i njenoj biološkoj porodici na osnovu kojih oni ne mogu biti identifikovani, omogućavajući joj da utvrdi neku svoju prošlu istoriju, ne dovodeći u pitanje interese trećih lica, uz mogućnost da se prema nedavno usvojenom zakonu poziva na usluge nezavisnog tela, koje je ovlašćeno da pomogne pojedincima da pronađu svoje biološko poreklo, kako bi se obezbedilo otkrivanje identiteta njene majke, uz pristanak ove druge, smatralo se saglasnim sa članom 8. (*Odièvre protiv Francuske* [GC], 2003, stav 49). Nasuprot tome, utvrđeno je da sistem koji je davao isključivu prednost majčinoj želji da ostane anonimna i nije obezbeđivao sredstva da usvojeno dete, koje nije priznato po rođenju, podnese zahtev za pristup informacijama o svom poreklu na osnovu kojih se ne može izvršiti identifikacija ili da otkrije identitet svoje majke, nije u skladu sa zahtevima iz člana 8. (*Godelli protiv Italije*, 2012, st. 70–72).

2. Pravo na ispravku

280. Sud je razmatrao nekoliko predmeta koji se odnose na to što su vlasti čuvale lažne podatke ili podatke čiju je tačnost podnositelj predstavke osporavao (*Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, st. 42–44, 55–63, u vezi sa nemogućnošću podnosioca predstavke da opovrgne podatke o svom navodnom učešću u rumunskom legionarskom pokretu u dosijeu koji je sačinila služba bezbednosti; *Cemalettin Canli protiv Turske*, 2008, st. 34–37, u vezi sa uključivanjem nepotpunih podataka o ličnosti koje prikuplja policija u sudski postupak; *Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 56, u vezi sa zadržavanjem unosa, u policijskim dosijeima, u kome se „prostitutka” navodi kao zanimanje osobe koja je uvek poricala da se prostituše).

281. Nemogućnost pojedinca da obezbedi ispravku prijave koja se odnosi na njega u šengenskoj bazi podataka (*Dalea protiv Francuske* (dec.), 2010) i upis etničkog porekla lica u službenu evidenciju (*Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010, sav 59) predstavljaju mešanje u njihovo pravo na poštovanje privatnog života. U nekim okolnostima, posebno kada su državna bezbednost, nacionalna odbrana i javna bezbednost u pitanju, takvo mešanje nije nužno nespojivo sa članom 8. [*Dalea protiv Francuske* (dec.), 2010]. Postojanje garancija protiv proizvoljnosti i mogućnost da predmetnu meru ispita nezavisno i nepristrasno telo nadležno za razmatranje svih relevantnih činjeničnih i pravnih pitanja, kako bi se utvrdila zakonitost mere i osudila moguća zloupotreba od vlasti, od suštinske su važnosti (*ibid.*, uz pozivanje na *Leander protiv Švedske*, 1987, stav 66).

282. Lažni ili nepotpuni podaci o ličnosti koje prikupljaju i čuvaju nadležni organi mogu otežati svakodnevni život lica na koje se podaci odnose (*Khelili protiv Švajcarske*, 2011, stav 64), može se dokazati da su klevetnički (*Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, stav 44) ili ukloniti određeni broj značajnih procesnih zaštitnih mehanizama predviđenih zakonom radi zaštite prava lica na koje se podaci odnose (*Cemalettin Canli protiv Turske*, 2008, st. 35, 40–42). U predmetu u kojem je pred domaćim sudom predložen policijski dosije pod naslovom „Informacija o drugim krivičnim delima”, u kome se pominju dva krivična postupka vođena u prošlosti protiv okrivljenog zbog članstva u nezakonitim organizacijama, Sud je utvrdio povredu člana 8. U tom predmetu ne samo da su informacije navedene u spisu bile lažne, već se u spisu nije pominjala oslobađajuća presuda podnosioca predstavke tokom prvog krivičnog postupka i obustavljanje drugog postupka (*ibid.*, stav 42). To što ishodi dva postupka nisu pomenuti bilo je u suprotnosti sa obavezama nedvosmisleno utvrđenim domaćim propisima, čime je uklonjen niz značajnih procesnih zaštitnih mehanizama propisanih zakonom radi zaštite prava podnosioca predstavke (*ibid.*, 2008, stav 42).

283. Činjenica da se pojedincu, koji traži ispravku svojih podataka o ličnosti u zvaničnim državnim registrima, nameće zahtev koji za njega stvara nepremostive prepreke može se pokazati nespojiva sa obavezom države da garantuje delotvorno poštovanje njegovog privatnog života (*Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010, st. 51–59). U slučaju kada podnositelj predstavke nije mogao da dobije izmenu upisa svog etničkog porekla u službenim registrima, zahtev za dokazivanjem da su njegovi roditelji pripadali određenoj etničkoj grupi stvorio je nepremostive barijere za lica na koje se podaci odnose u evidentiranju etničkog identiteta različitog od onog koji su vlasti zabeležile u pogledu njegovih roditelja (*ibid.*, stav 57).

284. U kontekstu zahteva za ispravku matičnih knjiga kako bi se uzeo u obzir postoperativni status transseksualne osobe, koherentnost administrativne i pravne prakse unutar domaćeg sistema mora se smatrati važnim činiocem u proceni takvih zahteva izvršenoj prema članu 8. (*Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2002, stav 78). U predmetu koji se odnosio na odbijanje nadležnih organa da izmene matičnu knjigu rođenih, Sud je naveo da ga je zapanjila činjenica da zakonski predviđena promena pola nije u potpunosti priznata u zakonu, što bi se moglo smatrati konačnim i kulminirajućim korakom u dugom i teškom postupku transformacije koji je transseksualna osoba prošla (*ibid.*, stav 78, promena sudske prakse kako bi se uzeo u obzir razvoj nauke i društva od vremena starijih presuda kao što su *Rees protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1986, st. 42–44, *Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1990, st. 39–40, i *Sheffield i Horsham protiv*

Ujedinjenog Kraljevstva [GC], 1998, st. 60–61). Kada je država odobrila lečenje i operaciju za ublažavanje stanja transseksualne osobe, finansirala ili pomogla u finansiranju operacija i zaista dozvoljava veštačku oplodnju žene koja živi sa transseksualnom osobom koja je promenila pol iz žene u muškarca, čini se nelogičnim odbiti priznavanje pravne implikacije rezultata do kojih tretman vodi (*Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2002, stav 78), posebno zato što su teškoće koje predstavlja ispravljanje početnog upisa pola u matičnu knjigu rođenih daleko od nepremostivih (*ibid.*, stav 91).

285. U predmetu *S.V. protiv Italije*, 2018 (sav 72), odbijanje vlasti da odobre promenu imena za transseksualnu osobu tokom procesa promene pola i pre završetka operacije promene pola bilo je zasnovano na krutom sudskom postupku koji je podnositeljku predstavke postavio u neuobičajeni položaj u kojem je bila pogodna da proživljava osećaj ranjivosti neopravdano dugo (dve i po godine).

286. U predmetu *Hämäläinen protiv Finske* [GC], 2014 (st. 87–89), Sud je smatrao da nije bilo nesrazmerno zahtevati, kao preduslov za pravno priznavanje stečenog pola, da se brak podnosioca predstavke pretvori u registrovano partnerstvo, jer je to bila prava opcija koja pruža pravnu zaštitu istopolnim parovima koja je skoro identična onoj u slučaju braka (pošto je homoseksualni brak nezakonit u Finskoj). Shodno tome, male razlike između ova dva pravna koncepta nisu bile takve da trenutni finski sistem učine manjkavim sa stanovišta pozitivne obaveze države. Videti i *A.P., Garçon i Nicot protiv Francuske*, 2017, u vezi sa pravnim uslovima za promenu građanskog statusa transrodnih osoba, kao što su nepovratna priroda promene njihovog izgleda (st. 116–135), realnost poremećaja rodnog identiteta (st. 138–144) i obaveza da se podvrgne lekarskom pregledu (st. 149–154).

3. Pravo na brisanje podataka („pravo na zaborav“)

287. Sud se bavio pitanjem prava na brisanje podataka o ličnosti („pravo na zaborav“) nakon određenog vremenskog perioda u pogledu:

- medijskog izbora ili prakse da na svojim veb-stranicama ostave arhive koje sadrže podatke o ličnosti o pojedincima kao što su njihova prezimena, imena i fotografije, koje su objavljene u prošlosti (*M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018);
- mogućnosti pojedinaca optuženih ili samo osumnjičenih da su učinili krivično delo da, nakon određenog vremena, dobiju uklanjanje svojih podataka o ličnosti (DNK profil, fotografije identiteta i otisci prstiju) koje su nadležni organi prikupili u bazama podataka u cilju sprečavanja i borbe protiv kriminala (*B.B. protiv Francuske*, 2009; *Gardel protiv Francuske*, 2009; *M.B. protiv Francuske*, 2009; *M. K. protiv Francuske*, 2013; *Brunet protiv Francuske*, 2014; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020);
- nemogućnosti pojedinca da postigne brisanje svojih prethodnih osuda iz svog policijskog dosijea nakon određenog vremenskog perioda (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012);
- dugotrajnog zadržavanja podataka o ličnosti podnosioca predstavki u arhivi službi bezbednosti, koji više nisu bili u skladu sa zahtevom „neophodnosti u demokratskom društvu“ s obzirom na njihovu prirodu i starost (*Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006).

288. U kontekstu medijskih veb-arhiva koje sadrže podatke o ličnosti pojedinca koji je bio predmet objave u prošlosti, „pravo na zaborav“ ima za cilj da zaštiti lice na koje se podaci odnose omogućavajući mu da zatraži delimično ili potpuno brisanje rezultata pretrage povezanih sa njegovim imenom koje je smatrao neprikladnim nakon određenog vremena (*M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018, stav 100). To pravo nije apsolutno. Koliko god da je važno, mora biti uravnoteženo sa pravom javnosti da bude informisana o prošlim događajima i o savremenoj istoriji, posebno putem digitalnih arhiva štampe (*ibid.*, stav 101). Pored primarne funkcije štampe da prenosi

informacije i ideje od opšteg interesa, štampa ima sporednu, ali ipak ništa manje važnu ulogu u održavanju arhive sa vestima koje su prethodno objavljene i stavljanju iste na raspolaganje javnosti (*ibid.*, stav 90). Internet arhive daju značajan doprinos očuvanju vesti i informacija i njihovoj dostupnosti. Digitalne arhive predstavljaju važan izvor za obrazovanje i istorijska istraživanja, posebno pošto su lako dostupne javnosti i uglavnom besplatne (*ibid.*, stav 90, i reference u istom).

289. U predmetu *M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018, dve osobe koje su osuđene za ubistvo i puštene četrnaest godina kasnije, nakon što su odslužile zatvorsku kaznu, bezuspešno su tražile da se iz veb-arhive novina uklone njihove fotografije i izjave o njihovom punom identitetu (prezimana i imena) kako bi mogle da ostvare novi početak u životu van domašaja javnosti. Sud nije utvrdio povredu člana 8. na osnovu toga što javni interes za pristup tačnim i objektivnim arhivama treba da ima prednost (*ibid.*, stav 116).

290. Presuda u predmetu *M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018, postavlja niz uputstava o opsegu „prava na zaborav“ u kontekstu medijskih veb-arhiva koje sadrže podatke o ličnosti pojedinaca.

- Po mišljenju Suda, bilo bi previše složeno da mediji sistematski uvode postupke za prihvatanje zahteva za anonimnost ili bar za njihovu procenu u skladu sa kriterijumima zasnovanim na presedanu. Takva obaveza predstavlja rizik da se štampa uzdrži od zadržavanja izveštaja u svojim arhivama na mreži ili da izostavi identifikacione informacije iz svojih izveštaja koje bi mogle da postanu predmet takvih zahteva (*ibid.*, stav 103).
- Obaveza novinara da izveštaj učini anonimnim manje je štetna po slobodu izražavanja od brisanja celog izveštaja (*ibid.*, stav 105, i reference u istom). Ipak, pristup pokrivanju date teme je pitanje novinarske slobode, a član 10. Konvencije omogućava novinarima da odluče koje detalje treba objaviti kako bi se osigurao kredibilitet članka, pod uslovom da njihovi izbori u tom pogledu budu zasnovani na etičkim pravilima i kodeksima ponašanja njihove profesije. Uključivanje individualizovanih informacija, kao što je puno ime dotične osobe u izveštaj, važna je strana rada štampe, posebno kada se izveštava o krivičnim postupcima koji su izazvali veliko interesovanje.
- Ponašanje osuđenog lica koje znatno prevazilazi puku upotrebu pravnih lekova, dostupnih prema domaćem krivičnom zakonu radi osporavanja njegove osude, može ograničiti njegova legitimna očekivanja da postane anonimno u izveštajima ili čak pravo da bude zaboravljeno na mreži, čak i kada se njegovo oslobađanje približava (*ibid.*, stav 109).
- Može se uzeti u obzir način na koji je izveštaj ili fotografija objavljena i način na koji je lice u njemu predstavljeno, kao i obim širenja izveštaja ili fotografije (*ibid.*, stav 110). Slike koje prikazuju pojedinca od pre trinaest godina smanjuju verovatnoću da ga treća lica prepoznaju na osnovu fotografija (*ibid.*, stav 115).

291. U predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012 (st. 187–207), doživotni opis upozorenja u policijsku evidenciju o licu doveo je do utvrđivanja povrede člana 8. Sud je smatrao da je osuda ili upozorenje izrečeno pojedincu u prošlosti vremenom postalo sastavni deo njegovog privatnog života, koji se mora poštovati. Iako su podaci o krivičnom dosijeu, u izvesnom smislu, javna informacija, njihovo sistematsko čuvanje u centralnim dosijeima značilo je da se oni mogu otkriti dugo nakon događaja, kada bi svi, osim lica na koje se podaci odnose, verovatno zaboravili incident. Sud je ocenio da je zabrinjavajuća činjenica da su kriterijumi za pregled, kako bi se omogućilo brisanje podataka, bili veoma restriktivni i da su zahtevi za brisanje dozvoljeni samo u izuzetnim slučajevima (*ibid.*, stav 202).

292. Sud smatra da kada država gura svoje polje slobodne procene do krajnjih granica povećavanjem svojih ovlašćenja u sferi zadržavanja podataka, odnosno čuvanjem podataka na neodređeno vreme, ključno je da postoje delotvorni zaštitni mehanizmi koji omogućavaju brisanje podataka o ličnosti kada njihovo dalje zadržavanje postane nesrazmerno (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, stav 119; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, stav 94). U predmetu u kome su biometrijski podaci i fotografije podnosioca predstavke, osuđenog za vožnju sa

prekomernom količinom alkohola, zadržani pod politikom neograničenog čuvanja podataka o ličnosti svih lica proglašeni krivim za krivično delo, Sud je utvrdio povredu člana 8. (*ibid.*, stav 98). Nije bilo odredbe koja dozvoljava podnosiocu predstavke da zatraži brisanje podataka koji se odnose na njega ako se čuvanje podataka više ne čini neophodnim s obzirom na prirodu prekršaja, godine dotične osobe, proteklo vreme i sadašnju ličnost. Policija je samo u izuzetnim slučajevima mogla da izbriše biometrijske podatke i fotografije osuđenih lica. Mogućnosti pregleda bile su tako ograničene da su bile gotovo hipotetičke (*ibid.*, stav 94).

293. Nedostatak delotvornih zaštitnih mehanizama za brisanje podataka o ličnosti koji više nisu relevantni za prvobitne svrhe skladištenja predstavlja poseban razlog za zabrinutost u slučaju osetljivih kategorija podataka koje zahtevaju viši nivo zaštite (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019, sav 112). U predmetu koji se odnosi na zadržavanje u policijskoj bazi podataka osetljivih podataka koji se odnose na mirnog demonstranta, a koji otkrivaju njegova politička mišljenja, Sud je utvrdio povredu člana 8. (*ibid.*, stav 128). U nedostatku bilo kakvih propisa o maksimalnom periodu čuvanja takvih podataka, podnosilac predstavke je u potpunosti zavisio od marljivosti sa kojom će nadležni organi primeniti garancije navedene u važećem kodeksu prakse, koje su bile veoma fleksibilne, kako bi obezbedili proporcionalnost perioda čuvanja njegovih podataka. Sud je smatrao da je garancija za omogućavanje brisanja podataka imala ograničeno dejstvo kada su vlasti odbile, na zahtev lica na koje se podaci odnose, da izbrišu date podatke ili da daju razloge za svoju odluku da ih zadrže (*ibid.*, st. 118 i 122).

294. U nekoliko predmeta koji se odnose na zadržavanje podataka o ličnosti pojedinaca osuđenih za seksualni napad, Sud nije utvrdio povredu člana 8. nakon što je primetio da su lica na koja se podaci odnose mogla da podnesu zahtev za brisanje ako zadržavanje njihovih podataka više nije izgledalo bitno s obzirom, između ostalog, na vreme proteklo od njihove osude (*B.B. protiv Francuske*, 2009, st. 66–68; *Gardel protiv Francuske*, 2009, st. 67–69; *M.B. protiv Francuske*, 2009, st. 58–60).

295. U predmetu *Peruzzo i Martens protiv Nemačke* (dec.), 2013 (stav 46), u vezi sa čuvanjem podataka o ličnosti u dosijeu nakon osude za teška krivična dela u vezi sa trgovinom drogom, Sud se uverio da je, iako zakon nije propisao maksimalne rokove za čuvanje DNK profila, Savezna krivična služba bila dužna da proverava u redovnim intervalima od najviše 10 godina da li je skladištenje podataka i dalje neophodno, imajući u vidu u svakom slučaju svrhu zadržavanja podataka i prirodu i težinu okolnosti slučaja.

296. U predmetu *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017 (stav 44), Sud je utvrdio povredu člana 8. jer, zbog njegovog trajanja i nemogućnosti brisanja, važeći propisi o čuvanju DNK profila u nacionalnoj bazi podataka, kojima se podnosilac predstavke protivio tako što je odbijao da odobri uzimanje uzorka, ne pružaju dovoljnu zaštitu licu na koje se podaci odnose (*ibid.*, stav 45). Sud je naglasio da osuđenim licima, kao i licima za koja se sumnja da su učinili krivično delo, protiv kojih su odbačene optužbe ili koja su oslobođena optužbe, treba dati konkretnu mogućnost da podnesu zahtev za brisanje sačuvanih podataka, kako bi se obezbedilo da period čuvanja podataka bude srazmeran prirodi prekršaja i ciljevima ograničenja (*ibid.*, stav 45; *B.B. protiv Francuske*, 2009, stav 68; *Brunet protiv Francuske*, 2014, st. 41–43)

297. U vezi sa mogućnošću brisanja podataka o ličnosti, pravo na podnošenje zahteva za brisanje sudu u bilo kom trenutku može biti u suprotnosti sa interesima istražnih organa koji zahtevaju pristup bazi podataka sa što više referenci. Shodno tome, pošto su interesi u pitanju kontradiktorni, makar samo delimično, brisanje pruža zaštitni mehanizam koji je „teorijski i iluzorni”, a ne „praktičan i delotvoran” (*M. K. protiv Francuske*, 2013, st. 44–47).

298. U predmetu *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006 (st. 73–92), skladištenje veoma starih podataka o ličnosti u dosijeima službi državne bezbednosti u vezi sa prisustvom podnosilaca predstavki političkom skupu, činjenicom da su zagovarali nasilni otpor policijskim proverama tokom demonstracija i njihovim članstvom u određenoj političkoj stranci, predstavljalo je povredu člana 8. Sud je smatrao da interes države za zaštitu nacionalne bezbednosti i borbu protiv terorizma, koji

opravdava prikupljanje i čuvanje datih informacija, treba da bude u ravnoteži sa ozbiljnošću mešanja u ostvarivanje prava svakog od podnosioca predstavi na poštovanje njihovog privatnog života. S obzirom na prirodu i starost informacija o podnosiocima predstavi, razlozi za njihovo čuvanje, iako relevantni, nisu se mogli smatrati dovoljnim trideset godina kasnije (*ibid.*, stav 90).

299. U kontekstu člana 10., Sud se bavio „pravom na zaborav” u predmetu *Mediengruppe Österreich GmbH protiv Austrije*, 2022, koji se odnosio na sudski nalog koji zahteva od dnevnih novina da ne objavljuju određene informacije o pojedincu koji je indirektno povezan sa kampanjom političkog kandidata uoči predsedničkih izbora. List je objavio fotografiju brata menadžera kancelarije kandidata na „desničarskoj sceni” i otkrio da je on „osuđeni neonacista”. Od te osude do objavljivanja datog članka prošlo je više od dvadeset godina i sedamnaest godina od njegovog puštanja iz zatvora: štaviše, osuda je već bila izbrisana iz njegove krivične evidencije u vreme objavljivanja datog članka. Državni viši sud je ukazao na nedostatak vremenske veze i zabranio kompaniji, podnosiocu predstave, da objavljuje slike brata menadžera kancelarije bez njegovog pristanka ako u istom članku u pratećem izveštaju navede da je osuđeni neonacista. Sud nije utvrdio povredu člana 10., naglašavajući posebno protok vremena između osude, puštanja na slobodu i objavljivanja datog članka; gubitak ozloglašenosti dotičnog lica; činjenica da više nije osuđivan; značaj reintegracije u društvo lica koja su izdržala kaznu; i njihov legitiman i veoma značajan interes da se nakon određenog vremenskog perioda više ne suočavaju sa svojom osudom.

4. Pravo na korišćenje posebnih procesnih zaštitnih mehanizama i delotvornog procesnog okvira za očuvanje nečijih prava

300. Iako član 8. ne sadrži izričite procesne uslove, važno je za delotvorno uživanje prava zagaranovanih ovom odredbom da relevantni proces donošenja odluka bude pravičan i da pruži dužno poštovanje interesima koji se njime štite. Takav proces može zahtevati postojanje efikasnog procesnog okvira u kome tužilac može da ostvari svoja prava iz člana 8. pod uslovima pravičnosti, uključujući i pitanja argumenata i dokaza (*I. protiv Finske*, 2008, stav 44; *Ciobotaru protiv Moldavije*, 2010, stav 51). Činjenica da se nameće zahtev koji za lice, koje zahteva ispravljanje podataka o svom identitetu u zvaničnim državnim registrima za njega stvara nepremostive prepreke, može se pokazati nespojiva sa obavezom države da garantuje delotvorno ostvarivanje prava na poštovanje privatnog života (*ibid.*, st. 51–59). U predmetu koji se odnosi na otkrivanje HIV pozitivnog statusa podnositeljke predstave, Sud je, utvrdivši povredu člana 8., pridao težinu činjenici da joj je država nametnula preterano težak teret dokazivanja u okviru parničnog postupka u kome je tražila nadoknadu zbog širenja informacija o svom zdravstvenom stanju (*I. protiv Finske*, 2008, stav 44).

301. Ograničenja koja su zakonom nametnuta domaćim sudovima u pogledu nadoknade štete prouzrokovane objavljivanjem poverljivih informacija o zdravlju identifikovanih osoba u medijima i sprečavanja ponavljanja ovakvih zloupotreba, mogla su da ometaju delotvornost bilo koje žalbe, tako da nisu obezbedila podnosiocima predstavi takvu zaštitu njihovog privatnog života kakvu su legitimno očekivali. Stoga je u predmetima *Armonienė protiv Litvanije*, 2008 (st. 47–48) i *Biriuk protiv Litvanije*, 2008 (st. 46–47), Sud utvrdio povredu člana 8. jer je Zakon o informisanju javnosti, koji je bio na snazi u vreme nastanka događaja, postavio gornju granicu naknade štete koju su tužiocima dosuđivali domaći sudovi nakon objavljivanja njihovog HIV pozitivnog statusa u vodećim nacionalnim dnevnim novinama, bez njihove saglasnosti i otkrivanja njihovog identiteta.

302. Propust države da obezbedi, na domaćem nivou, nezavisnu reviziju opravdanosti zadržavanja podataka o ličnosti prikupljenih u okviru krivičnog postupka ili nakon krivičnog postupka u kome je okrivljeni oslobođen, optužbe odbačene ili je osuđen, važan je aspekt koji se mora uzeti u obzir pri utvrđivanju da li je takvo zadržavanje podataka spojivo sa članom 8. (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, st. 119, 125). U predmetu koji se odnosi na neograničeno zadržavanje uzoraka ćelija, DNK profila i otisaka prstiju dva lica nakon što je krivični postupak protiv njih okončan oslobađajućom presudom, odnosno odbacivanjem optužbi, Sud je utvrdio povredu člana 8. navodeći

da su podnosioci predstavki imali male šanse da ostvare uklanjanje podataka iz nacionalne baze podataka ili uništenje uzoraka.

303. U predmetu *Vicent Del Campo protiv Španije*, 2018 (st. 39, 53), nemogućnost podnosioca predstavke, trećeg lica u sudskom postupku, da traži od domaćeg suda da se uzdrži od saopštavanja njegovog identiteta ili podataka o ličnosti pre izricanja presude, lišila ga je delotvornog procesnog okvira za odbranu svojih prava.

304. Propust vlasti da izvrši analizu srazmernosti suprotstavljenih interesa i da razmotri pitanja prava na privatnost podnosioca predstavke i zaštite podataka biće u suprotnosti sa zahtevima člana 8. Konvencije (*Liebscher protiv Austrije*, 2021, st. 64–69).

305. U predmetu *M.D. i drugi protiv Španije*, 2022 (st. 65–72) u vezi sa curenjem podataka o ličnosti tužilaca u štampu iz policijske baze podataka kojoj su samo nadležni imali pristup, Sud je smatrao, u pogledu takvog nezakonitog otkrivanja privatnih podataka koje čuvaju javni organi, da pozitivna obaveza iz člana 8. podrazumeva „obavezu sprovođenja delotvorne istrage” radi utvrđivanja okolnosti u kojima su novinari došli do podataka i, po potrebi, sankcionisanja odgovornih za postojeće nedostatke. To što vlasti nisu izvršile takvu istragu dovelo je do povrede člana 8. Slično tome, u predmetu *Y.G. protiv Rusije*, 2022, (st. 46–53), u kome se podnosilac predstavke žalio da je baza podataka koja sadrži njegove podatke o ličnosti, uključujući informacije o njegovom zdravstvenom stanju, bila dostupna za prodaju na tržištu, Sud je smatrao da je to što je, suočen sa tako velikom povredom privatnosti, podnosilac predstavke delovao sam, bez pomoći države u vidu zvanične istrage, nije predstavljalo delotvoran način da se utvrdi ko su učinioci tih dela, tako da njegova krivična prijava nije bila neprikladan način u tim okolnostima. Propuštajući da sprovedu istragu, vlasti su prekršile svoju pozitivnu obavezu da obezbede adekvatnu zaštitu njegovog prava na poštovanje privatnog života.

306. Delotvornost dostupnih pravnih lekova na domaćem nivou za osobe koje žele da imaju pristup svojim podacima o ličnosti nalaže da se zahtevi koje podnesu lica na koja se podaci odnose obrade u razumnom vremenskom roku. U predmetu *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2005 (st. 166–167, 169), Sud je utvrdio povredu člana 8. zbog nerazumnog perioda čekanja podnosioca predstavke na pristup dokumentima koji sadrže podatke o ličnosti koji bi mu omogućili da proceni moguće rizike po zdravlje izazvane njegovim učešćem u vojnim testiranjima na gasove.

307. Preterani značaj koji domaći organi pridaju zahtevu poverljivosti u pogledu podataka o saobraćaju korisnika interneta može, pod određenim okolnostima, biti u suprotnosti sa članom 8. ako ometa delotvornost krivične istrage čiji je cilj identifikacija i kažnjavanje učinioca (*K.U. protiv Finske*, 2008, stav 49). U predmetu *K.U. protiv Finske*, 2008 (st. 49–50) Sud je utvrdio povredu člana 8. u nedostatku procesnog okvira koji bi omogućio identifikaciju i privođenje pravdi lica koje je objavilo oglas na internetu, čime je maloletnik postao meta pristupa pedofila, kako bi se žrtvi omogućilo da traži novčano obeštećenje od dotične osobe. Nad garancijama koje imaju pretplatnici telekomunikacionih i internet usluga u pogledu poštovanja njihove privatnosti povremeno moraju prevagnuti druga legitimna pitanja, kao što su sprečavanje nereda i krivičnih dela ili zaštita prava i sloboda drugih.

308. U sferi nacionalne bezbednosti, svako kome je izrečena mera iz gorenavedenih razloga mora biti u mogućnosti da ostvari preispitivanje sporne mere od nezavisnog i nepristrasnog tela ovlašćenog da razmotri sva relevantna činjenična i pravna pitanja i ako je potrebno da kazni svaku zloupotrebu koju su počinile vlasti. Pred takvim revizionim telom data lica moraju imati koristi od kontradiktornog postupka koji im omogućava da iznesu svoje gledište i opovrgnu argumente koje su iznele vlasti. Zato je u predmetu *Dalea protiv Francuske* (dec.), 2010, Sud smatrao da se produžena registracija podataka o ličnosti podnosioca predstavke u šengenskoj bazi podataka može smatrati „neophodnom u demokratskom društvu” jer je imao koristi od preispitivanja osporene mere. Iako nije mogao da uloži prigovor na konkretan razlog za registraciju njegovih podataka, on je bio upoznat sa svim ostalim podacima koji se odnose na njega u šengenskoj bazi podataka.

309. Nezavisno i nepristrasno telo kome svako ko je predmet mere iz razloga nacionalne bezbednosti može da se obrati radi preispitivanja sporne mere ne mora da ima pravosudni status. U predmetu *Leander protiv Švedske*, 1987 (stav 59), u vezi sa korišćenjem dosijea tajne policije za regrutovanje stolara, Sud nije utvrdio povredu člana 8. zbog postojanja garancija, uključujući mogućnost da Parlament i nezavisne institucije izvrše reviziju postupaka koji ovlašćuju relevantne domaće organe vlasti da prikupljaju i čuvaju podatke o pojedincima u tajnim datotekama i zatim ih i koriste (*ibid.*, stav 65), iako podnosilac predstavlke nije imao pravo na pravni lek (*ibid.*, st. 62, 67). Da bi se procenila delotvornost pravnog leka pred organom nadležnim na domaćem nivou za preispitivanje mere zasnovane na razlozima nacionalne bezbednosti, moraju se uzeti u obzir procesna ovlašćenja i garancije koje primenjuje dotični organ (*ibid.*, st. 77, 80, 83–84). Hijerarhijska žalba direktnom supervizoru organa vlasti čije se radnje osporavaju ne ispunjava zahtevane standarde nezavisnosti potrebne za dovoljnu zaštitu od zloupotrebe ovlašćenja (*Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, stav 292).

310. U okviru mera tajne prisмотрe, preispitivanje i nadzor nad merama tajne prisмотрe mogu se javiti u tri faze: kada je prisмотрa prvi put naređena, dok se sprovodi ili nakon što je prekinuta. Što se tiče prve dve faze, sama priroda i logika tajne prisмотрe nalažu da ne samo prisмотрu, već i prateće preispitivanje, treba izvršiti bez znanja pojedinca. Shodno tome, pošto će pojedinac nužno biti sprečen da traži delotvoran pravni lek po sopstvenoj volji ili da direktno učestvuje u bilo kom postupku preispitivanja, od suštinskog je značaja da postupci sami po sebi obezbeđuju odgovarajuće i jednake garancije za zaštitu prava pojedinca. U oblasti u kojoj je zloupotreba moguće tako laka u pojedinačnim slučajevima i može imati vrlo štetne posledice po demokratsko društvo u celini, u načelu je poželjno da se nadzorna kontrola poveri sudiji, pri čemu sudska kontrola nudi najbolje garancije nezavisnosti, nepristrasnosti i pravilnog postupka (*ibid.*, stav 233; *Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978, st. 55–56).

311. Što se tiče treće faze, nakon što je prisмотрa prekinuta, pitanje naknadnog obaveštavanja o merama prisмотрe jeste neraskidivo povezano sa delotvornošću pravnih lekova pred sudovima, a samim tim i sa postojanjem delotvornih mehanizama zaštite od zloupotrebe ovlašćenja u okviru praćenja (*Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, stav 234). U načelu, postoji malo prostora da se dato lice obrati sudovima, osim ako je to lice obavešteno o merama preduzetim bez njegovog znanja i tako može retrospektivno da ospori njihovu zakonitost [*Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978, st. 57–59; *Weber i Saravia protiv Nemačke* (dec.), 2006, st. 135–137], ili ako bilo koje lice koje sumnja da je njegova komunikacija presretnuta sada ili da je bila presretnuta može da se obrati sudovima, tako da nadležnost suda ne zavisi od obaveštenja pruženog licu koje je predmet presretanja da je došlo do presretanja njegove komunikacije (*Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, st. 167, 169; *Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, stav 234).

312. U predmetima *Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978 (st. 57–59) i *Weber i Saravia protiv Nemačke* (dec.), 2006 (st. 135–137), Sud je utvrdio da su pravni lekovi, koji su bili na raspolaganju na domaćem nivou, bili odgovarajući. Lica čija je komunikacija praćena obaveštena su u najkraćem mogućem roku, bez ugrožavanja cilja praćenja. Pravni lekovi su takođe bili okruženi delotvornim zaštitnim mehanizmima, kao što je činjenica da je nezavisno telo bilo ovlašćeno da odluči da li lice koje je pod nadzorom treba da bude obavešteno o toj meri. Oslanjajući se na to obaveštenje, lice je imalo različite sudske mogućnosti, na primer da podnese građansku tužbu za naknadu štete ili da podnese zahtev Saveznom ustavnom sudu za donošenje odluke o mogućem kršenju Osnovnog zakona (*Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978, st. 57, 24).

313. Za sisteme koji ne predviđaju obaveštavanje dotičnog lica o merama preduzetim protiv njega, činjenica da dotični pojedinci smatraju da je njihovo pravo na poštovanje njihovog privatnog života povređeno merama tajnog praćenja može se primeniti na nezavisno i nepristrasno telo čak i ako nisu bili unapred obavešteni da je njihova komunikacija presretnuta, te je Sud smatrao da to pruža važan zaštitni mehanizam, u predmetu u kom nije utvrdio povredu člana 8 (*Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, st. 167, 169). Nasuprot tome, kada su pravni lekovi dostupni u okviru domaćeg

sistema otvoreni samo za lica sa minimumom informacija o spornoj meri, Sud je smatrao da lica o kojima je reč nisu imala delotvoran pravni lek protiv mera tajnog praćenja, što je predstavljalo povredu člana 8 (*Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, st. 293–298, 305).

III. Odnos sa ostalim odredbama Konvencije i njenim protokolima

314. Pored prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske garantovanih članom 8. Konvencije, koji je primarni izvor zaštite podataka o ličnosti u sistemu Konvencije, pitanja u vezi sa zaštitom mogu se javiti u okviru drugih odredaba Konvencije i njenih protokola. U takvim slučajevima glavni zadatak Suda je da odmeri takvu zaštitu i uskladi je sa drugim pravima i legitimnim interesima. U nekim slučajevima pitanje zaštite podataka o ličnosti omogućilo je Sudu da utvrdi obim drugog prava zagantovanog Konvencijom i njenim dodatnim protokolima.

A. Zaštita podataka i materijalna prava¹⁰

Član 9 Konvencije

„1. Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu promene vere ili uverenja i slobodu svakog da, bilo sam ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava veru ili uverenje molitvom podučavanjem, običajima i obredom.

2. Sloboda ispoljavanja vere ili ubeđenja sme biti podvrgnuta samo zakonom propisanim ograničenjima neophodnim u demokratskom društvu u interesu javne bezbednosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i slobode drugih.”

Član 10 Konvencije

„1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih radiodionica ili bioskopskih preduzeća.

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju ili radiočuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.”

Član 14 Konvencije

„Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, povezanost s nekom nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.”

Član 1 Protokola br. 1

„Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.”

Član 2 Protokola br. 4

„1. Svako ko se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ima, na toj teritoriji, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.

2. Svako je slobodan da napusti bilo koju zemlju, uključujući i sopstvenu.

3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na vršenje ovih prava sem onih koja su u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne bezbednosti, radi očuvanja javnog poretka, za sprečavanje kriminala, za zaštitu zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

4. Prava iz stava 1 mogu se, takođe, izvesnim oblastima podvrgnuti ograničenjima koja su uvedena u skladu sa zakonom i opravdana javnim interesom u demokratskom društvu.”

¹⁰ Ovo poglavlje treba čitati u svetlu i u vezi sa [Vodičem za član 9](#), [Vodičem za član 10](#), [Vodičem za član 14](#), i [član 1. Protokola br. 12](#) i [Vodičem za član 1. Protokola br. 1](#).

1. Zaštita prava i slobode misli, savesti i veroispovesti (član 9. Konvencije)

315. Sud je utvrdio povredu člana 9. u nekim predmetima koji takođe postavljaju pitanje zaštite podataka o личности, dok u drugim predmetima nije utvrdio povredu.

316. U predmetu *Sinan Işık protiv Turske*, 2010 (st. 37–53), Sud se suočio sa pitanjem navođenja – bilo obaveznog ili opcionog – veroispovesti podnosioca predstavke u njegovoj ličnoj karti. Po mišljenju Suda, činjenica da se mora pismeno obratiti nadležnim organima za promenu naznake veroispovesti u matičnim knjigama i na ličnim kartama, i shodno tome, sama činjenica posedovanja lične karte sa poljem „vera” ostavljenim praznim, obavezuje pojedinca da otkrije, protiv svoje volje, informacije koje se tiču nekog aspekta njegove veroispovesti ili većine ličnih ubeđenja. Sud je utvrdio povredu člana 9. nakon što je ponovio da sloboda ispoljavanja veroispovesti ili uverenja takođe ima negativan aspekt, odnosno pravo pojedinca da ne bude obavezan da otkrije svoju veroispovest ili da se ponaša na način da je moguće zaključiti da je imao – ili nije imao – takva uverenja. Iako je polje za veroispovest moglo biti ostavljeno prazno, sama činjenica da se to radi sama po sebi imala je specifično značenje, jer bi neminovno omogućila da se napravi razlika između nosilaca ličnih karata koje sadrže takve informacije i onih koji su izabrali da to ne navedu (*ibid.*, stav 51).

317. U predmetu *Alexandridis protiv Grčke*, 2008 (stav 41), zahtev da advokat otkrije sudu da nije pravoslavni hrišćanin i da želi da dâ svečanu izjavu, a ne da položi versku zakletvu, predstavljalo je mešanje u njegova prava iz člana 9. Državni organi nisu imali pravo da intervenišu u sferi individualne savesti i da utvrđuju verska uverenja pojedinaca ili da ih obavezuju da otkriju svoja uverenja koja se tiču duhovnih stvari. Ovo je važno i u predmetima kada je lice bilo dužno da preduzme takvu radnju radi obavljanja određenih dužnosti, a posebno prilikom polaganja zakletve (*ibid.*, stav 38). U predmetu *Dimitras i drugi protiv Grčke*, 2010 (stav 88), takođe je utvrđeno da zahtev da podnosioci predstavki otkriju svoja verska ubeđenja kako ne bi položili versku zakletvu kao svedoci u krivičnom postupku predstavlja povredu člana 9. Sud je smatrao da su odredbe Zakonika o krivičnom postupku, koje su predviđale da su svi svedoci radi utvrđivanja identiteta dužni, između ostalog, da se izjasne o svojoj veroispovesti pre svedočenja, teško pomirive sa slobodom veroispovesti (*ibid.*, stav 88).

318. U predmetu *Mockutė protiv Litvanije*, 2018 (stav 129), Sud je bio spreman da prihvati da zbog psihijatrijskog lečenja može biti neophodno da psihijatar razgovara sa pacijentom o raznim stvarima, uključujući veroispovest. Međutim, tokom takvih razgovora psihijatri ne bi trebalo da se upuštaju u uverenja pacijenata kako bi ih „ispravili” kada ne postoji jasan i neposredan rizik da će se takva uverenja manifestovati u radnjama opasnim po pacijenta ili druge. Država ne može da diktira u šta neko veruje ili da preduzme prinudne korake kako bi ga naterala da promeni svoja uverenja, niti je polje slobodne procene države moglo biti šire ili uže u zavisnosti od prirode verskih uverenja.

2. Zaštita podataka i sloboda izražavanja (Član 10. Konvencije)¹¹

319. Kao opšte pravilo, u predmetima u kojima je Sud morao da odmeri i uskladi pravo na zaštitu podataka o личности zagaranovanu članom 8. i pravo na slobodu izražavanja prema članu 10., utvrdio je da ishod, u načelu, ne bi trebalo da varira u zavisnosti od toga da li je prijava podneta prema članu 8. ili prema članu 10. Po mišljenju Suda, ova dva prava zaslužuju jednako poštovanje (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Oy protiv Finske* [GC], 2017, stav 163; *Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia protiv Grčke*, 2018, stav 46).

¹¹ Ovo poglavlje treba čitati u svetlu i u vezi sa [Vodičem za član 10](#) (posebno pogledati str. 26–47; 58–60 i 62–65).

320. Utvrđeno je da odbijanje vlasti da nevladinim organizacijama omoguće pristup određenim informacijama koje sadrže podatke o ličnosti koje poseduje država predstavlja povredu člana 10. u sledećim predmetima:

- *Centre for Democracy and the Rule of Law protiv Ukrajine*, 2020 (st. 120–121), povodom odbijanja Centralne izborne komisije da jednoj NVO dostavi kopije biografija vođa političkih partija koje su se kandidovale na parlamentarnim izborima, sa obrazloženjem da su tražene informacije poverljive i da se u celini mogu otkriti samo uz saglasnost lica na koje se odnose;
- *Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske* [GC], 2016 (st. 195–197, 200), kada su vlasti odbile da nevladinoj organizaciji koja je sprovodila anketu daju imena *ex officio* imenovanih branilaca i broj njihovih odgovarajućih imenovanja;
- *Youth Initiative for Human Rights protiv Srbije*, 2013 (st. 24–26), u vezi sa odbijanjem obaveštajne agencije da pruži informacije nevladinoj organizaciji uprkos tome što joj je naređeno da to učini.

321. U vezi sa otkrivanjem podataka o ličnosti u štampanim ili audio-vizuelnim medijima, Sud je utvrdio povredu člana 10. u nizu predmeta uključujući:

- *N. Š. protiv Hrvatske*, 2020 (st. 92–117), kada je podnositeljka predstavke osuđena zbog obelodanjivanja na televiziji navodno poverljivih informacija koje je dobila tokom upravnog postupka u vezi sa starateljstvom nad detetom. Sud je smatrao da je, zbog ranjivosti dece, zaštita njihovih podataka o ličnosti od suštinskog značaja (*ibid.*, stav 99). Ipak, neopravdano formalistički pristup koji su zauzeli domaći sudovi, koji nisu uzeli u obzir pozadinu obelodanjivanja, a posebno činjenicu da su informacije već bile u javnom domenu, bio je nespojiv sa članom 10. (*ibid.*, st. 115–116);
- *Gîrleanu protiv Rumunije*, 2018 (st. 68–100), u vezi sa nalogom podnosiocu predstavke da plati administrativnu kaznu zbog odavanja poverljivih vojnih informacija u okviru novinarske istrage;
- *Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske* [GC], 2015 (st. 94–153), po pitanju sudske presude protiv direktora izdanja i izdavača nedeljnika zbog objavljivanja članka i fotografija koje otkrivaju postojanje tajnog deteta monarha;
- *Axel Springer AG protiv Nemačke* [GC], 2012 (st. 75–111), u pogledu zabrane izveštavanja o hapšenju i osudi poznatog glumca;
- *Dupuis i drugi protiv Francuske*, 2007 (st. 30–32, 39–49), u vezi sa osudom novinara za korišćenje i reprodukciju podataka iz spisa sudske istrage koja je u toku, uključujući i podatke o ličnosti optuženih, u svojim knjigama.

322. Nasuprot tome, Sud nije utvrdio povredu člana 10. u nekoliko predmeta, uključujući:

- *Biancardi protiv Italije*, 2021 (st. 67–71) o usklađenosti sa članom 10. parnične presude protiv novinara zbog deindeksiranja osetljivih informacija objavljenih na internetu u vezi sa krivičnim postupkom protiv fizičkog lica i odluke novinara da informacije budu lako dostupne uprkos protivljenju tog lica;
- *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017 (st. 139–199), u vezi sa sudskom odlukom kojom se zabranjuje masovno objavljivanje podataka o ličnosti poreskih obveznika;
- *Bédat protiv Švajcarske* [GC], 2016 (st. 44–82), o osudi novinara za objavljivanje informacija koje pokriva tajnost krivične istrage;
- *Mediengruppe Österreich GmbH protiv Austrije*, 2022 (st. 44–73), u vezi sa sudskim nalogom da dnevne novine ne objavljuju fotografije pod naslovom „osuđeni neonacista” na kojoj se nalazi pojedinac koji je indirektno povezan sa kampanjom političkog kandidata uoči

predsedničkih izbora, a do objave fotografije je došlo više od dvadeset godina nakon osude;

- *Gafiuc protiv Rumunije*, 2020 (st. 85–90), u vezi sa oduzimanjem novinarske akreditacije za pretraživanje arhive Sekuritatee, nakon što je u nekoliko članaka taj novinar objavio podatke o ličnosti različitih poznatih sportskih ličnosti u „sirovom” obliku, a da relevantnost podataka nije procenjena u svetlu deklarisanog predmeta njegovog istraživanja, odnosno sporta u Rumuniji pod komunističkim režimom;
- *Giesbert i drugi protiv Francuske*, 2017 (st. 77–103), u vezi sa nalazima sudova protiv novina zbog objavljivanje dokumenata iz krivičnog postupka pre nego što je trebalo da budu pročitani na javnoj raspravi;
- *Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG protiv Nemačke*, 2017 (st. 36–62), u vezi sa nalogom izdavačkoj kompaniji da plati odštetu zbog propusta da sprovede temeljno istraživanje i zbog ozbiljnog mešanja u prava ličnosti pojedinca;
- *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH protiv Austrije*, 2012 (st. 47–56), u vezi sa zahtevom da se isplati odšteta detetu koje je bilo žrtva seksualnog zlostavljanja i čiji je identitet otkriven u novinskom članku. S obzirom na ranjivost žrtava zločina, njihov identitet zaslužuje posebnu zaštitu;
- *MGN Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2011 (stav 152), u kojoj je Sud bio ubeđen, između ostalog, činjenicom da je objavljivanje detalja o terapiji zavisnosti od droga jedne poznate ličnost u štampi bilo štetno i da je postojao rizik da izazove značajan zastoj u njenom oporavku;
- *Editions Plon protiv Francuske*, 2004 (st. 22–55), o konačnoj obustavi distribucije knjige koja sadrži informacije u vezi sa preminulim šefom države i koja je obuhvaćena medicinskom tajnom.

323. U vezi sa distribucijom ličnih slika u štampi ili elektronskim medijima i sudskim nalogima za zabranu distribucije takvih podataka o ličnosti, Sud je utvrdio povredu člana 10. u nekoliko predmeta uključujući: *Pinto Coelho protiv Portugalije (br. 2)*, 2016 (st. 31–56), povodom osude novinara za emitovanje snimka sa sudskog ročišta bez dozvole; *Haldimann i drugi protiv Švajcarske*, 2015 (st. 63–68), u kojoj su četiri novinara, u cilju javnog interesa, osuđena zbog snimanja skrivenom kamerom i emitovanja intervjua sa brokerom privatnog osiguranja; *Krone Verlag GmbH & Co. KG protiv Austrije*, 2002, (st. 21–39), u vezi sa zabranom objavljivanja slike političara; i *News Verlags GmbH & Co. KG protiv Austrije*, 2000 (st. 37–60), o nalogu kojim se novinama zabranjuje objavljivanje fotografije osumnjičenog u krivičnom postupku.

324. Ipak, utvrđeno je da distribucija takvih slika ili naloga da se uzdrže od njihove distribucije ne predstavljaju povredu člana 10. u sledećim predmetima: *Société de Conception de Presse and d'Édition protiv Francuske*, 2016 (st. 32–54), u vezi sa sudskim nalogom da se zacrni fotografija osobe, koja je bila zatočena i mučena, u časopisu koji je već u prodaji; *Axel Springer SE i RTL Television GmbH protiv Nemačke*, 2017 (st. 43–59), u vezi sa odlukom da se zabrani objavljivanje slika koje bi omogućile identifikaciju osobe kojoj se sudi za ubistvo; *Egeland i Hanseid protiv Norveške*, 2009 (st. 56–65), povodom osude glavnih urednika dva lista zbog objavljivanja fotografija osobe koja će biti odvedena u zatvor na izdržavanje duže kazne. Videti i stavove 17 i 65 iznad u vezi sa predmetom *Vučina protiv Hrvatske* (dec.) 2019.

325. U predmetu *Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia protiv Grčke*, 2018 (st. 59–69, 77–78), distribucija u novinarske svrhe nekoliko video-zapisa snimljenih skrivenom kamerom u okviru tajnog praćenja javne ličnosti dovela je do jednog nalaza o povredi i drugog da nema povrede člana 10., u zavisnosti od toga da li je snimak napravljen u javnom ili privatnom prostoru.

326. U vezi sa objavljivanjem na internetu, od privatnih lica, slika drugih lica snimljenih u tajnosti, bez saglasnosti lica na koje se podaci odnose, Sud je utvrdio u predmetu *Khadija Ismayilova protiv*

Azerbejdžana, 2019 (st. 158–166), da tužena država nije zaštitila podnositeljku predstavke, novinarku koju su nepoznata lica snimila koristeći skrivene kamere postavljene u njenom stanu. U saopštenju za javnost, koje je trebalo da pruži najnovije informacije o krivičnoj istrazi, vlasti su neopravdano otkrile podatke o ličnosti kao što su ime i prezime podnositeljke predstavke, i adrese njenih prijatelja i kolega, što je dodatno pogoršalo situaciju, suprotno duhu okruženja koje štiti novinarstvo (*ibid.*, stav 165).

327. U predmetu koji se odnosi na zaštitu slobode izražavanja uzbunjivača i odavanje poverljivih informacija koje utiču na bezbednost države, Sud je utvrdio povredu člana 10. zbog osude podnosioca predstavke za objavljivanje niza nepravilnosti u prikupljanju podataka o ličnosti, koje je vršila obavestajna služba, a koje je identifikovao u toku svoje profesionalne delatnosti (*Bucur i Toma protiv Rumunije*, 2013, st. 95–120). U drugom predmetu koji je obuhvatio uzbunjivača, zamenik glavnog lekara u javnoj bolnici je otpušten nakon što je prijavio svoje sumnje, za koje se kasnije pokazalo da su neosnovane, u aktivnu eutanaziju koju je vršio njegov nadređeni. Sud nije utvrdio povredu člana 10.: podnosilac predstavke je svoje sumnje zasnovao na informacijama dostupnim u elektronskim medicinskim dosijeima (koji, po njegovom saznanju, ne sadrže sve podatke o zdravlju pacijenata), a ne na papirnim dosijeima (koji su sadržali sve informacije). Stoga, iako je delovao u dobroj nameri, nije uspeo da pažljivo proveri da li su obelodanjene informacije tačne i pouzdane (*Gawlik protiv Lihtenštajna*, 2021, st. 74–78).

328. Pitanje zaštite podataka o ličnosti novinara ili podataka u njihovom posedu koji bi mogli da dovedu do identifikovanja njihovih izvora, Sud je ispitivao u brojnim predmetima, uključujući:

- *Sedletska protiv Ukrajine*, 2021 (st. 59–60 i 64–73), gde je utvrđeno da je sudsko ovlašćenje dato istražnim organima da pristupe i prikupe komunikacione podatke novinarke – datume, vremena i lokaciju njenog mobilnog telefona u blizini navedenih ulica i mesta u periodu od šesnaest meseci – koje čuva njen operater mobilne telefonije u suprotnosti sa članom 10. jer nije opravdano „najvažnijim zahtevom u javnom interesu” i nedostajali su mu procesni zaštitni mehanizmi;
- *Jecker protiv Švajcarske*, 2020 (st. 37–43), kada je Sud utvrdio da je nalog novinarki da otkrije identitet jednog od svojih izvora, kako bi se pomoglo organima gonjenja da identifikuju dilera droge, suprotan članu 10. u nedostatku bilo kakvog uravnoteženja konkretnih interesa u pitanju;
- *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. i drugi protiv Holandije*, 2012 (stav 102), u kome je utvrđeno da stavljanje novinara pod nadzor bez prethodnog pregleda nezavisnog tela i nalog da se predaju dokumenta koja bi mogla da dovedu do identifikacije njihovih izvora predstavljaju povredu članova 8. i 10. uzetih zajedno. Pregled *post factum* ne bi bio dovoljan jer se poverljivost novinarskih izvora nije mogla vratiti nakon što bude uništena (*ibid.*, st. 100–101);
- *Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2009 (stav 63), u kome je Sud precizirao da ponašanje izvora nikada ne bi moglo biti presudno u određivanju da li bi trebalo izdati nalog za obelodanjivanje, već bi samo delovalo kao jedan, iako važan faktor koji treba uzeti u obzir u sprovođenju zahtevanog uravnoteženja;
- *Weber i Saravia protiv Nemačke* (dec.), 2006 (st. 143–153), kada je Sud proglasio očigledno neosnovanim prigovor u vezi sa povredom slobode izražavanja koja proizlazi iz odredaba zakona kojim se dozvoljava strateško praćenje telekomunikacija i onemogućava novinarima da garantuju da će informacije koje su dobili u toku svog rada ostati poverljive;
- *Ernst i drugi protiv Belgije*, 2003 (st. 94–105), u kome je utvrđeno da pretresi i zaplene velikih razmera u kancelariji novinara, sa ciljem da se identifikuju njihovi izvori, predstavljaju povredu člana 10. (vidi i predmete *Roemen i Schmit protiv Luksemburga*, 2003, st. 47–60, u vezi sa pretresima kuće novinara sa ciljem da se identifikuju njegovi izvori; *Tillack protiv Belgije*, 2007, st. 56–68, u vezi sa postupcima pretresa i zaplene koji su

sprovedeni u kući i kancelariji novinara osumnjičenog za podmićivanje evropskog državnog službenika u cilju dobijanja poverljivih informacija o istragama koje su u toku u evropskim institucijama, u cilju identifikacije izvora otkrivanja; *Sanoma Uitgevers B.V. protiv Holandije* [GC], 2010, st. 64–100, u vezi sa oduzimanjem dokumenata, koje je vršila policija, koji bi omogućili identifikaciju novinarskih izvora; *Nagla protiv Letonije*, 2013, st. 78–102, u vezi sa hitnim pretresima u kući novinarko koji su obuhvatili zaplenu uređaja za skladištenje podataka koji sadrže njene izvore informacija; *Sérvulo & Associados - Sociedade de Advogados, RL i drugi protiv Portugalije*, 2015, st. 101–120, u vezi sa zaplenom velikog obima kompjuterskih datoteka i elektronske pošte u kancelarijama advokatske firme; i *Görmüş i drugi protiv Turske*, 2016, st. 32–77, o zaštiti novinarskih izvora, državnih službenika koji su istakli nezadovoljavajuću praksu na svom radnom mestu, u kontekstu poverljivosti vojnih pitanja); i

- *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2021, st. 442–458, u vezi sa masovnim presretanjem komunikacija, čime je dozvoljeno obaveštajnim službama da nenamerno pristupe velikoj količini poverljivog novinarskog materijala kao „pratećem ulovu” masovne operacije. Sud je utvrdio povredu člana 10. Konvencije.

3. Zaštita podataka i zabrana diskriminacije (član 14. Konvencije)

329. U predmetu *Sheffield i Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 1998 (st. 51–61, 76–77), koji se ticao pitanja da li je tužena država imala obavezu da zakonski prizna novi rodni identitet dvojice podnosioca predstavki, koji su bili podvrgnuti operaciji promene muškog u ženski pol, Sud je smatrao da nije bilo povrede člana 8. uzetog samostalno ili zajedno sa članom 14. Po mišljenju Suda, situacije u kojima bi podnosioci predstavki možda morali da otkriju svoje podatke o ličnosti nisu se dešavale sa stepenom učestalosti za koji bi se moglo reći da u nesrazmernoj meri utiče na njihovo pravo na poštovanje njihovog privatnog života. Sud je takođe primetio da je tužena država u izvesnoj meri nastojala da svede na minimum nametljivo ispitivanje o rodnom statusu transrodnih osoba dozvoljavajući da im izdavanje vozačkih dozvola, pasoša i drugih vrsta službenih dokumenata na novo ime i pol, i da je zvanično destimulirana upotreba izvoda iz matične knjige rođenih kao sredstva identifikacije (*ibid.*, stav 59; *Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1990, st. 36–42).

330. U nekoliko predmeta u kojima je ispitivao pitanja koja su usko povezana sa zaštitom podataka o ličnosti prema članu 8. ili članu 9., Sud nije našao nijedno posebno pitanje prema članu 14 (*Sinan Işık protiv Turske*, 2010, stav 57, u vezi sa naznakom – bilo obaveznom ili opcionom – veroispovesti podnosioca predstavke u njegovoj ličnoj karti; *Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013, stav 61, o otkrivanju medicinske dokumentacije nekoliko Jehovinih svedoka koji su odbili da se podvrgnu transfuziji krvi; *Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2002, st. 92–93 i 108, i *I. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2006, st. 72–73, 88, u vezi sa pravnim priznavanjem promene pola pojedinca).

4. Zaštita podataka i pravo na nesmetano uživanje imovine (član 1. Protokola br. 1)

331. Sud se bavio zaštitom podataka o ličnosti i pravom na mirno uživanje imovine u kontekstu pretresa i zaplene.

332. U predmetu *Smirnov protiv Rusije*, 2007 (st. 53–59), Sud je smatrao da domaće vlasti moraju uspostaviti „pravičnu ravnotežu” između zahteva opšteg interesa zajednice i zahteva za zaštitom osnovnih prava podnosioca predstavke na nesmetano uživanje imovine. Zbog toga je došlo do povrede člana 1. Protokola br. 1 zbog pretresa koji je izvršen u kući podnosioca predstavke, advokata, nakon čega je, između ostalog, zaplenjena centralna jedinica njegovog računara koja sadrži hard-diskove sa njegovim podacima o ličnosti. Iako bi zadržavanje fizičkih dokaza moglo biti neophodno u interesu pravilnog sprovođenja pravde, sam kompjuter nije bio predmet, instrument ili

proizvod bilo kakvog krivičnog dela. Pošto je istražitelj pregledao podatke sačuvane na hard-disku, koji su bili potencijalno dragoceni i instrumentalni za istragu, odštampani i uključeni u spis, nije bilo razloga za dalje zadržavanje centralne jedinice. Štaviše, računar je bio radno sredstvo podnosioca predstavke i takođe je korišćen za čuvanje podataka njegovih klijenata.

333. U predmetu *Kruglov i drugi protiv Rusije*, 2020 (st. 145–146), utvrđeno je da su policijski pretresi domova i kancelarija podnosilaca predstavki, advokata po profesiji i njihovih klijenata, kao i zaplena računara i hard-diskova sa podacima o ličnosti i dokumentima koji su zaštićeni poslovnom tajnom – koji sami po sebi nisu bili predmet, instrument ili proizvod bilo kakvog krivičnog dela u suprotnosti sa članom 1. Protokola br. 1.

334. U predmetu *Pendov protiv Bugarske*, 2020 (st. 43–51), Sud je smatrao da nepotrebno produženo zadržavanje računarskog servera podnosioca predstavke u kontekstu krivičnog postupka protiv trećih lica predstavlja povredu člana 1. Protokola br. 1. Činjenica da server nikada nije ispitan za potrebe krivične istrage, koja se odnosila isključivo na treća lica; mogućnost kopiranja potrebnih informacija; značaj servera za profesionalnu aktivnost podnosioca predstavke; i delimična neaktivnost javnog tužilaštva – sve to je značilo da je zadržavanje servera podnosioca predstavke sedam i po meseci bilo nesrazmerno (*ibid.*, stav 51).

5. Zaštita podataka i sloboda kretanja (član 2. Protokola br. 4)

335. Sud se bavio brojnim predmetima u kojima je sloboda kretanja pojedinca bila ograničena zbog podataka o ličnosti koje su čuvale vlasti. Sud je razmatrao predmete u okviru člana 8.

336. Stoga, u predmetu *Dalea protiv Francuske* (dec.), 2010, to što je policija, u Šengenskom informacionom sistemu, skladištila podatke čiju tačnost je osporio podnosilac predstavke, sprečilo ga je da slobodno putuje unutar šengenskog prostora. Podnosilac predstavke nije bio u mogućnosti da dobije pristup podacima o ličnosti koji su se nalazili u bazi podataka i da ih ispravi. Sud je ponovio da član 8. kao takav nije garantovao pravo stranca da uđe u određenu zemlju ili da boravi u njoj. U tom predmetu, mešanje u privatni život podnosioca predstavke, zbog toga što su ga francuske vlasti uključile u šengensku bazu podataka, bilo je u skladu sa zakonom i imalo je legitiman cilj zaštite nacionalne bezbednosti. To je bilo srazmerno cilju kome se teži i neophodno u demokratskom društvu. Podnosilac predstavke se nije oslanjao na član 2. Protokola br. 4.

337. U predmetu *Shimovolos protiv Rusije*, 2011 (st. 64–71), informacije o putovanjima tužioca vozom i avionom zabeležene su u „bazi podataka za nadzor” zbog njegovog članstva u organizaciji za ljudska prava. Kad god bi lice čije se ime nalazilo na toj listi kupilo voznu ili avionsku kartu, Unutrašnje odeljenje za transport je dobijalo automatsko obaveštenje. Kao rezultat toga, kada je podnosilac predstavke ušao u voz da bi otputovao u Samaru u vezi sa samitom EU–Rusija i učestvovao na protestnom skupu u tom gradu, tri policajca su proverila njegova lična dokumenta i pitala ga za razlog putovanja. Sud je utvrdio da su se prikupljanjem i čuvanjem podataka o kretanju podnosioca predstavke prema nalogu ministarstva koji nije objavljen i koji nije bio dostupan javnosti, vlasti umešale u njegov privatni život na način koji je nespojiv sa pravima zagarantovanim članom 8. Sud je dalje utvrdio da se nije javilo nijedno posebno pitanje prema članu 2. Protokola br. 4 (*ibid.*, stav 73).

338. U predmetu *Beghal protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019 (st. 89–109), koji je pokrenuo pitanje važnosti praćenja međunarodnih kretanja terorista, Sud je smatrao, pre nego što je utvrdio povredu člana 8., da ovlašćenja koja su po zakonima o borbi protiv terorizma data policiji, službenicima za imigraciju i određenim carinicima da zaustavljaju, pretresaju i ispituju putnike u lukama, na aerodromima i međunarodnim železničkim terminalima, nisu bila dovoljno ograničena, niti su postojali adekvatni pravni zaštitni mehanizmi protiv zloupotreba. Konkretno, zakoni nisu zahtevali prethodno odobrenje, a ovlašćenje da se zaustavi i ispita moglo se primeniti čak i kada nije postojala sumnja u umešanost u terorizam.

339. U predmetu *Willems protiv Holandije* (dec.), 2021, u vezi sa obavezom po Zakonu o pasošima uzimanja otisaka prstiju prilikom podnošenja zahteva za izdavanje pasoša, kao i čuvanja takvih otisaka na elektronskom čipu, nakon transponovanja u domaće zakonodavstvo (bez ikakvih odstupanja dozvoljenih domaćim vlastima) Uredbe EU o standardima za sigurnosne karakteristike i biometriju u pasošima i putnim ispravama koje su izdale države članice, odbačeni su kao očigledno neosnovani zbog „pretpostavke jednake zaštite” u pravu EU (*ibid.*, st. 26–36).

B. Zaštita podataka i procesna prava

Član 6 Konvencije

„1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, neophodno potrebna u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično delo mora se smatrati nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

(a) da bez odlaganja, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;

(b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;

(c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, besplatno dobije branioca po službenoj dužnostikada interesi pravde to zahtevaju;

(d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;

(e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.”

Član 13 Konvencije

„Svako kome su poređena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira na to da li su povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.”

1. Pravo na pravično suđenje (član 6. Konvencije)¹²

340. Svako lice, čiji se podaci o ličnosti podvrgavaju automatskoj obradi u kontekstu sudskog postupka, mora da uživa garancije iz člana 6., bez obzira na njegov status u postupku (tužilac, tuženi, svedok, optuženi ili treće lice).

¹² Ovo poglavlje treba čitati u svetlu i u vezi sa Vodičima za član 6, u okviru njegovog [građanskopravnog aspekta](#) (str. 60–91) i njegovog [krivičnog aspekta](#) (str. 32–100).

a. Opšte garancije (član 6. stav 1. Konvencije)

341. U nekoliko predmeta Sud je, sa stanovišta člana 6. stav 1., ispitivao potrebu da se zaštite podaci o ličnosti strana [u postupku] ili trećih lica, u kontekstu različitih opštih garancija osmišljenih da obezbede pravičnost sudskih postupaka. One posebno obuhvataju ravnopravnost stranaka i pravo na akuzatorni postupak, pravo na javnu raspravu i javno izricanje presude, izvođenje dokaza, razumnu dužinu postupka i obavezu davanja razloga za sudske odluke.

i. Ravnopravnost stranaka i poštovanje akuzatornog principa u postupcima u kojima postoje osetljive ili poverljive informacije

342. U predmetu *Eternit protiv Francuske* (dec.), 2012 (st. 35–42), poslodavac je pokrenuo postupak osporavanja odluke zavoda za zdravstveno osiguranje da prizna profesionalnu prirodu bolesti jednog od zaposlenih. Sud nije utvrdio da je postupak u suprotnosti sa članom 6. stav 1. uprkos činjenici da poslodavcu nije dostavljena kopija opservacija medicinskog savetnika kancelarije osiguranja. Nedostavljanje zdravstvenog kartona zaposlenog poslodavcu je opravdano potrebom da se zaštiti poverljivost njegovih medicinskih podataka, koje su sudovi morali da izjednače sa pravom kompanije, podnosioca predstavke, na akuzatorni postupak, kako bi se obezbedilo da sama suština prava ne bude narušena ni u kom slučaju. Postignut je potreban balans kada je poslodavac mogao da zatraži od suda da imenuje nezavisnog medicinskog veštaka koji će pregledati medicinsku dokumentaciju zaposlenog i sastaviti izveštaj – poštujući poverljivost medicinske dokumentacije – koji će usmeriti sud i stranke (*ibid.*, stav 37). Činjenica da veštačenje nije bilo naloženo svaki put kada je poslodavac zatražio, već samo kada je sud smatrao da nema dovoljno informacija, nije bila u suprotnosti sa zahtevima pravičnog suđenja prema članu 6. stav 1. Konvencije (*ibid.*, st. 35–39).

343. U predmetu *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010 (st. 184–191), ograničenja načela ravnopravnosti stranaka i načela akuzatornosti u postupcima pred Tribunalom za istražna ovlašćenja, nezavisnim telom osnovanim za ispitivanje pritužbi lica koja sumnjaju da su vlasti nezakonito presrele njihovu komunikaciju, nisu smatrane nespojivima sa članom 6. stav 1. Interesi nacionalne bezbednosti i potreba da se određeni metodi krivične istrage drže u tajnosti morali su da se odmere u odnosu na pravo na akuzatorni postupak. Po mišljenju Suda, postojala je potreba da se u tajnosti čuva osetljivi i poverljivi materijal, čije bi obelodanjivanje sprečilo postizanje cilja kojem se teži (*ibid.*, st. 186–187).

344. Uopšteno govoreći, Sud je naglasio da pravo na akuzatorno suđenje u krivičnom predmetu znači da se i tužilaštvu i odbrani mora dati prilika da saznaju i komentarišu zapažanja koja su podneta i dokaze koje je izvela druga strana, uključujući, na primer, video-snimak optužene koji je korišćen kao dokaz protiv nje (*Murtazaliyeva protiv Rusije*, [GC], 2018, st. 90–95).

ii. Obrazloženje sudskih odluka i zaštita podataka

345. U predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017 (st. 102–103), Sud je utvrdio povredu člana 6. stav 1. na osnovu toga što domaći sudovi nisu odgovorili na niz relevantnih i važnih pitanja koja su pokrenuta. Podnosilac predstavke je tvrdio da je njegov poslodavac proizvoljno prikupljao i čuvao osetljive i zastarele informacije u vezi sa njegovim mentalnim zdravljem, koristio te informacije prilikom razmatranja njegove prijave za unapređenje i da ih je nezakonito otkrio svojim kolegama i sudu. Sud je ponovo potvrdio da član 6. obavezuje sudove da daju razloge za svoje presude. Iako se ta obaveza ne bi mogla shvatiti kao da zahteva detaljan odgovor na svaki argument, princip pravičnosti bi bio narušen ako bi domaći sudovi ignorisali konkretno, relevantno i važno pitanje koje je izneo podnosilac predstavke. (*ibid.*, stav 101 i sudska praksa u njemu navedena).

346. U predmetu *Samoylova protiv Rusije*, 2021 (st. 50–52), koji se odnosio na emitovanje televizijskog izveštaja koji pokazuje tačnu adresu podnositeljke predstavke, njen poreski identifikacioni broj i slike iz unutrašnjosti njene seoske kuće, Sud je utvrdio da domaći sudovi nisu

dali konkretan i izričit odgovor na argumente koji bi bili odlučujući za ishod postupka koji je ona pokrenula, ne poštujući pravo na pravično suđenje zagarantovano članom 6. stav 1. Konvencije.

347. U predmetu *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010 (st. 185–191), politika „ni potvrđivanja niti poricanja” vlasti da je operacija presretanja komunikacije sprovedena nije smatrana nespojivom sa članom 6. stav 1. Stoga je bilo dovoljno da Tribunal za istražna ovlašćenja, osnovan da ispituje žalbe osoba koje sumnjaju da su vlasti nezakonito presrele njihovu komunikaciju, jednostavno obavesti podnosiocima prijave da ništa nije utvrđeno u njihovu korist, jer politika „ni potvrđivanja niti poricanja” Vlade mogla bi da se zaobiđe ako bi prijava tom tribunalu dovela do toga da podnosilac prijave bude obavješten da li je bilo presretanja (*ibid.*, stav 189).

iii. Upotreba kao dokaza nezakonito prikupljenih podataka ili podataka prikupljenih povredom člana 8.

348. Sud se u nekoliko predmeta bavio pitanjem korišćenja podataka o ličnosti prikupljenih na način suprotan zahtevima domaćeg prava ili člana 8. u sudskim postupcima kao fizičkog dokaza, u kontekstu upravnog postupka (*Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016, stav 77, o korišćenju podataka koje je društvo za osiguranje tajno prikupilo u okviru svojih ovlašćenja u okviru šeme javnog osiguranja u sporu sa osiguranim licem); parničnog postupka (*Bărbulescu protiv Rumunije* [GC], 2017, st. 140–141, o korišćenju podataka koje je poslodavac prikupio o korišćenju interneta zaposlenog na radnom mestu, kako bi opravdao otkaz; *Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo protiv Portugalije*, 2022, st. 130–140, o korišćenju GPS podataka o kilometraži zabeleženih na službenom vozilu medicinskog predstavnika kao osnove za njegovo otpuštanje); i krivičnog postupka (*Bykov protiv Rusije* [GC], 2009, st. 80–83, o presretanju razgovora u okviru tajne policijske akcije i korišćenju tako dobijenih dokaza kao osnove za osuđujuću presudu).

349. Sud je smatrao da prihvatanje i korišćenje dokaza ove prirode u sudskim postupcima neće automatski dovesti do zaključka da je postupak bio nepravičan ako je taj postupak u celini vođen pošteno (*Bykov protiv Rusije* [GC], 2009, st. 89–91; *Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, 2016, st. 91–100).

350. Sud je utvrdio povredu člana 6. stav 1. u predmetu u vezi sa informacijama dobijenim preko policijskog doušnika koji je koristio skriveni uređaj za snimanje razgovora u ćeliji podnosioca predstavke, što je mera koja nije bila „u skladu sa zakonom” (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, st. 45–53). Priznanja podnosioca predstavke nisu bila spontana, već su bila podstaknuta upornim ispitivanjem doušnika koji je, na podsticaj policije, usmeravao razgovore u okolnostima koje bi se mogle smatrati funkcionalnim ekvivalentom ispitivanja, bez ikakvih zaštitnih mehanizama koji bi postojali u formalnom policijskom razgovoru. Iako nije postojao poseban odnos između podnosioca predstavke i doušnika i nije utvrđena direktna prinuda, podnosilac predstavke bi bio izložen psihološkim pritiscima koji su uticali na dobrovoljnu prirodu priznanja. U tim okolnostima, za dobijene informacije bi se moglo smatrati da su dobijene protivno volji podnosioca predstavke i da je njihova upotreba na suđenju narušavala njegovo pravo na ćutanje i privilegiju protiv samooptuživanja.

iv. Javna rasprava i javno izricanje presude i poverljivost podataka¹³

351. U predmetu *P. i B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001 (st. 38–41, 46–49), odsustvo javne rasprave i izricanje presude na zatvorenoj sednici u predmetu koji se odnosio na boravište deteta nije u suprotnosti sa članom 6. stav 1. Po mišljenju Suda, postupci za starateljstvo nad decom bili su glavni primeri predmeta u kojima bi isključenje štampe i javnosti moglo biti opravdano kako bi se zaštitili podaci o ličnosti dotičnog deteta i stranaka i kako bi se izbeglo ugrožavanje interesa pravde

¹³ Iznad takođe videti odeljak o ovom vodiču o Otkrivanje podataka u kontekstu sudskih postupaka sa stanovišta člana 8. Konvencije.

(*ibid.*, stav 38). Činjenica da je svako ko bi mogao da utvrdi interes mogao da pogleda ili dobije kopiju punog teksta naloga i presuda, kao i da su presude sudova rutinski objavljivane bez navođenja imena dotičnih lica, bila je dovoljna da nadoknadi izostanak javnog izricanja (*ibid.*, stav 47).

352. U slučaju *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010 (stav 188), Sud je ponovio da bi prema članu 6. stav 1. nacionalna bezbednost mogla opravdati isključenje javnosti iz postupka. Sud je smatrao da priroda pitanja pokrenutih pred Tribunalom za istražna ovlašćenja, a koja se odnose na nezakonito presretanje komunikacije, opravdava odsustvo javne rasprave.

353. Sud je utvrdio dvostruku povredu člana 6., u predmetu *Vasil Vasilev protiv Bugarske*, 2021, u vezi sa potpunim nedostatkom javnog pristupa (isključenje javnosti sa svih ročišta i bez javnog izricanja presude) u postupcima koje je podnosilac predstavke vodio radi obeštećenja nakon presretanja, snimanja i transkripcije telefonskog razgovora između njega i klijenta, koji je bio pod tajnom prismetrom u krivičnom predmetu. Isključenje javnosti sa svih ročišta i izricanja presude bilo je zasnovano isključivo na prisustvu poverljivih informacija u spisu (dokazi proistekli iz tajnog presretanja telefonskog razgovora podnosioca predstavke). Po mišljenju Suda, potpuni nedostatak javnog pristupa ne može se opravdati potrebom da se zaštite tajne informacije koje su bile tema predmeta. Priroda pitanja koja su postavljena tokom postupka, a koja su se ticala odgovornosti državnih organa za navodnu povredu prava iz člana 8., nije bila visoko tehničke prirode i podnosilac predstavke se nije odrekao svog prava na javnu raspravu (*ibid.*, st. 107–111). Kada se predmet odnosi na navodnu povredu osnovnih prava od državnih organa, javni nadzor nad postupkom je od suštinskog značaja za održavanje poverenja u vladavinu prava. Prisustvo poverljivih podataka u spisima predmeta samo po sebi ne može biti osnov da se zabrani uvid javnosti u celu presudu. Ako predmet uključuje poverljive informacije, postoje tehnike koje omogućavaju određeni stepen javnog pristupa odlukama navedenim u njemu uz održavanje poverljivosti osetljivih informacija (*ibid.*, st. 116–118).

v. Dužina sudskog postupka u vezi sa zaštitom podataka

354. U predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017 (stav 215), Sud je zaključio da ukupno trajanje postupka – šest godina i šest meseci na dva nivoa nadležnosti – u vezi sa usaglašenošću sa domaćim pravom i pravom Evropske unije u pogledu masovnog objavljivanja podataka o ličnosti poreskih obveznika od kompanija, podnositeljki predstavki, nije zadovoljilo uslov razumnog roka prema članu 6. stav 1. Postupci pred Sudom pravde Evropske unije u vezi sa zahtevom za prethodno pitanje nisu mogli biti uzeti u obzir radi procene dužine postupka koja se može pripisati domaćim vlastima (*ibid.*, stav 208).

355. Nasuprot tome, u predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017 (st. 104–106), Sud je proglasio očigledno neosnovanim prigovor u vezi sa dužinom postupka koji se odnosio na to što je poslodavac čuvao osetljive i zastarele podatke o mentalnom zdravlju zaposlenog i koristio ih u razmatranju njegovog zahteva za unapređenje. Sud je utvrdio da period kraći od šest godina na tri nivoa nadležnosti nije pokrenuo pitanje u vezi sa zahtevom razumnog roka iz člana 6. stav 1. (*ibid.*, stav 101).

b. Posebne garancije (član 6 st. 2. i 3. Konvencije)

356. U krivičnim pitanjima, svakom pojedincu koji se suočava sa optužbama na osnovu svojih podataka o ličnosti moraju se dati određene posebne garancije.

i. Zaštita podataka i pravo na pretpostavku nevinosti (član 6. stav 2. Konvencije)

357. U predmetu *Batiashvili protiv Gruzije*, 2019 (st. 87–97), Sud je utvrdio da je član 6. stav 2. primenljiv u situaciji kada su vlasti manipulisle snimkom telefonskih razgovora pojedinca pre njegovog hapšenja i omogućile njegovo emitovanje na televiziji. Po mišljenju Suda, učešće vlasti je doprinelo da podnosilac predstavke bude smatran krivim pre nego što je njegova krivica dokazana

na sudu, i stoga predstavlja povredu člana 6. stav 2. Redosled događaja, posmatran u celini, ukazuje da je na situaciju podnosioca predstavke značajno uticalo postupanje istražnih organa (*ibid.*, st. 94). Dok je optužba za neprijavlivanje krivičnog dela odbačena u toku prvostepenog postupka, optužnica upućena na suđenje skoro četiri meseca nakon što je snimak stavljen na uvid javnosti i dalje se odnosila na predmetnu optužbu, iako su organi gonjenja morali biti svesni lažnosti dokaza u osnovi te optužbe (*ibid.*, st. 95).

358. U predmetu *Y.B. i drugi protiv Turske*, 2004 (st. 43–51), utvrđeno je da su izjave koje je policija dala novinarima u vezi sa osumnjičenima, koje su novinari fotografisali na konferenciji za novinare održanoj u prostorijama policije, u suprotnosti sa članom 6. stav 2. Objavlivanje fotografija osumnjičenih u toku krivičnog postupka samo po sebi nije predstavljalo povredu njihovog prava na pretpostavku nevinosti. Domaće vlasti su imale pravo da obavestavaju javnost o krivičnim istragama koje su u toku, pod uslovom da je to učinjeno uz punu diskreciju i oprez. Ipak, kada su javno objavljene objektivne informacije u vezi sa krivičnim postupkom, te informacije nisu smele da sadrže bilo kakvu procenu ili prejudiciranje krivice (*ibid.*, st. 47–48). U konkretnom slučaju, stav policijskih vlasti, u onoj meri u kojoj je podrazumevao prethodnu procenu optužbi sa kojima bi se podnosioci predstavki mogli suočiti i omogućio novinarima jednostavna fizička sredstva za njihovu identifikaciju, bio je nespojiv sa pretpostavkom nevinosti (*ibid.*, stav 50).

359. U predmetu *Panteleyenko protiv Ukrajine*, 2006 (stav 68–71), sudske odluke kojima je okončan krivični postupak protiv podnosioca predstavke bile su formulisane na način koji nije ostavljao sumnju u stav sudija da je podnosilac predstavke učinio delo za koje se tereti; Sud je stoga utvrdio povredu člana 6. stav 2. Odluka o obustavljanju postupka po „neoslobađajućim osnovama” doneta je na osnovu dokaza koji sadrže podatke o ličnosti koji se odnose na podnosioca predstavke, po zanimanju beležnika, a pribavljeni su pretresom njegove kancelarije koji je bio u suprotnosti sa zakonskim zahtevom da se unapred uruči nalog za pretres licu koje se nalazi u relevantnim prostorijama i zabranom oduzimanja bilo koje dokumentacije i stvari koji se ne odnose direktno na predmet koji je pod istragom (*ibid.*, stav 70)¹⁴.

ii. Zaštita podataka i prava na odbranu (član 6. stav 3. tačka (b) Konvencije)

360. U predmetu *Rook protiv Nemačke*, 2019 (stav 69), Sud je presudio da je period od tri i po meseca za proučavanje velike količine podataka i elektronskih datoteka o podnosiocu predstavke, dobijenih telekomunikacionim nadzorom, dovoljan, sa stanovišta člana 6. stav 3. tačka (b), da osigura njegovom advokatu da pripremi njegovu odbranu. S obzirom na složenost krivičnog postupka, nije bilo potrebno dati advokatu podnosioca predstavke priliku da pročita i sasluša svaki podatak o nadzoru, koji obuhvata 45.000 telefonskih poziva i 34.000 drugih skupova podataka prikupljenih tokom istrage i 14 miliona elektronskih datoteka koje je policija zaplenila u stanu podnosioca predstavke i na drugim lokacijama (*ibid.*, st. 7–8, 67–71).

361. Uopšteno govoreći, Sud je naglasio da moderne istražne metode zaista mogu da proizvedu ogromne količine podataka, čije unošenje u krivični postupak ne bi trebalo da izazove nepotrebno odugovlačenje tog postupka. Pravo podnosioca predstavke na obelodanjivanje ne treba mešati sa njegovim pravom na pristup svim materijalima koje su vlasti već smatrale bitnim, što je generalno zahtevalo da dotično lice bude u stanju da razume materijal u celini (*ibid.*, stav 67). Sama činjenica da je sudski postupak već počeo kada je advokat dobio kompletnu kopiju spisa ne znači da nije imao dovoljno vremena da se pripremi. Član 6. stav 3. tačka (b) ne zahteva da priprema suđenja, koje će trajati određeno vreme, bude gotova pre prve rasprave (*ibid.*, stav 72)¹⁵.

¹⁴ Pogledati i [Vodič za član 6. Konvencije](#) [Pravo na pravično suđenje (krivični aspekt)] u pogledu obrazloženja sudskih odluka (stavovi 168–176)

¹⁵ Pogledati i [Vodič za član 6. Konvencije](#) [Pravo na pravično suđenje (krivični aspekt)] u pogledu elemenata koji su optuženim licima potrebni za pripremu odbrane.

362. U predmetu *Sigurður Einarsson i drugi protiv Islanda*, 2019 (st. 88–93), Sud je utvrdio da nije bilo povrede člana 6 st. 1. i 3. tačka (b) u vezi sa nedostatkom pristupa odbrane ogromnoj količini podataka koje je prikupilo tužilaštvo i koji nisu uvršteni u istražni spis, kao i činjenicom da odbrana ništa nije pitala u pogledu elektronskog pregleda tih podataka od [samog] tužilaštva u cilju identifikacije informacija relevantnih za istragu. Kada je u pitanju „potpuno prikupljanje podataka”, tužilaštvo nije znalo kakav je sadržaj te mase podataka, te u tom pogledu nije imalo nikakvu prednost u odnosu na odbranu. Što se tiče „označenih” podataka, u principu bi bilo prikladno da se odbrani pruži mogućnost da izvrši potragu za dokazima koji bi mogli dokazati nevinost. Ipak, podnosioci predstavki ni u jednoj fazi nisu zvanično tražili sudski nalog u tom smislu i nisu naveli vrstu dokaza koje traže.

2. Pravo na delotvoran pravni lek (član 13. Konvencije)¹⁶

363. U slučaju *Anne-Marie Anderson protiv Švedske*, 1997 (st. 41–42), u vezi sa obelodanjivanjem medicinske dokumentacije, Sud nije utvrdio povredu člana 13. u vezi sa članom 8. povodom nedostatka mogućnosti da pacijent, pre nego što je medicinski organ saopštio lične i poverljive medicinske podatke socijalnoj službi, ospori meru. Između ostalog, mera je saopštena podnositeljki predstavke i bila je ograničene prirode jer informacije o kojima je reč nisu bile javno objavljene, ali su bile zaštićene istim nivoom poverljivosti kao što je nivo koji se primenjuje na psihijatrijsku dokumentaciju.

364. U predmetu *Mik i Jovanović protiv Srbije* (dec.), podnosioci predstavki se se žalili samo na osnovu člana 8., kao i na osnovu člana 8 u vezi sa članom 13., na kontinuirani propust države da im pruži verodostojne informacije o sudbini njihovih maloletnih sinova koji su navodno umrli ubrzo nakon njihovog rođenja i čija tela im nikada nisu pokazana, Sud je primetio da je nedavno usvojenim zakonskim aktom uspostavljen mehanizam (uključujući DNK bazu podataka) u odnosu na situaciju sa kojom su se suočili podnosioci predstavki i drugi. Konkretno, novi pravni okvir predviđa i sudske i vanskudske postupke koji imaju za cilj otkrivanje pravog statusa novorođene dece za koju se sumnja da su nestala iz državnih porodilišta i obeštećenje roditeljima. Pored toga, preduzeti su određeni važni koraci na sprovođenju tog okvira, uključujući opsežnu obuku sudija, kao i imenovanje, u kontekstu vanskudskog postupka, članova (predstavnici registrovanih udruženja roditelja koji su većina) komisije sa opsežnim istražnim ovlašćenjima za prikupljanje podataka i izveštavanje. Konstatujući da su se sami podnosioci predstavki opredelili za korišćenje novog mehanizma, Sud je zaključio da više nije opravdano nastaviti ispitivanje predstavke u smislu člana 37. stav 1. tačka (c) Konvencije.

365. U predmetu *Panteleyenko protiv Ukrajine*, 2006 (st. 82–84), Sud je utvrdio povredu člana 13. uzetog zajedno sa članom 8. s obzirom na nepostojanje delotvornog pravnog leka koji bi omogućio podnosiocu predstavke da se žali na odavanje poverljivih informacija o njegovom mentalnom zdravlju na javnoj raspravi. Po mišljenju Suda, postojeći pravni lekovi su se pokazali nedelotvornim jer nisu doveli do prekida obelodanjivanja poverljivih psihijatrijskih podataka u sudskom spisu, niti do dodele bilo kakve naknade podnosiocu predstavke za štetu koju je pretrpeo usled mešanja u njegov privatni život. Iako bi saslušanje zatvoreno za javnost sprečilo da se informacija otkrije javnosti, to ne bi sprečilo da za istu saznaju stranke ili da bude uvrštena u spis predmeta.

366. Povodom objavljivanja na internetu sudske odluke kojom se obelodanjuju podaci o usvajanju dece podnosilaca predstavki, Sud je u predmetu *X i drugi protiv Rusije*, 2020 (st. 73–79), utvrdio da je došlo do povrede člana 13. uzetog zajedno sa članom 8. zbog nepostojanja pravnog leka kojim bi se obezbedila naknada za nematerijalnu štetu prouzrokovanu nepravilnim radom pravosudnog sistema.

¹⁶ Ovo poglavlje treba čitati u svetlu i u vezi sa [Vodičem za član 13. Konvencije](#) (Pravo na delotvoran pravni lek, posebno pogledati str. 49–51).

367. U predmetu koji se odnosi na upis lica kao „prestupnika” u policijsku evidenciju, nakon što je saslušan u vezi sa silovanjem, i zadržavanje upisa iako naknadno nije podignuta formalna optužba, Sud je utvrdio povredu člana 13. u vezi sa članom 8. nakon što je primećeno da podnosilac predstavke u relevantno vreme nije imao nikakav pravni lek kojim bi se žalio na meru (*Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011, st. 37–39).

368. Nedostatak delotvornog pravnog leka koji bi podnosiocu predstavke omogućio da zatraži uklanjanje svog imena sa liste priložene Uredbi o talibanima predstavljao je povredu člana 13. uzetog zajedno sa članom 8. u predmetu *Nada protiv Švajcarske* [GC], 2012 (st. 209–214). Podnosilac predstavke je bio u mogućnosti da se obrati domaćim sudovima, ali oni nisu ispitali njegove navode umeritumu.

369. U pogledu korišćenja podataka o ličnosti u profesionalnom kontekstu, Sud je utvrdio povredu člana 13. zajedno sa članom 8. u predmetu *Smith i Grady protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1999 (st. 136–139), zbog nedostatka delotvornog pravnog leka u pogledu povrede privatnosti podnosilaca predstavki zbog prekomernih pretraga o privatnom životu homoseksualaca koje su dovele do njihovog otpuštanja iz oružanih snaga.

370. U predmetu *Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016 (st. 128–132), nedostupnost domaćeg pravnog leka, kojim bi se obezbedilo preispitivanje upotrebe podataka dobijenih prisluškivanjem telefona u krivičnoj istrazi u disciplinskom postupku, dovela je do toga da Sud utvrdi povredu člana 13. u svetlu člana 8.

371. U slučaju *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003, (st. 101–114), Sud je utvrdio da podnosilac predstavke nije imao nikakav delotvoran pravni lek kojim bi se žalio na obelodanjivanje snimka sa nadzornih kamera na kome je prikazano kako pokušava da izvrši samoubistvo na javnom mestu. Što se tiče mogućnosti sudskog preispitivanja, budući da je jedino pitanje pred domaćim sudovima bilo da li se za politiku u vezi sa slikama snimljenim nadzornim kamerama na javnim mestima može reći da je „iracionalna”, svako razmatranje pitanja da li je mešanje u pravo podnosioca predstavke odgovaralo nužnoj društvenoj potrebi ili je bilo srazmerno efektivno, bilo je stvarno isključeno (*ibid.*, st. 106–107). Što se tiče medijskih komisija, njihov nedostatak ovlašćenja da dodeljuju odštetu značio je da ni one nisu mogle da obezbede delotvoran pravni lek (*ibid.*, st. 108–109). Što se tiče radnje kojom se krši poverenje, malo je verovatno da bi sudovi u relevantnom trenutku prihvatili da slike imaju „neophodan kvalitet poverenja” ili da su informacije „prenete u okolnostima koje podrazumevaju obavezu poverenja” (*ibid.*, stav 111).

372. Što se tiče tajne prisмотрe, tajnost mera otežava, ako ne i onemogućava, da lice o kome se radi koristi pravni lek, posebno dok je prisмотрa u toku. „Delotvoran pravni lek” u smislu člana 13. mora da znači pravni lek koji je onoliko delotvoran koliko može da bude imajući u vidu ograničeni obim korišćenja istog koji je svojstven svakom sistemu prisмотрe (*Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978, st. 68–69). Objektivni nadzorni mehanizam može biti dovoljan sve dok mere ostaju tajne. Tek kada se mere obelodane, pravni lekovi moraju biti dostupni datom pojedincu, u razumnom roku (*Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000, stav 69).

373. Što se tiče ciljanih mera tajne prisмотрe, u oblasti u kojoj je zloupotreba potencijalno tako laka u pojedinačnim slučajevima i može imati vrlo štetne posledice po demokratsko društvo u celini, u načelu je poželjno da se nadzorna kontrola poveri sudiji, jer sudska kontrola nudi najbolje garancije nezavisnosti, nepristrasnosti i pravilnog postupka. Nakon što je mera prisмотрe ukinuta, zainteresovanim licima treba dati informacije čim bude moguće obaveštavanje bez ugrožavanja svrhe ograničenja. Da bi se datom licu omogućilo preispitivanje postupka u vezi sa mešanjem u ostvarivanje njegovog prava na privatni život, u načelu je neophodno da se tom pojedincu pruži minimalna količina informacija o odluci koja se može osporiti, kao što su datum njenog usvajanja i sud koji ju je izdao (*Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015, st. 233, 287, 294; *İrfan Güzel protiv Turske*, 2017, st. 96, 98–99).

374. U predmetu *Klass i drugi protiv Nemačke*, 1978 (st. 65–72), Zakon „G10” dozvolio je vlastima da otvaraju i pregledaju poštu, čitaju telegrafске poruke, slušaju i snimaju telefonske razgovore, kako bi se zemlja odbranila od „neposredne opasnosti”. Sud je smatrao da skup pravnih lekova predviđenih nemačkim zakonom zadovoljava, u posebnim okolnostima tog predmeta, zahteve člana 13. u svetlu člana 8. koji se tiče poštovanja privatnog života i prepiske. Iako se, prema Zakonu, određivanje i sprovođenje ograničavajućih mera nije moglo osporiti pred sudom, pojedincima koji su smatrali da su pod nadzorom bili su na raspolaganju razni drugi pravni lekovi. Prema presudi Saveznog ustavnog suda iz 1970. godine, nadležni organ je bio dužan da obavesti dotičnu osobu čim se mere nadzora ukinu, a obaveštavanje se moglo izvršiti bez ugrožavanja svrhe ograničenja. Od trenutka takvog obaveštenja pojedincima su postali dostupni različiti pravni lekovi pred sudovima. Oni su mogli: da pokrenu postupak za izdavanje izjave kako bi izdejstvovali preispitivanje upravnih sudova u pogledu toga da li je G10 primenjen zakonito u njihovom slučaju i da li su naložene mere nadzora bile u skladu sa zakonom; podnesu tužbu za naknadu štete pred građanskim sudom ako im je naneta šteta; ili da pokrenu postupak za uništavanje ili, ako je potrebno, povraćaj dokumenata. Konačno, ako nijedan od tih pravnih lekova nije bio uspešan, oni su mogli da se obrate Saveznom ustavnom sudu za odluku o tome da li je došlo do povrede Osnovnog zakona. Takođe pogledati, u sličnom pogledu, predmete *Leander protiv Švedske*, 1987 (st. 78–84), u vezi sa sistemom tajnih provera kandidata za zapošljavanje na radnim mestima od značaja sa stanovišta nacionalne bezbednosti, i *Amann protiv Švajcarske* [GC], 2000 (st. 89–90), koji se odnosi na presretanje i snimanje telefonskog razgovora i čuvanje podataka o ličnosti koje vrše obaveštajne službe.

375. S obzirom na odsustvo reakcije na sumnje optuženog u pogledu zakonitosti prisluškivanja njegovih telefonskih poziva, Sud je utvrdio povredu člana 13. zajedno sa članom 8. u predmetu *İrfan Güzel protiv Turske*, 2017 (st. 100–109).

376. U predmetu *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002 (stav 55), Sud je utvrdio povredu člana 13. u vezi sa članom 8. na osnovu toga što u dato vreme nije postojao zakonski sistem koji bi uredio upotrebu tajnih uređaja za snimanje razgovora u ćeliji podnosioca predstavke i njihovu upotrebu od policije.

377. U slučaju kada je sveukupna kontrola nad sistemom tajnog nadzora poverena isključivo ministru unutrašnjih poslova (koji je bio direktno uključen u zahteve za korišćenje specijalnih sredstava za nadzor radi zaštite nacionalne bezbednosti), a ne nezavisnim telima, Sud je utvrdio povredu člana 13. u svetlu člana 8. zbog nepostojanja delotvornog pravnog leka (*Association for European Integration and Human Rights i Ekimdzhev protiv Bugarske*, 2007, st. 98–103).

378. S obzirom na nedostatak pravnog leka kojim bi se osporilo skladištenje podataka o privatnom životu pojedinca, koje su vršili državni agenti, ili istinitost tih informacija, Sud je utvrdio povredu člana 13. u vezi sa članom 8. u predmetu *Rotaru protiv Rumunije* [GC], 2000 (st. 68–73). Sud je došao do sličnog nalaza u predmetu *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006 (st. 116–122), u nedostatku pravnog leka koji bi omogućio podnosiocima predstavki da u celini vide informacije o sebi u dosijeima policije i da dobiju mogućnost za uništenje dosijea koje o njima poseduje policija i brisanje ili ispravljanje podataka o ličnosti u tim dosijeima.

3. Pravo na slobodu i bezbednost (član 5. Konvencije)

379. U predmetu *Akgün protiv Turske*, 2021 (st. 178–181), kada je u vreme prvobitnog pritvora podnosioca predstavke u prekrivičnom postupku postojao nalaz da je koristio šifrovani sistem za razmenu poruka ByLock kao jedini dokaz koji je obezbeđen da opravda sumnju, u smislu člana 5. stav 1. tačka (c), da je on izvršio krivično delo pripadnosti terorističkoj organizaciji, Sud je utvrdio povredu te odredbe Konvencije. Navodna kriminalna aktivnost podnosioca predstavke odnosila se na organizovani kriminal. Upotreba elektronskih dokaza koji ukazuju na to da je pojedinac koristio šifrovanu uslugu za razmenu poruka, koja je posebno osmišljena za kriminalnu organizaciju i koja je isključivo korišćena za potrebe interne komunikacije te organizacije, mogla bi biti značajan

instrument u borbi protiv organizovanog kriminala. Kao posledica toga, osumnjičeni bi mogao biti opravdano pritvoren na početku postupka na osnovu takvih dokaza, jer bi mogli pružiti snažnu indikaciju da je taj pojedinac pripadao takvoj organizaciji. Kada su takvi dokazi činili jedinu ili isključivu osnovu sumnje protiv pojedinca, domaći sud je morao da ima na raspolaganju dovoljno informacija o predmetnom materijalu pre nego što pažljivo ispita njegovu moguću dokaznu vrednost prema domaćem pravu. U ovom predmetu, Vlada nije mogla da pokaže da su na dan kada je podnosilac predstavke stavljen u pritvor u prekrivičnom postupku, dokazi koji su bili dostupni sudu za prekršaje ispunjavali standard „opravdane sumnje” koji je zahtevan članom 5. stav 1. tačka (c) Konvencije, tako da uvere objektivnog posmatrača da je on možda učinio krivična dela zbog kojih je bio pritvoren. Po mišljenju Suda, dokument u kojem se zaključuje da je podnosilac predstavke koristio ByLock kao takav nije precizirao niti izložio njegovu bilo kakvu nezakonitu aktivnost, jer nije identifikovao ni datume ove pretpostavljene aktivnosti niti njenu učestalost, i nije sadržao bilo kakve dodatne povezane detalje. Pored toga, ni u ovom dokumentu, niti u nalogu za pritvor u prekrivičnom postupku, nije bilo navedeno kako ova pretpostavljena aktivnost podnosioca predstavke ukazuje na njegovo članstvo u terorističkoj organizaciji.

IV. Savremeni izazovi zaštite podataka

A. Tehnološki napredak, algoritmi i veštačka inteligencija¹⁷

380. U predmetima koji se odnose na uzimanje i čuvanje otisaka prstiju, bioloških uzoraka i DNK profila osoba osumnjičenih ili osuđenih za krivična dela, nadležnih organa, u svrhu sprečavanja zločina, Sud je jasno naveo da se upotreba savremenih naučnih tehnika ne može dozvoliti po svaku cenu i bez pažljivog uspostavljanja ravnoteže između mogućih koristi obimne upotrebe takvih tehnika i važnih interesa privatnog života (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2008, stav 112). Svaka država koja preuzima pionirsku ulogu u razvoju novih tehnologija snosi posebnu odgovornost za uspostavljanje ravnoteže u tom pogledu (*ibid.*, stav 112). Imajući u vidu brzi tempo razvoja u oblasti genetike i informacionih tehnologija, ne može se odbaciti mogućnost da će u budućnosti interesi privatnog života koji su povezani sa genetskim informacijama biti pogođeni na nove načine ili na način koji se danas ne može sa preciznošću predvideti (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], stav 71).

381. Po mišljenju Suda, brzi razvoj sve sofisticiranijih tehnika koje omogućavaju, između ostalog, da se tehnike prepoznavanja lica i mapiranja lica primenjuju na fotografije pojedinaca, čini snimanje njihovih fotografija i skladištenje i moguće širenje dobijenih podataka problematičnim. Domaći sudovi moraju uzeti u obzir ove činioce u proceni neophodnosti mešanja u privatni život dotične osobe (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, stav 70). U tom predmetu (*ibid.*, st. 96–98), Sud je naglasio da je savremena tehnologija složenija i da domaći sudovi nisu dovoljno razmotrili ovaj aspekt u ispitivanju neophodnosti mešanja u pravo na poštovanje privatnog života podnosioca predstavke, čiju su fotografiju snimile vlasti nakon prekršaja i zadržana je i nakon što mu je osuda izbrisana iz evidencije po isteku zakonskog roka.

382. U predmetu *Breyer protiv Nemačke*, 2020 (stav 88), Sud je priznao, u kontekstu borbe protiv organizovanog kriminala i terorizma, da savremena sredstva telekomunikacija i promene u ponašanju u pogledu komunikacije zahtevaju prilagođavanje istražnih sredstava. Po mišljenju Suda, obaveza operatera mobilne telefonije da čuvaju informacije o pretplatnicima i da ih stave na

¹⁷ Ovo poglavlje treba čitati zajedno sa odeljcima ovog vodiča o Čuvanje podataka o ličnosti u svrhu borbe protiv kriminala i Prikupljanje podataka putem tajne prisluškivanja.

raspolaganje vlastima na zahtev je, uglavnom, prikladan odgovor na promene u ponašanju u pogledu komunikacije i u sredstvima telekomunikacija.

383. U predmetu *Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016 (stav 68), predmetu koji se odnosi na masovni nadzor komunikacija, Sud je priznao da je prirodna posledica oblika današnjeg terorizma to što će vlade koristiti najsavremenije tehnologije, uključujući masovno praćenje komunikacija, kako bi sprečile predstojeće napade. Sud je u ovom predmetu utvrdio da zakonodavstvo koje dozvoljava masovni nadzor nije obezbedilo neophodne zaštitne mehanizme protiv zloupotreba, jer nove tehnologije olakšavaju vlastima da presretnu velike količine podataka koji se odnose i na ljude van prvobitno ciljane kategorije u operaciji. Osim toga, mere ove vrste mogao bi da donese izvršni organ bez bilo kakve kontrole i procene da li su one bile nužno neophodne, i u odsustvu bilo kakvog delotvornog sudskog ili drugog pravnog leka (*ibid.*, st. 73–89).

384. U predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [GC], 2015 (st. 302–305), Sud je smatrao da je rizik od zloupotreba svojstven svakom sistemu tajne prisluškivanja bio posebno visok u sistemu u kome tajne službe i policija imaju direktan pristup svim komunikacijama posredstvom mobilnih telefona primenom tehničkih sredstava. Sud je utvrdio povredu člana 8. i zauzeo stav da ruske zakonske odredbe koje dozvoljavaju uopšteno presretanje komunikacije nisu pružile odgovarajuće i delotvorne garancije protiv proizvoljnosti i rizika od zloupotrebe svojstvenih svakom sistemu tajne prisluškivanja.

385. U predmetu *Akgün protiv Turske*, 2021 (st. 178–181), kada je u vreme prvobitnog pritvora podnosioca predstavke u prekrivičnom postupku postojao nalaz da je koristio šifrovani sistem za razmenu poruka ByLock kao jedini dokaz koji je obezbeđen da opravda sumnju, u smislu člana 5. stav 1. tačka (c), da je on izvršio krivično delo, Sud je naglasio da bi korišćenje takvih dokaza kao jedinog osnova sumnje moglo da dovede do niza delikatnih pitanja, budući da su po svojoj prirodi postupak i tehnologije primenjene u prikupljanju tih dokaza složene i shodno tome mogu da umanje sposobnost domaćih sudova da utvrde njihovu verodostojnost, tačnost i celovitost (videti stav 373 gore).

386. U predmetima *Centrum för rättvisa protiv Švedske* [GC], 2021, stav 261, i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2021, st. 322–323, Sud je izričito priznao da upotreba režima masovnog presretanja nije sama po sebi u suprotnosti sa članom 8., s obzirom na širenje pretnji mreža međunarodnih aktera sa kojima se države trenutno suočavaju, korišćenje interneta za komunikaciju i postojanje sofisticirane tehnologije koja je omogućila ovim akterima da izbegnu otkrivanje. Sud je ipak naglasio da bi, s obzirom na stalni razvoj modernih komunikacionih tehnologija, njegov uobičajeni pristup režimima ciljanog nadzora morao da bude prilagođen tako da odražava specifične odlike režima masovnog presretanja, zbog rizika da moć masovnog presretanja bude zloupotrebljena i zbog legitimnih potreba za tajnošću u takvim operacijama. Postupak posebno mora biti podvrgnut „zaštitnim mehanizmima od početka do kraja”, što znači da na domaćem nivou, u svakoj fazi postupka treba izvršiti procenu neophodnosti i srazmernosti mera koje se preduzimaju; da masovno presretanje treba da bude predmet nezavisnog ovlašćenja na samom početku, kada se definišu predmet i obim operacije; i da operacija treba da bude pod nadzorom i podložna nezavisnom *ex post facto* pregledu.

B. Internet i pretraživači

387. Internet stranice su informativno i komunikaciono sredstvo koje se posebno razlikuje od štampanih medija, posebno u pogledu kapaciteta skladištenja i prenošenja informacija (*M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018, stav 91). U svetlu pristupačnosti i sposobnosti da skladišti i prenosi ogromne količine informacija, internet igra važnu ulogu u poboljšanju pristupa javnosti vestima i lakšem širenju informacija uopšte (*Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2)*, 2009, stav 27).

388. Rizik od štete koju sadržaji i komunikacije na internetu predstavljaju za ostvarivanje i uživanje ljudskih prava i sloboda, posebno prava na poštovanje privatnog života, svakako je veći od onog koji predstavlja štampa, posebno zbog značajne uloge pretraživača (*M.L. i W.W. protiv Nemačke*, 2018, stav 91 i reference citirane u njemu).

389. Korisnici interneta putem pretraživača mogu lako da pronađu informacije koje sadrže podatke o ličnosti u posedu medija (*ibid.*, stav 97). Zbog ovog pojačanog dejstva na širenje informacija i prirode aktivnosti koja leži u osnovi objavljivanja informacija, obaveze pretraživača prema pojedincu na kog se informacije odnose mogu se razlikovati od obaveza subjekta koji je prvobitno objavio informaciju (*ibid.*, stav 97). Dakle, u predmetu u kom su dve osobe zahtevale da se puni detalji njihovog identiteta i njihove fotografije uklone iz arhiva na mreži određenih novina i radio-stanica, nakon što su završile izdržavanje dugotrajne zatvorske kazne za ubistvo (*ibid.*, st. 7, 12, 33), Sud je utvrdio da bi uravnotežavanje interesa o kojima je reč moglo dovesti do različitih ishoda u zavisnosti od toga da li se zahtev za brisanje podataka o ličnosti odnosi na prvobitnog objavljivača informacija, čija je aktivnost uglavnom bila u središtu onoga što je sloboda izražavanja trebalo da zaštiti, ili na pretraživač čiji glavni interes nije bio da objavi početne informacije o dotičnoj osobi, već da posebno omogući identifikaciju svih dostupnih informacija o toj osobi i da uspostavi njen profil (*ibid.*, stav 97). Videti i stavove 281 i 282 ovog vodiča iznad za više informacija o „pravu na zaborav” u kontekstu arhiva na mreži medijskih kuća koje sadrže podatke o ličnosti pojedinaca, u predmetu *M.L. i W.W. protiv Nemačke*.

390. Po mišljenju Suda, arhive na internetu doprinose očuvanju vesti i informacija i njihovoj dostupnosti [*Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2)*, 2009, stav 45]. Takve arhive predstavljaju važan izvor za obrazovanje i istorijska istraživanja, posebno pošto su lako dostupne javnosti i uglavnom besplatne.

391. Diskreciono pravo koje se daje državama u uspostavljanju ravnoteže između sukobljenih prava je veće kada su u pitanju arhive vesti o prošlim događajima, a ne vesti o aktuelnim događajima (*ibid.*, stav 45). Dužnost štampe da postupa u skladu sa načelima odgovornog novinarstva tako što će obezbediti tačnost istorijskih, a ne promenljivih, objavljenih informacija, jeste stroža u odsustvu hitnosti za objavljivanje materijala (*ibid.*, stav 45).

392. Odbijanje sudova da nalože povlačenje članka koji šteti ugledu advokata i koji je dostupan u internet arhivi novina nije bio u suprotnosti sa članom 8. u predmetu *Węgrzynowski i Smolczewski protiv Poljske*, 2013 (st. 60–70). Sud je prihvatio da nije uloga pravosudnih organa da se angažuju u prekranju istorije tako što će narediti da se iz javnog domena uklone svi tragovi objava za koje je u prošlosti pravosnažnim sudskim odlukama utvrđeno da predstavljaju neopravdane napade na ugled pojedinaca (*ibid.*, stav 65). Pored toga, legitimni interes javnosti za pristup javnoj internet arhivi štampe zaštićen je članom 10. (*ibid.*, stav 65). Važno je napomenuti da su poljski sudovi приметili da bi bilo poželjno dodati komentar na članak na internet stranici novina kojim bi se javnost obavestila o ishodu prvog postupka. Po mišljenju Suda, ovo je pokazalo da su domaći sudovi bili svesni značaja koji objave dostupne široj javnosti na internetu mogu imati za delotvornu zaštitu prava pojedinca i da su uvažili vrednost dostupnosti kompletnih informacija o sudskim odlukama u vezi sa člankom na internet stranici novina. Advokat nije zahtevao da u članku dodatno pomenu ranije presude u njegovu korist (*ibid.*, st. 66–67).

393. Predmet *Biancardi protiv Italije*, 2021, st. 67–70 omogućio je Sudu prvu priliku da odlučuje o usklađenosti sa članom 10. u parničnoj presudi protiv novinara zbog deindeksiranja osetljivih informacija objavljenih na internetu u vezi sa krivičnim postupkom protiv fizičkih lica i odluke novinara da informacije budu lako dostupne uprkos protivljenju tih lica. Pitanje anonimizacije identiteta u onlajn članku nije se pojavilo u ovom predmetu. Sud je naveo da je članak ostao lako dostupan na internetu osam meseci nakon formalnog zahteva dotičnih lica za uklanjanje. Ozbiljnost sankcije – odgovornost po građanskom, a ne krivičnom pravu – i iznos dosuđene naknade ne čine se preteranim.

C. Prenosi podataka i tokovi podataka

394. U predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], 2017, koji se odnosio na masovni protok podataka o ličnosti, podaci o ličnosti 1,2 miliona poreskih obveznika objavljeni su u časopisu i naknadno distribuirani putem servisa za razmenu tekstualnih poruka. Po mišljenju Suda, postojanje javnog interesa u obezbeđivanju pristupa i omogućavanju prikupljanja velikih količina poreskih podataka u novinarske svrhe ne znači nužno ili automatski da postoji i javni interes da se u masi distribuiraju takvi neobrađeni podaci u nepromenjenom obliku bez ikakvog analitičkog unosa. Bilo je neophodno napraviti razliku između obrade podataka u novinarske svrhe i širenja neobrađenih podataka kojima je novinarima dat privilegovan pristup (*ibid.*, stav 175). U tom kontekstu, činjenica da se zabranjuje masovno objavljivanje podataka o ličnosti poreskih obveznika na način koji nije saglasan sa finskim pravilima i pravilima EU o zaštiti podataka, sama po sebi nije bila sankcija, uprkos činjenici da u praksi ograničenja navedena za količinu informacija koje se objavljuju mogu dovesti do toga da neke od poslovnih aktivnosti kompanija koje su podnele tužbe budu manje unosne (*ibid.*, stav 197).

395. Predmet *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], 2021. između ostalog je postavio pitanje saglasnosti sa članom 8. Konvencije razmene podataka koje su presrele strane obaveštajne službe, u ovom slučaju Nacionalna agencija za bezbednost SAD („NSA”). Sud je naveo da razmena podataka mora biti uokvirena jasnim detaljnim pravilima koja građanima daju odgovarajuću naznaku okolnosti u kojima se nalaze i uslovima pod kojima su vlasti ovlašćene da podnose takve zahteve i koja omogućavaju efikasne garancije protiv upotrebe ovog ovlašćenja za zaobilaženje domaćeg prava odnosno obaveza država prema Konvenciji. Po prijemu presretnutog materijala, država prijema mora da ima odgovarajuće mere zaštite za njegovo ispitivanje, upotrebu i skladištenje; za njen dalji prenos; i za njeno brisanje i uništenje. Te zaštitne mere podjednako su važile za prijem, države ugovornice, traženog presretnutog materijala strane obaveštajne službe. Ako države nisu uvek znale da li je materijal dobijen od stranih obaveštajnih službi proizvod presretanja, onda je Sud smatrao da bi isti standardi trebalo da se primenjuju na sav materijal primljen od stranih obaveštajnih službi koji bi mogao biti proizvod presretanja. Na kraju, svaki režim koji obaveštajnim službama dozvoljava da zahtevaju presretanje ili presretanje materijala od država koje nisu ugovornice treba da podleže nezavisnom nadzoru, a takođe bi trebalo da postoji mogućnost nezavisne *ex post facto* revizije (*ibid.*, st. 498–499).

Lista citiranih slučajeva

Sudska praksa koja je citirana u ovom vodiču odnosi se na presude ili odluke koje je doneo Sud i na odluke ili izveštaje Evropske komisije za ljudska prava („Komisija”).

Ako nije drugačije naznačeno, sve reference odnose se na presudu o meritumu koju je izreklo jedno od veća Suda. Skraćenica „(dec.)” ukazuje na to da je citat iz teksta odluke Suda, dok skraćenica „[GC]” označava da je o predmetu odlučivano pred Velikim većem.

Presude veća koje nisu pravnosnažne u smislu člana 44. Konvencije označene su zvezdicom na listi u nastavku. Član 44. stav 2. Konvencije glasi kako sledi: „Presuda veća postaje pravnosnažna (a) kada stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće; ili (b) tri meseca posle donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko veće; ili (c) kada kolegijum odbije zahtev za obraćanje Velikom veću na osnovu člana 43.” U slučajevima kada Veliko veće prihvati zahtev za iznošenje, presuda veća ne postaje konačna i nema pravno dejstvo; konačna postaje naknadna presuda Velikog veća.

Hiperveze za citirane predmete u elektronskoj verziji Vodiča povezane su sa bazom podataka HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) koja omogućava pristup sudskoj praksi Suda (presude i odluke Velikog veća, veća i odbora, predmeti o kojima su poslata obaveštenja, savetodavna mišljenja i pravni sažeci iz publikacije Case-Law Information Note), Komisije (odluke i izveštaji) i Komiteta ministara (rezolucije).

Evropski sud donosi presude i odluke na svojim službenim jezicima, engleskom i/ili francuskom. HUDOC takođe sadrži i prevode mnogih važnih predmeta na više od 30 nezvaničnih jezika, kao i veze za oko sto zbirki sudske prakse na mreži koje su sastavila treća lica. Sve raspoložive jezičke verzije za citirane predmete dostupne su putem kartice Language versions u bazi podataka HUDOC, a tu karticu možete pronaći nakon što kliknete na hipervezu predmeta.

—A—

A.B. protiv Holandije, br. 37328/97, 29. januar 2002.

A.P., Garçon i Nicot protiv Francuske, br. 79885/12 i 2 druga, ESLJP 2017

Paulikas protiv Litvanije, br. 14833/18, 18. januar 2022.

Akgün protiv Turske, br. 19699/18, 20. jul 2021.

Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 48539/99, ESLJP 2002-IX

Alexandridis protiv Grčke, br. 19516/06, 21. februar 2008.

Alkaya protiv Turske, br. 42811/06, 9. oktobar 2012.

Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia protiv Grčke, br. 72562/10, 22. februar 2018.

Amann protiv Švajcarske [GC], br. 27798/95, ESLJP 2000-II

Anchev protiv Bugarske (dec.), br. 38334/08 i 68242/16, 5. decembar 2017.

André i drugi protiv Francuske, br. 18603/03, 24. jul 2008.

Antoneta Tudor protiv Rumunije, br. 23445/04, 24. septembar 2013.

Antović i Mirković protiv Crne Gore, br. 70838/13, 28. novembar 2017.

Apostu protiv Rumunije, br. 22765/12, 3. februar 2015.

Armonienė protiv Litvanije, br. 36919/02, 25. novembar 2008.

Association « 21 December 1989 » i drugi protiv Rumunije, br. 33810/07 i 18817/08, 24. maj 2011.

Association for European Integration and Human Rights i Ekimdzhev protiv Bugarske, br. 62540/00, 28. jun 2007.

Avilkina i drugi protiv Rusije, br. 1585/09, 6. jun 2013.

Axel Springer AG protiv Nemačke [GC], br. 39954/08, 7. februar 2012.

Axel Springer SE i RTL Television GmbH protiv Nemačke, br. 51405/12, 21. septembar 2017.

Aycaguer protiv Francuske, br. 8806/12, 22. jun 2017.

—B—

B.B. protiv Francuske, br. 5335/06, 17. decembar 2009.

Batiashvili protiv Gruzije, br. 8284/07, 10. oktobar 2019.

Bărbulescu protiv Rumunije (GC), br. 61496/08, 5. septembar 2017. (izvodi)

Bédat protiv Švajcarske [GC], br. 56925/08, ESLJP 2016

Beghal protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 4755/16, 28. februar 2019.

Benedik protiv Slovenije, br. 62357/14, 24. april 2018.

Ben Faiza protiv Francuske (dec.), br. 31446/12, 8. februar 2018.

Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške, br. 24117/08, 14. mart 2013.

Biancardi protiv Italije, br. 77419/16, 25. novembar 2021.

Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [GC], br. 58170/13 i 2 druga, 25. maj 2021.

Biriuk protiv Litvanije, br. 23373/03, 25. novembar 2008.

Bogomolova protiv Rusije, br. 13812/09, 20. jun 2017.

Boljević protiv Srbije, br. 47443/14, 16. jun 2020.

Brunet protiv Francuske, br. 21010/10, 18. septembar 2014.

Breyer protiv Nemačke, br. 50001/12, 30. januar 2020.

Buck protiv Nemačke, br. 41604/98, ESLJP 2005-V

Buturugă protiv Rumunije, br. 56867/15, 11. februar 2020.

Bykov protiv Rusije [GC], br. 4378/02, 10. mart 2009.

—C—

C.C. Gonzalez protiv Španije, br. 1425/06, 6. oktobar 2009.

Cakicisoy i drugi protiv Kipra (dec.), br. 6523/12, 23. septembar 2014.

Canonne protiv Francuske (dec.), br. 22037/13, 2. jun 2015.

Caruana protiv Malte (dec.), br. 41079/16, 15. maj 2018.

Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 43514/15, 24. januar 2019.

Cemalettin Canlı protiv Turske, br. 22427/04, 18. novembar 2008.

Centre for Democracy and the Rule of Law protiv Ukrajine, br. 10090/16, 26. mart 2020.

Centrum för rättvisa protiv Švedske [GC], br. 35252/08, 25. maj 2021.

Cevat Özel protiv Turske, br. 19602/06, 7. jun 2016.

Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva [GC], br. 28957/95, ESLJP 2002-VI

Ciubotaru protiv Moldavije, br. 27138/04, 27. april 2010.

Coban protiv Španije (dec.), br. 17060/02, 25. septembar 2006.

Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 62617/00, ESLJP 2007-I

Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 27. septembar 1990, Serija A br. 184

Craxi protiv Italije (br. 2), br. 25337/94, 17. jul 2003.

—D—

D.L. protiv Bugarske, br. 7472/14, 19. maj 2006.

Dalea protiv Francuske (dec.), br. 964/07, 2. februar 2010.
DELTA PEKÁRNY a.s. protiv Češke Republike, br.97/11, 2. oktobar 2014.
Demirtepe protiv Francuske, br. 34821/97, ESLJP 1999-IX (izvodi)
Deveci protiv Turske (dec.), br. 42785/11, 28. jun 2022.
Dimitrasi i drugi protiv Grčke, br. 42837/06 i 4 druga, 3. jun 2010.
Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske, br. 11379/03, 10. februar 2011.
Doerga protiv Holandije, br. 50210/99, 27. april 2004.
Dragan Petrović protiv Srbije, br. 75229/10, 14. april 2020.
Dragojević protiv Hrvatske, br. 68955/11, 15. januar 2015.
Drakšas protiv Litvanije, br. 36662/04, 31. jul 2012.
Drelon protiv Francuske, br. 3153/16 i 27758/18, 8. septembar 2022.
Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 22. oktobar 1981, Serija A br. 45
Dumitru Popescu protiv Rumunije (br. 2), br. 71525/01, 26. april 2007.
Dupuis i drugi protiv Francuske, br. 1914/02, 7. jun 2007.

—E—

Editions Plon protiv Francuske, br. 58148/00, ESLJP 2004-IV
Editorial Board of Pravoye Delo i Shtete protiv Ukrajine, br. 33014/05, ESLJP 2011. (izvodi)
Egeland i Hanseid protiv Norveške, br. 34438/04, 16. april 2009.
Ekimdzhev i drugi protiv Bugarske, br. 70078/12, 11. januar 2022.
Elberte protiv Letonije, br. 61243/08, ESLJP 2015.
Erdem protiv Nemačke, br. 38321/97, ESLJP 2001-VII (izvodi)
Ernst i drugi protiv Belgije, br. 33400/96, 15. jul 2003.
Eternit protiv Francuske (dec.), br. 20041/10, 27. mart 2012.

—F—

Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 821/03, 15. decembar 2009.
Florindo de Almeida Vasconcelos Gramax protiv Portugalije, br. 26968/16, 13. decembar 2022.
Foxley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 33274/96, 20. jun 2000.
Frâncu protiv Rumunije, br. 69356/13, 13. oktobar 2020.
Friedl protiv Austrije, br. 15225/89, izveštaj Komisije, 19. maj 1994.

—G—

G.S.B. protiv Švajcarske, br. 28601/11, 22. decembar 2015.
Gafiuc protiv Rumunije, br. 59174/13, 13. oktobar 2020.
Gardel protiv Francuske, br. 16428/05, ESLJP 2009
Garnaga protiv Ukrajine, br. 20390/07, 16. maj 2013.
Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 7. jul 1989, Serija A br. 160
Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 45245/15, 13. februar 2020.
Gawlik protiv Lihtenštajna, br. 23922/19, 16. februar 2021.
Giesbert i drugi protiv Francuske, br. 68974/11 i 2 druga, 1. jun 2017.
Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 4158/05, ESLJP 2010 (izvodi)
Gîrleanu protiv Rumunije, br. 50376/09, 26. jun 2018.
Godelli protiv Italije, br. 33783/09, 25. septembar 2012.
Gorlov i drugi protiv Rusije, br. 27057/06 i 2 druga, 2. jul 2019.
Görmüş i drugi protiv Turske, br. 49085/07, 19. januar 2016.

Grant protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 32570/03, ESLJP 2006-VII
Greuter protiv Holandije (dec.), br. 40045/98, 19. mart 2002.
Guerra i drugi protiv Italije, br. 14967/89, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-I*
Guillot protiv Francuske, 24. oktobar 1996, *Izveštaji o presudama i odlukama 1996-V*
Guiorgui Nikolaïchvili protiv Gruzije, br. 37048/04, 13. januar 2009.
Güzel Erdagöz protiv Turske, br. 37483/02, 21. oktobar 2008.

—H—

Haldimann i drugi protiv Švajcarske, br. 21830/09, ESLJP 2015
Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 25. jun 1997, *Izveštaji o presudama i odlukama 1997-III*
Hämäläinen protiv Finske [GC], br. 37359/09, ESLJP 2014
Haralambie protiv Rumunije, br. 21737/03, 27. oktobar 2009.
Hájovský protiv Estonije, br. 7796/16, 1. jul 2021.
Haščák protiv Slovačke, br. 58359/12 i 2 druga, 23. jun 2022.
Hassine protiv Rumunije, br. 36328/13, 9. mart 2021.
Heglas protiv Češke Republike, br. 5935/02, 1. mart 2007.
Henry Kismoun protiv Francuske, br. 32265/10, 5. decembar 2013.
Huvig protiv Francuske, 24. april 1990, Serija A br. 176-A

—I—

I. protiv Finske, br. 20511/03, 17. jul 2008.
I. protiv Ujedinjenog Kraljevstva [GC], br. 25680/94, 11. jul 2006.
Iordachi i drugi protiv Republike Moldavije, br. 25198/02, 10. februar 2009.
İrfan Güzel protiv Turske, br. 35285/08, 7. februar 2017.
Ivashchenko protiv Rusije, br. 61064/10, 13. februar 2018.

—J—

J.L. protiv Italije, br. 5671/16, 27. maj 2021.
J.P.D. protiv Francuske (dec.), br. 55432/10, 16. septembar 2016.
J.S. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (dec.), br. 445/10, 3. mart 2015.
Jäggi protiv Švajcarske, br. 58757/00, ESLJP 2006-X
Jarnea protiv Rumunije, br. 41838/05, 19. jul 2011.
Jecker protiv Švajcarske, br. 35449/14, 6. oktobar 2020.
Joanna Szulc protiv Poljske, br. 43932/08, 13. novembar 2012.

—K—

K.H. i drugi protiv Slovačke, br. 32881/04, ESLJP 2009 (izvodi)
K.S. i M.S. protiv Nemačke, br. 33696/11, 6. oktobar 2016.
K.U. protiv Finske, br. 2872/02, ESLJP 2008
Kahn protiv Nemačke, br. 16313/10, 17. mart 2016.
Karabeyoğlu protiv Turske, br. 30083/10, 7. jun 2016.
Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 26839/05, 18. maj 2010.
Khadija Ismayilova protiv Azerbejdžana, br. 65286/13 i 57270/14, 10. januar 2019.
Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 35394/97, ECHR 2000-V

Khoujine i drugi protiv Rusije, br. 13470/02, 23. oktobar 2008.
Khelili protiv Švajcarske, br. 16188/07, 18. oktobar 2011.
Kinnunen protiv Finske, br. 18291/91, odluka Komisije, 13. oktobar 1993.
Kinnunen protiv Finske, br. 24950/94, odluka Komisije, 15. maj 1996.
Kirdök i drugi protiv Turske, br. 14704/12, 3. decembar 2019.
Kiyutin protiv Rusije, br. 2700/10, ESLJP 2011
Klass i drugi protiv Nemačke, 6. septembar 1978, Serija A br. 28
Khmel protiv Rusije, br. 20383/04, 12. decembar 2013.
Konovalova protiv Rusije, br. 37873/04, 9. oktobar 2014.
Köpke protiv Nemačke (dec.), br. 420/07, 5. oktobar 2010.
Kotilainen i drugi protiv Finske, br. 62439/12, 17. septembar 2020.
Krone Verlag GmbH & Co. KG protiv Austrije, br. 34315/96, 26. februar 2002.
Kruglov i drugi protiv Rusije, br. 11264/04 i 15 drugih, 4. februar 2020.
Kruslin protiv Francuske, 24. april 1990, Serija A br. 176-A
Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH protiv Austrije, br. 3401/07, 17. januar 2012.
Kvasnica protiv Slovačke, br. 72094/01, 9. jun 2009.

—L—

L.H. protiv Letonije, br. 52019/07, 29. april 2014.
L.L. protiv Francuske, br. 7508/02, ESLJP 2006-XI
Labita protiv Italije [GC], br. 26772/95, ESLJP 2000-IV
Lambert protiv Francuske, br. 23618/94, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-V*
Lavents protiv Letonije, br. 58442/00, 28. novembar 2002.
Leander protiv Švedske, 26. mart 1987, Serija A br. 116
Libert protiv Francuske, br. 588/13, 22. februar 2018.
Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 58243/00, 1. jul 2008.
Liblik i drugi protiv Estonije, br. 173/15 i 5 drugih, 28. maj 2019.
Liebscher protiv Austrije, br. 5434/17, 6. april 2021.
López Ribalda i drugi protiv Španije [GC], br. 1874/13 i 8567/13, 17. oktobar 2019.
Lüdi protiv Švajcarske, br. 12433/86, Serija A br. 238
Lupker i drugi protiv Holandije, 18395/91, odluka Komisije, 7. decembar 1992.

—M—

M.B. protiv Francuske, br. 22115/06, 17. decembar 2009.
M.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 51220/13, 30. mart 2021.
M.D. i drugi protiv Španije, br. 36584/17, 28. jun 2022.
M.G. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 39393/98, 24. septembar 2002.
M.K. v. protiv Francuske, br. 19522/09, 18. april 2013.
M.L. i W.W. protiv Nemačke, br. 60798/10 i 65599/10, 28. jun 2018.
M.M protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 24029/07, 13. novembar 2012.
M.N. i drugi protiv San Marina, br. 28005/12, 7. jul 2015.
M.P. protiv Portugalije, br. 27516/14, 7. septembar 2021.
M.S. protiv Švedske, 27. avgust 1997, *Izveštaji o presudama i odlukama 1997-IV*
MGN Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 39401/04, 18. januar 2011.
Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske [GC], br. 18030/11, ESLJP 2016.
Malanicheva protiv Rusije (dec.), br. 50405/06, 31. maj 2016.
Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 2. avgust 1984, Serija A br. 82
Marchiani protiv Francuske (dec.), br. 30392/03, 27. maj 2008.

Matheron protiv Francuske, br. 57752/00, 29. mart 2005.
McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 9. jun 1998, Izveštaji o presudama i odlukama 1998-III
McVeigh, O'Neill and Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 8022/77 i dva druga, izveštaj Komisije, 18. mart 1981.
Mediengruppe Österreich GmbH protiv Austrije, br. 37718/18, 26. april 2022.
Mehmedović protiv Švajcarske (dec.), br. 17331/11, 11. decembar 2018.
Mentzen protiv Letonije (dec.), br. 71074/01, ESLJP 2004-XII
Messina protiv Italije (br. 2), br. 25498/94, ESLJP 2000-I
Michaud protiv Francuske, br. 12323/11, ESLJP 2012
Mik i Jovanović protiv Srbije (dec.), br. 9291/14 i 63798/14, 23. mart 2021.
Mikulić protiv Hrvatske, br. 53176/99, ESLJP 2002-I
Mifsud protiv Malte, br. 62257/15, 29. januar 2019.
Mityanin i Leonov protiv Rusije, br. 11436/06 i 22912/06, 7. maj 2018.
Mockutė protiv Litvanije, br. 66490/09, 27. februar 2018.
Modestou protiv Grčke, br. 51693/13, 16. mart 2017.
Montera protiv Italije (dec.), br. 64713/01, 9. jul 2002.
Moskalev protiv Rusije, br. 44045/05, 7. novembar 2017.
Mosley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 48009/08, 10. maj 2011.
Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 28. oktobar 1994, Serija A br. 300-A
Murtazaliyeva protiv Rusije [GC], br. 36658/05, 18. decembar 2018.
Mustafa Sezgin Tanriku lu protiv Turske, br. 27473/06, 18. jul 2017.

—N—

N. Š. protiv Hrvatske, 10. septembar 2020. godine
Nada protiv Švajcarske [GC], br. 10593/08, ESLJP 2012
Nagla protiv Letonije, no. 73469/10, 16. jul 2013.
National Federation of Sportspersons' Associations and Unions (FNASS) i drugi protiv Francuske, br. 48151/11 i 77769/13, 18. januar 2018.
News Verlags GmbH & Co.KG protiv Austrije, br. 31457/96, ESLJP 2000-I
Niedbała protiv Poljske, br. 27915/95, 4. jul 2000.
Nuh Uzun i drugi protiv Turske, br. 49341/18 i sled. 29. mart 2022.

—O—

Odièvre protiv Francuske [GC], br. 42326/98, ESLJP 2003-III
Oleynik protiv Rusije, br. 23559/07, 21. jun 2016.

—P—

P. G. i J. H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 44787/98, ESLJP 2001-IX
P.N. protiv Nemačke, br. 74440/17, 11. jun 2020.
P.T. protiv Republike Moldavije, br. 1122/12, 26. maj 2020.
P. i B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 36337/97 i 35974/97, ESLJP 2001-III
P. i S. protiv Poljske, br. 57375/08, 30. oktobar 2012.
Panteleyenkov protiv Ukrajine, br. 11901/02, 29. jun 2006.
Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 44647/98, ESLJP 2003-I
Peers protiv Grčke, br. 28524/95, ESLJP 2001-III

Pendov protiv Bugarske, br.44229/11, 26. mart 2020.
Peruzzo i Martens protiv Nemačke (dec.), br. 7841/08 i 57900/12, 4. jun 2013.
Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 63737/00, ESLJP 2003-IX (izvodi)
Petrova protiv Letonije, br. 4605/05, 24. jun 2014.
Pinto Coelho protiv Portugalije (br. 2), br. 48718/11, 22. mart 2016.
Polanco Torres and Movilla Polanco protiv Španije, br. 34147/06, 21. septembar 2010.
Prado Bugallo protiv Španije, br. 58496/00, 18. februar 2003.
Pruteanu protiv Rumunije, br. 30181/05, 3. februar 2015.

—R—

R.E. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 62498/11, 27. oktobar 2015.
Radio Twist, a.s. protiv Slovačke, br. 62202/00, ESLJP 2006-XV
Radu protiv Republike Moldavije, br. 50073/07, 15. april 2014.
Rees protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 9532/81, Serija A br. 106
Reklos i Davourlis protiv Grčke, br. 1234/05, 15. januar 2009.
Ricci protiv Italije, br.30210/06, 8. oktobar 2013.
Robathin protiv Austrije, br. 30457/06, 3. jul 2012.
Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva [GC], br. 32555/96, ESLJP 2005-X
Roemen i Schmit protiv Luksemburga, br. 26419/10, ESLJP 2003-IV
Roman Zakharov protiv Rusije [GC], br. 47143/06, ESLJP 2015.
Rook protiv Nemačke, br. 1586/15, 25. jul 2019.
Rotaru protiv Rumunije [GC], br. 28341/95, ECHR 2000-V

—S—

S. i Marper protiv Velike Britanije [GC], br. 30562/04 i 30566/04, ESLJP 2008.
S.V. protiv Italije, br. 55216/08, 11. oktobar 2018.
Sanoma Uitgevers B.V. protiv Holandije [GC], br. 38224/03, 14. septembar 2010.
Samoylova protiv Rusije, br. 49108/11, 14. decembar 2021.
Šantare i Labazņikovs protiv Letonije, br. 34148/07, 31. mart 2016.
Särgava protiv Estonije, br. 698/19, 16. novembar 2021.
Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske [GC], br. 931/13, ECHR 2017 (izvodi)
Schmidt protiv Nemačke (dec.), br. 32352/02, 5. januar 2006.
Sciacca protiv Italije, br. 50774/99, ESLJP 2005-I
Sedletska protiv Ukrajine, br. 42634/18, 1. april 2021.
Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske, br. 62332/00, ESLJP 2006-VII
Sérvulo & Associados - Sociedade de Advogados, RL, i drugi protiv Portugalije, br. 27013/10, 3. septembar 2015.
Sheffield i Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 30. jul 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-V*
Sher i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 5201/11, ESLJP 2015 (izvodi)
Shimovolos protiv Rusije, br. 30194/09, 21. jun 2011.
Silver i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 25. mart 1983, Serija A, br. 61
Sinan Işık protiv Turske, br. 21924/05, ESLJP 2010
Smirnov protiv Rusije, br. 71362/01, 7. jun 2007.
Smith i Grady protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 33985/96 i 33986/96, *Izveštaji o presudama i odlukama 1999-VI*
Société de Conception de Presse and d'Édition protiv Francuske, br. 4683/11, 25. februar 2016.
Söderman protiv Švedske [GC], br. 5786/08, ESLJP 2013.

Sommer protiv Nemačke, br. 73607/13, 27. april 2017.
Sõro protiv Estonije, br. 22588/08, 3. septembar 2015.
Standard Verlagsgesellschaft mbH protiv Austrije (br. 3), br. 39378/15, 7. decembar 2021.
Stolkosa protiv Poljske (dec.), br. 68562/14, 14. septembar 2021.
Succession Kresten Filtenborg Mortensen protiv Danske (dec.), br. 1338/03, ESLJP 2006-V
Suprunenko protiv Rusije (dec), br. 8630/11, 19. jun 2018.
Surikov protiv Ukrajine, br. 42788/06, 26. januar 2017.
Szabó i Vissy protiv Mađarske, br. 37138/14, 12. januar 2016.
Szuluk protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 36936/05, ESLJP 2009

—T—

Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 47114/99, 22. oktobar 2002.
Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. i drugi protiv Holandije, br. 39315/06,
22. novembar 2012.
Thoma protiv Luksemburga, br. 38432/97, ESLJP 2001-III
Tillack protiv Belgije, 20477/05, 27. novembar 2007.
Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2), br. 3002/03 i 23676/03, ESLJP 2009.
Toma protiv Rumunije, br. 42716/02, 24. februar 2009.
Tønsbergs Blad A.S. i Haukom protiv Norveške, br. 510/04, 1. mart 2007.
Trabajo Rueda protiv Španije, br. 32600/12, 30. maj 2017.
Trajkovski i Chipovski protiv Severne Makedonije, br. 53205/13 i 63320/13, 13. februar 2020.

—U—

Ungváry and Irodalom Kft. protiv Mađarske, br. 64520/10, 3. decembar 2013.
Uzun protiv Nemačke, br. 35623/05, ESLJP 2010 (izvodi)

—V—

Valašinas protiv Litvanije, br. 44558/98, ESLJP 2001-VIII
Valenzuela Contreras protiv Španija, br. 2767/95, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-V*
Van der Velden protiv Holandije (dec.), br. 29514/05, ESLJP 2006-XV
Van Vondel protiv Holandije, br. 38258/03, 25. oktobar 2007.
Vasil Vasilev protiv Bugarske, br. 7610/15, 16. novembar 2021.
Vasylchuk protiv Ukrajine, br. 24402/07, 13. jun 2013.
Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG protiv Nemačke, 35030/13, 19. oktobar 2017.
Vetter protiv Francuske, br. 59842/00, 31. maj 2005.
Vicent Del Campo protiv Španije, br. 25527/13, 6. novembar 2018.
Vinci Construction i GTM Génie Civil and Services protiv Francuske, br. 63629/10 i 60567/10, 2. april
2015.
Visy protiv Slovačke, br. 70288/13, 16. oktobar 2018.
Volodina protiv Rusije (br. 2), br. 40419/19, 14. septembar 2021.
Von Hannover protiv Nemačke, br. 59320/00, ESLJP 2004-VI
Von Hannover protiv Nemačke (br. 2) [GC], br. 40660/08 i 60641/08, ESLJP 2012.
Vučina protiv Hrvatske (dec.), br. 58955/13, 24. septembar 2019.
Vukota-Bojić protiv Švajcarske, br. 61838/10, 18. oktobar 2016.

—W—

W. v. protiv Holandije (dec.), br. 20689/08, 20. januar 2009.
Weber i Saravia protiv Nemačke (dec.), br. 54934/00, ESLJP 2006-XI
Węgrzynowski i Smolczewski protiv Poljske, br. 33846/07, 16. jul 2013.
Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH protiv Austrije, br. 74336/01, ESLJP 2007-IV
Willems protiv Holandije (dec.), br. 57294/16, 9. novembar 2021.
Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH protiv Austrije (br. 2) (dec.), br. 62746/00, ESLJP 2002-X
Wisse protiv Francuske, br. 71611/01, 20. decembar 2005.

—X—

X i drugi protiv Rusije, br. 78042/16 i 66158/14, 14. januar 2020.

—Y—

Y. protiv Turske (dec.), br. 648/10, 17. februar 2015.
Y. B. i drugi protiv Turske, br. 48173/99 i 48319/99, 28. oktobar 2004.
Y.G. protiv Rusije, br. 8647/12, 30. avgust 2022.
Y.Y. protiv Rusije, br. 40378/06, 23. februar 2016.
Yonchev protiv Bugarske, br. 12504/09, 7. decembar 2017.
Youth Initiative for Human Rights protiv Srbije, br. 48135/06, 25. jun 2013.
Yvonne Chave née Jullien protiv Francuske, br. 14461/88, odluka Komisije od 9. jula 1991.

—Z—

Z protiv Finske, 25. februar 1997, *Izveštaji o presudama i odlukama 1997-I*
Zoltán Varga protiv Slovačke, br. 58361/12 i 2 druga, 20. jul 2021.